

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΕ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓ. ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 1 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1966 | ΑΡΙΘ. 23

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ “ΟΥΜΑΝΙΣΤΙΚΟΥ,” ”Η ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟΥ ΙΔΕΩΔΟΥΣ ΕΞ ΕΠΟΨΕΩΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ

ΣΤ'.

Ἡ ἀνεπάρκεια τῆς κλαστικῆς ἀρχαιότητος εἰς τὸ ζήτημα τῆς διαπαιδαγωγήσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ὀλοκληρώσεως τοῦ «οὐμανιστικοῦ» ιδεώδους διὰ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος φαίνεται εἰς τὸν τομέα τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ τῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τὸν Χριστιανισμὸν πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἄνθρωποι,—Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληγες, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, βάρβαροι καὶ Σκῦθαι,— εἶναι αἰεὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦν (Γαλ. γ', 28, Κολ. γ', 11). Οἰοσδήποτε ἄνθρωπος, ὑγιῆς ἢ ἀσθενής, ἐνάρετος ἢ ἁμαρτωλός, εἶναι ἄξιος προστασίας καὶ ἀγάπης, διότι ἀκριβῶς εἶναι «ἄνθρωπος» καὶ ἔχει ἐλευθέραν καὶ ἀθάνατον ψυχήν, ὑπὲρ τῆς ὁποίας Χριστὸς ἀπέθανεν. Ὁ ἀρχαῖος κλασσικὸς «ἀνθρωπισμὸς» στερεῖται τοιαύτης διδασκαλίας. Καὶ ἐκλεκτοὶ ἐκπρόσωποι τοῦ ἀθανάτου ἑλληνικοῦ πνεύματος πόρρω ἀπέχουν αὐτῆς. Ὁ Πλάτων παραδείγματος χάριν θεωρεῖ τοὺς δούλους καὶ τοὺς βαρβάρους «ὡς μόνον σωματικῇ δυνάμει καὶ ἐλαχίστῳ νῶ πεπροικισμένα ὄντα, οἷονεὶ ὡς ἡμιανθρώπους»¹. Ὁ Ἄριστοτέλης δὲν διστάζει νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν δουλείαν ὡς φυσικὸν θεσμόν, τὸν δὲ δούλον ὡς «φύσει» ἀπεστερημένον θελήσεως «ὄργανον ἢ κτῆμά τι ἐμψυχον»². Ὁ παρ' ἀρχαίοις σεβασμὸς τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος περιωρίζετο μόνον ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν, μὴ ἐκτεινόμενος πέραν τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀκόμη ὁ σεβασμὸς δὲν εἶχε τὸ βάθος

1. Π. Ἰ. Μπρατσιώτου, Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολήν, Ἀθήναι 1923, σελ. 111.

2. Αὐτόθι, σελ. 109 καὶ 111.

καὶ τὸ πλάτος, ὅπερ ἔχει ἐν τῷ Χριστιανικῷ Ἀνθρωπισμῷ, καθ' ὅσον δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν, ἀλλ' εἰς τὸν πρὸς τὴν πολιτείαν συνηρητὴν ἄνθρωπον, εἰς τὸν πολίτην, ὅστις ἦτο μέσον δι' ἓνα σκοπὸν. «Γενικῶς ἐν τῷ Ἐθνισμῷ ὁ ἄνθρωπος εἶχεν ἀξίαν μόνον ὡς μέσον διὰ τοῦ σκοποῦ τοῦ κράτους, μόνον ἐφ' ὅσον εἰργάζετο διὰ τὸ κράτος»³. Ἡ ἐκ τῆς κρατικῆς σκοπιᾶς ἀξιολόγησις τοῦ ἀτόμου ἀποδεικνύεται σαφῶς διὰ τῆς βρεφοκτονίας καὶ νηπιοκτονίας, τὴν ὁποίαν ἐπέβαλλεν ἡ Πολιτεία, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ δυσμόρφων καὶ ἀναπήρων παιδίων⁴.

Καὶ κατ' αὐτὰς ἀκόμη τὰς φιλοσοφικὰς καὶ παιδαγωγικὰς θεωρίας τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους⁵, ἡ Πολιτεία ἔπρεπε νὰ ἀποκαθαιρῆται ἐκ παντὸς περιττεύοντος καὶ ἐπομένως ἡ νηπιοκτονία «ἦτο ἀναγκαία χειρουργικὴ πράξις, τὴν ὁποίαν ἀπῆτει τὸ συμφέρον τοῦ Μινωταύρου τῆς Πολιτείας, εἰς τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ θυσιάζωνται καὶ τὰ ἀπλούστερα τῶν αἰσθημάτων»⁶. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἦτο ἐν τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ ἄγνωστος ἡ ὀργάνωσις τῶν ἔργων τῆς κοινωνικῆς προνοίας⁷.

Ὁ Χριστιανικὸς Ἀνθρωπισμὸς, ὢν προφανῶς ἀσυγκρίτως τελειότερος τοῦ ἀρχαίου κλασσικοῦ, χωρὶς νὰ δεικνύῃ ἔλλειψιν σεβασμοῦ πρὸς τὸ κράτος καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, κηρύσσει τὴν ἀπόλυτον ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸν, ἀνεξαρτήτως τῶν πρὸς τὸ κράτος ἢ ἄλλην κοινωνικὴν ὁμάδα σχέσεων αὐτοῦ. Ἡ ἀξία αὕτη εὐρίσκειται ἐν αὐτῇ τῇ οὐσίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος αὐτῆς καθ' ἑαυτήν καὶ ἐν τῇ σχέσει αὐτῆς πρὸς τὸν Θεόν. Βεβαίως καὶ παρ' ἀρχαίους φιλοσόφους, ἰδίως παρὰ τοῖς στωϊκοῖς, ὑπάρχουν ἐκφράσεις καὶ σκέψεις περὶ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, συγγενεῖς πρὸς τὰς τοῦ Χριστιανικοῦ Ἀνθρωπισμοῦ⁸, ἀλλ' αὗται, οὔσαι μεμονωμέναι ἀναλαμπὰι θεωρητικῶν καὶ ἀφηρημένων φιλοσοφικῶν συλλογισμῶν, ἐστεροῦντο τοῦ δυναμισμοῦ, ὅστις ἐὰν ἴδύνατο νὰ μεταβάλλῃ ταύτας εἰς πράξιν καὶ ζωὴν. Δι' αὐτὸ ὁ κατ' αὐτὸν τὸν β' μ. Χ. αἰῶνα ζήσας «πολυγραφώτατος

3. K. Schmidt, Geschichte der Pädagogik, τόμ. 2, σελ. 2 ἐξ. Karl Weiss, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 26.

4. Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Ἱστορία τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, σελ. 27—28.

5. Kapp, Platons Erziehungslehre, (1833), σελ. 384, 394. Τοῦ αὐτοῦ, Aristoteles' Staatspädagogik (1837) σελ. 120, 251.

6. Wilhelm Liese, Geschichte der Caritas, τόμ. 1 (1922) σελ. 21.

7. Zeller, Die Philosophie der Griechen in ihrer geschichtlichen Entwicklung, Leipzig, τόμ. 1, μέρος Α', ἐκδ. πέμπτη (1894), σελ. 121.

8. Γαλήνη οὐ, Ἄπαντα ἐκδ. Kühne, τόμ. 9, σελ. 52 (II. Τρεμπέλα, Ἀπολογητικὰ μελέται, περ. «Ζωή», ἔτος 1937, σελ. 218).

τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν) Γαλληὸς διεκήρυττεν, ὅτι τὴν διὰ τὰ βρέφη Διαιτητικὴν αὐτοῦ συνέγραψε μόνον διὰ τοὺς Ἕλληνας, διότι διὰ τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς λοιποὺς βαρβάρους δὲν ἐσκέπτετο παρ' ὅσον καὶ διὰ τὰς ἄρκτους, τοὺς ἀγριοχοίρους καὶ τὰ λοιπὰ ἄγρια θηρία⁹. Ὁ Χριστιανισμὸς ἀνύψωσε διὰ πρώτην φορὰν τὴν προσωπικότητα εἰς ἓν ὕψος, μέχρι τοῦ ὁποίου οὐδεὶς σοφὸς καὶ οὐδεμία σχολὴ ἀνύψωσε ποτέ αὐτήν¹⁰.

Ὡς λέγει ὁ Zeller, ἀμόνον κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἐποχὴν ἀνεπτύχθησαν καὶ παρουσιάσθησαν ἐν πλήρει ἰσχύϊ τὰ συναισθήματα περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς δικαιοσύνης τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου¹¹.

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, κατὰ τὰς ὁποίας συχνάκις γίνεται λόγος περὶ τῆς «διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου», δέον νὰ τονισθῇ, ὅτι μόνον ἐν τῷ Χριστιανικῷ Ἀνθρωπισμῷ εὐρίσκουν τὴν ἱστορικὴν θεμελίωσιν καὶ τὴν θεωρητικὴν αὐτῶν δικαίωσιν αἱ ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως οἰκειοποιηθεῖσαι ἀρχαὶ τῆς ἰσότητος (égalité), τῆς ἀδελφοσύνης (fraternité) καὶ τῆς ἐλευθερίας (liberté), ὡς καὶ τὰ διάφορα «δικαιώματα»¹² τῶν ἀνθρώπων, οἷα εἶναι τὰ δικαιώματα τῆς ἀσφαλείας τῆς ζωῆς καὶ τοῦ προσώπου, τῆς ἐργασίας, τῆς ἰδρύσεως οἰκογενείας, τῆς ἐλευθερίας τῶν πεποιθήσεων, τῆς ἐλευθερίας, τῆς βηρσκευτικῆς συνειδήσεως καὶ ζωῆς, τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀξιολογικοῦ προσανατολισμοῦ κ.τ.τ.

(Συνεχίζεται.)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

9. Karl Weiss, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 36.

10. Zeller, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 136.

11. The Lambeth Conference 1948 (The Encyclical Letter from the Bishops; together with Resolutions and Reports), London 1948, σελ. 5.

Ὁ «Ἐφημέριος» εἶναι πρόθυμος νὰ δίδῃ ἀπαντήσεις εἰς ἐρωτήσεις ἐπὶ ἀποριῶν, ἀναφερομένων εἰς ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἐφημερίου (ποιμαντικόν, λειτουργικόν κλπ.). Ἐπομένως οἱ εὐλαβέστατοι ἐφημέριοι δύνανται ν' ἀπευθύνουν ἐρωτήματα ἐπὶ τοιούτων ἀποριῶν. Αἱ ἀπαντήσεις θὰ δίδωνται εἰς τὴν σελίδει τῆς ἀλληλογραφίας.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ
ΤΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ

Ο ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ ΛΟΓΟΣ

ΚΕΙΜΕΝΟΝ

Ἀρετῆς δὲ οὐδεὶς πω ποιμνίων ἢ βουκολίων ἐφρόντισε. Τίς γὰρ ἀρετὴ τούτων; ἢ τίς ὅς τὸ ἐκείνοις καλὸν πρὸ τῆς ἰδίας ἡδονῆς ἐσκέψατο; Ἀνθρώπων δέ, χαλεποῦ ὄντος τοῦ εἰδέναι ἄρχεσθαι, κινδυνεύει πολλῶ χαλεπώτερον εἶναι τὸ εἰδέναι ἄρχειν ἀνθρώπων· καὶ μάλιστα δὴ ἀρχὴν ταύτην τὴν ἡμετέραν, τὴν ἐν νόμῳ θείῳ καὶ πρὸς Θεὸν ἄγουσαν ἢς ὅσον τὸ ὕψος καὶ τὸ ἀξίωμα, τοσοῦτος καὶ ὁ κίνδυνος τῷ γε νοῦν ἔχοντι. Ὅν γε πρῶτον μὲν δεήσει καθάπερ ἀργύριον, ἢ χρυσὸν πανταχόθεν στρεφόμενον, καὶ ἐν παντοίοις καιροῖς καὶ πράγμασι μηδαμοῦ κίβδηλον ἡγεῖν, ἢ ὑπόχαλκον, μηδὲ τι φέρειν ἐν ἑαυτῷ ὕλης τῆς χειρόνος, καὶ θερμότερου πυρὸς ἀξίας. Ἡ τοσοῦτω μείζων ἔσται τὸ κακόν, ὅσα περ ἂν ἀρχὴ πλειόνων· εἶπερ καὶ μείζων τῆς περὶ ἓνα ἰσταμένης πονηρίας ἢ εἰς πολλοὺς ὁδεύουσα. Οὐ γὰρ οὕτως οὔτε δευσοποιῶ βαφῆς μεταλαμβάνει ραδίως ὕφασμα, οὔτε δυσωδίας ἢ τούναντίου τὸ πλησιάσαι, οὔτε νοσηρὰ τις οὕτως εὐκόλως ἀναχεῖται εἰς τὸν ἀέρα, καὶ διὰ τοῦ ἀέρος ὁμιλεῖ τοῖς ζῶσιν ἀτμίς, (ὃ δὴ λοιμὸς ἐστὶ τε καὶ ὀνομάζεται), ὡς φιλεῖ τάχιστα τῆς τοῦ προεστῶτος κακίας ἀναπίμπλασθαι τὸ ὑπήκοον, καὶ πολλῶ γει ρᾶον, ἢ τοῦ ἐναντίου, τῆς ἀρετῆς. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὃ μάλιστα πλεονεκτεῖ τὴν καλογαθίαν ἢ πονηρίαν· καὶ ὃ μάλιστα ἐγὼ δυσχεραίνω κατανοῶν, ὅτι εὐζήλωτον μέντοι καὶ πρόχειρον πρᾶγμα ἢ μοχθηρία, καὶ οὐδὲν οὕτω ράδιον, ὡς τὸ γενέσθαι κακόν· καὶ εἰ μὴ τύχοι πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἄγων μειδεῖς· σπάνιον δὲ ἢ τοῦ ἀγαθοῦ κτήσις καὶ πρόσαντες, κἂν εἰ πολὺ τὸ μετέλκον εἶη καὶ προσκαλούμενον. Καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ μοι δοκεῖ καὶ ὁ μακαριώτατος Ἀγγαῖος κατανοήσας, ἐπὶ τὴν θαυμασίαν ἐκείνην ἐλθεῖν, καὶ ἀληθεστάτην εἰκόνα. Ἐρωτήσατε ἱερεῖς νόμον, λέγων, εἰ κρέας

— Ἀνθρώπων δέ.

Εἰς τὸ προϊμίον τῆς Κύρου Παιδείας τοῦ Ξενοφῶντος ἀναπτύσσεται πλατύτερα τὸ ζήτημα αὐτό.

— Καθάπερ ἀργύριον ἢ χρυσίου.

Τὰ κίβδηλα νομίσματα ἀνεγνωρίζοντο ἀπὸ τὸν ἤχο τους· οἱ Ἀθηναῖοι δὲ τὰ ἐπέγραφαν μὲ τὸ γράμμα Χ, ἀπὸ μῖσος πρὸς τοὺς Χίους, πού δὲν ἐστάθησαν πιστοὶ στὴ συμμαχία τους.

Κανείς όμως ως τώρα δὲν ἐγνοιόσθηκε ποτὲ γιὰ τὴν ἀρετὴ τῶν βωδιῶν του ἢ τῶν προβάτων του. Γιατὶ ποιὰν ἀρετὴ μπορεῖ νὰ χουν αὐτά; Ἡ ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ σκέφθηκε νὰ βάλῃ τὸ καλὸ τὸ δικό τους παραπάνω ἀπὸ τὴν ἰδική του εὐχαρίστηση; Γιὰ τὸν ἄνθρωπον ὅμως, ποὺ τοῦ εἶναι δύσκολο νὰ ξέρῃ νὰ κυβερνιέται, καταντᾷ νᾶναι πολὺ δυσκολώτερο τὸ νὰ ξέρῃ νὰ κυβερνᾷ ἄλλους ἀνθρώπους. Καὶ μάλιστα τὴν ἐξουσίαν αὐτὴν ποὺ ἔχομεν ἑμεῖς, ποὺ πρέπει νὰ συμβαδίζῃ μὲ τὸν θεῖο νόμο καὶ νὰ ὀδηγῇ πρὸς τὸν Θεό, καὶ ποὺ ὅσον μεγαλύτερον εἶναι τὸ ὕψος της καὶ τὸ ἀξιωματικῆς, τόσο μεγαλύτερος εἶναι καὶ ὁ κίνδυνος, γι' αὐτὸν βέβαια ποὺ ἔχει νοῦ. Γιατὶ αὐτὸς πρῶτον μὲν θὰ πρέπει νὰ μοιάζῃ μὲ τ' ἀσῆμι ἢ μὲ χρυσάφι ποὺ λυγίζει ἀπὸ παντοῦ, καὶ πάντα καὶ σὲ κάθε περίστασι νὰ μὴ βγάξῃ ποτὲ κίβδηλον ἦχο, ἢ ποὺ ν' ἀκούγεται σὰν χάλκωμα· καὶ νὰ μὴν περιέχῃ οὔτε ἴχνος ἀπὸ κατώτερην ὕλη· καὶ ποὺ γιὰ νὰ καθαρισθῇ χρειάζεται δυνατώτερη φωτιά. Ἀλλοιῶς τόσο μεγαλύτερο θᾶναι τὸ κακό, ὅσο τυχόν θὰ κυβερνᾷ περισσώτερους, ἂν βέβαια καὶ ἡ ἀνικανότητα ποὺ ἀπλώνεται σὲ πολλοὺς εἶναι ὀλεθριώτερη ἀπ' αὐτὴν ποὺ σταματᾷ σ' ἓνα μονάχα.

Γιατὶ οὔτε καὶ τὸ ὕφασμα δὲν παίρνει τόσον εὐκολὰ τὴν βαφὴ του ἀπὸ τὸν βαφέα, οὔτε καὶ ἡ δυσωδία ἢ καὶ τ' ἀντίθετο ἢ μυρωδὲν μεταδίνεται, μὲ τὸ νὰ τὴν πλησιάσῃ κανεὶς, οὔτε καὶ ξεχύνεται στὴν ἀτμόσφαιρα καὶ μεταδίνεται μὲ τὸν ἀέρα στοὺς ἀνθρώπους κάποια ἀρρωστιάρικη ἀπόπνοια—πρᾶγμα ποὺ τὸ λένε μὰ καὶ εἶναι πραγματικὰ λοιμικὴ— ὅσο τὸ συνειθίζουν νὰ ξεχειλίζουν ἀμέσως οἱ ὑπήκοοι ἀπὸ τὴν κακία τοῦ ἀνώτερου τους· καὶ μάλιστα, πολὺ εὐκολώτερα παρὰ ὅσο γίνεται μὲ τ' ἀντίθετο, ἀπὸ τὴν ἀρετὴ του δηλαδὴ. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι, ποὺ σὲ τοῦτο κυρίως ὑπερτερεῖ τὴν καλογαθίαν ἢ κακία, καὶ ποὺ γι' αὐτὸ κυρίως ἀγανακτῶ ποὺ τὸ ἀντιλαμβάνομαι ὅτι δηλαδὴ ἡ κακία εἶναι ἓνα πρᾶγμα κι' εὐκολοπιθύμητο καὶ πρόχειρο· καὶ τίποτα δὲν εἶναι τόσον εὐκολο, ὅπως τὸ νὰ γίνῃς κακός· ἔστω κι' ἂν δὲν ὑπάρχῃ κανεὶς ποὺ νὰ μᾶς σέρνῃ πρὸς τὴν κακία. Τὸ ἀγαθὸ ὅμως καὶ ἡ ἀπόκτησή του καὶ σπάνιο πρᾶγμα εἶναι καὶ δυσκολοπλησίαστο, ἔστω κι' ἂν ἔχωμε πολλοὺς ποὺ μᾶς παροτρύνουν καὶ ποὺ μᾶς σέρνουν σ' αὐτό. Κι' αὐτὸ εἶναι, κατὰ τὴν γνώμη μου, ποὺ τὸ κατανόησεν ἄριστα κι' ὁ μακάριος Ἀγγαῖος καὶ μᾶς ἔδωκε τὴν περιφρημὴ κι' ἀληθινώτατην ἐκείνην εἰκόνα. «Ρωτήσετε, λέει, ἱερεῖς νὰ σᾶς ἐξηγήσουν,

ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

ἄγιον ἐν ἱματίῳ βρωτοῦ τινος, ἢ ποτοῦ, ἢ σκεύους ἀψάμενον, εὐ-
θὺς ἀγιάσει τὸ πλησιάσαν. Τῶν δὲ ἀποψησάντων· ἐρωτήσατε
πάλιν, εἰ καὶ ἀκαθαρσία τούτων τι προσομιλήσαν, μὴ παραχρῆμα
μετέλαβε τοῦ μιάσματος; Ὡς ἐρουόντων γε μεταλαμβάνειν, καὶ μὴ
καθαρὸν μένειν τῇ κοινωνίᾳ. Τί τοῦτο λέγων; Ὅπερ ὁ ἐμὸς λόγος,
ὅτι δύσληπτον μὲν τὸ ἀγαθὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ὥσπερ καὶ πῦρ
ὑλῆ τῇ ὑγροτέρᾳ· ἔτοιμοι δὲ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ μετουσίαν οἱ
πλεῖστοι καὶ ἐπιτήδειοι. Καλάμη τις πρὸς σπινθήρα, οἶμαι, καὶ
ἄνεμον ραδίως ἐξαπτομένη, καὶ δαπανωμένη διὰ ξηρότητα. Θᾶτ-
τον γὰρ ἂν τις ὀλίγης κακίας μεταλάβῃ πλουσίας, ἢ ἀρετῆς βα-
θείας καὶ μικρὸν. Ἐπεὶ καὶ μέλιτι μὲν, μικρὸν ἀψίνθιον τάχιστα
μεταδίδωσι τοῦ πικροῦ· μέλι δὲ οὐδὲ τὸ διπλάσιον ἀψίνθιου τῆς
ἑαυτοῦ γλυκύτητος. Καὶ μικρὰ μὲν ὑποσπασθεῖσα ψηφίς, ποταμὸν
ὅλον ἐλκύσειεν ἂν ἐπὶ τὸ πρᾶνές, ἐπισχεῖν δὲ ἢ ἀνακόψαι μόλις
ἂν δυνηθεῖη καὶ τὸ καρτερώτατον ἔρουμα.

Η'. Πρῶτον μὲν δὴ τοῦτο, ὧν εἶπομεν, εὐλαβεῖσθαι ἄξιον,
μὴ φαινόμεθα τῆς θαυμασίας ἀρετῆς κακοὶ ζωγράφοι, μᾶλλον δὲ
ζωγράφον οὐ φαύλων ἴσως, τῶν δὲ πολλῶν φαῦλον ἀρχέτυπον·
ἢ τῆς παροιμίας μὴ πόρρω θέωμεν, ἄλλους ἰατρεύειν ἐπιχειροῦν-
τες αὐτοὶ βρῦντες ἔλκεσι. Δεύτερον δέ, εἰ καὶ τις ἀγνὸν ἑαυτὸν
ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας τηρήσειεν, ἢ ὡς μάλιστα οὐκ οἶδαμεν, εἰ καὶ
τοῦτο αὐταρκες τῶ μέλλοντι τοὺς ἄλλους παιδεύειν πρὸς ἀρετὴν.
Οὐ γὰρ μὴ κακὸν εἶναι δεῖ μόνον τὸν τούτῳ πεπιστευμένων (τοῦτο
μὲν γὰρ καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρα τοῖς πολλοῖς αἰσχιστον) ἀλλὰ καὶ τῶ
ἀγαθῷ διαφέροντα κατὰ τὴν, ἐκκλίνειν ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιεῖν
ἀγαθὸν, κελεύουσιν ἐντολήν. Οὐ δὲ τοὺς φαύλους ἐξαλεῖψαι τῆς
ψυχῆς τύπους μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀμείνους ἐγγράψασθαι, ὡς
πλέον κατ' ἀρετὴν προσέχειν, ἢ ὅπόσον περίεστιν ἀξιώματι. Καὶ
μηδὲν μέτρον εἰδέναι τοῦ καλοῦ, καὶ τῆς ἀναβάσεως, μηδὲ κέρδος
μᾶλλον τὸ κρατηθὲν ἢ ζημίαν τὸ διαφεῦγον. Ἄλλ' ἐπίβασιν αἰεὶ
ποιεῖσθαι τὸ ἐν τοῖς ποσὶ τῶν ἐξῆς, καὶ μὴ μέγα νομίζειν, ἂν τῶν
πολλῶν διαφέρωμεν, ἀλλὰ ζημίαν ἂν τῆς ἀξίας ἀπολειπώμεθα.

— Ὁ δὴ λοιμὸς ἐστί.

Οἱ ἀρχαῖοι, πὸ γι' αὐτοὺς ἦσαν ἀγνωστα τὰ μικρόβια, ἐπίστευαν πῶς
οἱ ἐπιδημίες μεταδίνονται ἀπὸ τὸν μολυσμένα ἀέρα ποῦ ἀναπνέομε.

— Πρόχειρον ἢ μοχθηρία.

Ὁ Ἡσίοδος λέγει περὶ αὐτοῦ τὰ ἐξῆς :

Τὴν μέντοι κακότητα καὶ ἱλαδὸν ἐστὶν ἐλέσθαι·

Ρηιδίως, ὀλίγη μὲν ὁδός, μόλα δ' ἐγγύθι ναίει.

(Συνέχεια εἰς σελ. 1032).

ἂν ἓνα κρέας ἀγριασμένο, πού θ' ἀγγίξῃ τὸ φόρεμα κάποιου, ἢ κά-
πιο πιωτὸ ἢ κάποιο σκεῦος θ' ἀγιάσῃ παρευθὺς αὐτὸ πού τὸ πλησία-
σε). Κι' ὅταν ἐκεῖνοι τ' ἀπάντησαν ἀρνητικά: «Ξαναρωτήσετε τοὺς
εἶπε πάλιν, ἂν καὶ σὲ κάποιο πράγμα, ἀπ' αὐτὰ πού τυχὸν ἀγγίξαν
μιὰν ἀκαθαρσία, δὲν τοῦ μεταδόθηκε ἀμέσως καὶ τὸ μίasma; Κι' αὐτοὶ
τ' ἀπάντησαν, πὼς τοῦ μεταδίνεται· κι' ὅτι δὲν εἶναι πλέον καθαρὸ γιὰ
ν' ἄρχεται σ' ἐπαφῇ κανεὶς μαζὶ του. Τί ἐννοοῦσε μ' αὐτὸ πού ἔλεγε;
Τὸ ἴδιο πού λέω κι' ἐγώ· ὅτι δηλαδὴ τὸ ἀγαθὸ εἶναι δυσκολαπόκτητο
στὴν ἀνθρώπινη φύση, ὅπως εἶναι καὶ ἡ φωτιά στὰ βρεγμένα ξύλα. Οἱ
περισσότεροι δὲν εἶναι πρόθυμοι· καὶ ρέπουνε στὴν ἀπόλαυση τοῦ κα-
κοῦ. Καὶ μοιάζουν, νομίζω, σὰν κάποιες καλαμιές, πού ἀνάβουν εὐ-
κολα μὲ μιὰ σπύθα στὸν ἄνεμο, καὶ πού γίνονται στάκτη, ἐπειδὴ εἶναι
κατὰξερες. Γιατὶ γρηγορώτερα μπορεῖ κανεὶς νὰ μολευθῇ βαθεῖα
ἀπὸ λίγη κακία, παρὰ ν' ἀποκτήσῃ, λίγο λίγο, βαθεῖαν ἀρετή.
Γιατὶ καὶ λίγη μὲν ἀψιθιά πού ἀνακατώνεται μὲ τὸ μέλι, τὸ κάνει
παρευθὺς πικρό. Ἐνῶ τὸ μέλι, οὔτε κι' ἂν εἶναι διπλάσιο, δὲν
μπορεῖ νὰ μεταδώσῃ τὴν γλυκάδα του στὴν ἀψιθιά. Κι' ἓνα μικρὸ
λιθαράκι πού ἀποσπᾶται ἀπὸ κάπου, μπορεῖ νὰ τραβήξῃ στὴν
κατηφοριὰν ὀλόκληρο ποτάμι. Καὶ μὲ δυσκολία πολὺ μεγάλη θὰ
μποροῦτε καὶ τὸ δυνατώτερον ἀνάχωμα ν' ἀνακόψῃ καὶ νὰ στα-
ματήσῃ τὴν ὁρμὴ του.

Η'. Καὶ βέβαια αὐτὸ πρῶτο, ἀπὸ τὰ ὅσα εἶπαμε ἀξίζει νὰ τὸ
προσέχωμε· νὰ μὴν φαινώμαστε δηλαδὴ κακοὶ ζωγράφοι τῆς
θαυμαστῆς ἀρετῆς· καὶ μάλιστα ζωγράφων πού δὲν εἶναι ἴσως
κακοί, εἶναι ὅμως κακὰ πρότυπα γιὰ τοὺς πολλοὺς. Ἡ ὅπως,
λέει ἡ παροιμία, νὰ μὴν προχωροῦμε μακρύτερα, ἐπιχειρώντας
νὰ γιατρέψωμεν ἄλλους, ἐνῶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι εἶμαστε γεμάτοι ἀπὸ
πληγές. Καὶ κατὰ δεύτερο λόγο, κι' ἂν τὸ κατόρθωσε κάποιος νὰ
διατηρήσῃ τὸν ἑαυτὸ του ἀμόλευτον ἀπὸ κάθε ἁμαρτία, μὲ τρόπο
πού δὲν τὸν χωρεῖ καθόλου ὁ νοῦς μας, ἂν κι' αὐτὸ ἀκόμη εἶναι ἀρ-
κετὸ γι' αὐτὸν πού προορίζεται νὰ παιδαγωγῇ τοὺς ἄλλους στὴν
ἀρετή. Γιατὶ ἐκεῖνος πού προορίζεται σ' αὐτό, δὲν πρέπει μονάχα
νὰ μὴν εἶναι κακὸς (γιατὶ αὐτὸ καὶ γιὰ τοὺς δούλους ἀκόμη εἶναι
αἰσχιστο), ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερέχῃ στὴν ἀρετή, σύμφωνα μὲ τὴν ἐν-
τολὴ πού μᾶς διατάσσει, ν' ἀποφεύγωμε τὸ κακὸ καὶ νὰ κάνωμε
τὸ καλὸ.

Καὶ δὲν φθάνει μονάχα νὰ σβύσῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴ του τὰ φαῦλα
πρότυπα, ἀλλὰ καὶ νὰ χαράξῃ τὰ καλύτερα, ὥστε περισσότερο ν' ἀφο-
σιώνεται στὴν ἀρετή, παρὰ στὸ πόσο ὑπερέχει στὸ ἀξιομά του. Καὶ

ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

Καὶ τῇ ἐντολῇ παραμετρῆϊν, ἀλλὰ μὴ τοῖς πέλας τὸ κατορθούμενον, ἂν τε ὄσοι κακοί, ἂν τε ἀρετῆς ἐπὶ πόσον ἦγοντες καὶ μὴ μικροῖς σταθμοῖς ταλαντεύειν τὴν ἀρετὴν, τῷ μεγίστῳ καὶ παρ' οὗ τὰ πάντα, καὶ εἰς ὃν τὰ πάντα χρεωστούμενην. Μηδὲ τὰ αὐτὰ πᾶσιν ἀρμόζειν οἶεσθαι, (ὥσπερ οὐδὲ ἡλικίαι πᾶσιν αἱ αὐταί, οὐδὲ προσώπων χαρακτῆρες, οὐδὲ ζώων φύσεις, οὐδὲ γῆς ποιότητες, οὐδὲ κάλλη τε καὶ μεγέθη λαμπτήρων.) ἀλλ' ἠγεῖσθαι ἰδιώτου μὲν εἶναι κακίαν, τὸ φαῦλα πράσσειν, καὶ ὅσα κολάσεως ἄξια, ὧν καὶ ὁ νόμος βραδύς δεσπότης· ἄρχοντος δὲ ἢ προσετώτος, τὸ μὴ ὡς ἀριστὸν εἶναι, καὶ αἰεὶ τῷ καλῷ προβαίνοντα, εἴπερ μέλλοι τῷ περιόντι τῆς ἀρετῆς ἔλξειν τοὺς πολλοὺς εἰς τὸ μέτριον καὶ μὴ βία καθεῖρξειν, ἀλλὰ πειθοῖ προσάξεισθαι. Τὸ μὲν γὰρ ἀκούσιον πρὸς τὸ τυραννικὸν εἶναι καὶ οὐκ ἐπαινετόν, οὐδὲ μόνιμον· φιλεῖ γὰρ τὸ βιασθέν, ὥσπερ φυτὸν βία χερσὶ μετασπώμενον, εἰς ἑαυτὸ πάλιν ἀφθεῖν ἀνατρέχειν· τὸ δὲ ἐκ προαιρέσεως, ἐννομότατόν τε ἅμα καὶ ἀσφαλέστατον, εὐνοίας δεσμῷ τηρούμενον. "Ὅθεν δὴ καὶ μάλιστα ποιμαίνειν τὸ ποιμνιον ἐκουσίως, ἀλλὰ μὴ ἀναγκαστῶς, ὁ ἡμέτερος διακελεύεται νόμος, καὶ νομοθέτης.

Τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρώτα Θεοὶ προπάροισεν ἔθηκαν
ἀθάνατοι μακρὸς δὲ καὶ ὕβριος οἶμος ἐπ' αὐτήν.
(Ἔργα στ. 287.).

— Ἀλλὰ καὶ τῷ ἀγαθῷ διαφέροντα.

Ἐναφέρεται εἰς τὸν ΛΣΤ' ψαλμὸν τοῦ Δαβίδ.

— Διακελεύεται νόμος καὶ νομοθέτης.

«Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ποιμάνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποιμνιον τοῦ Θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ' ἐκουσίως, μηδὲ αἰσχροκερδῶς ἀλλὰ προθύμως, μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου. (Πέτρου Α' ε', 2).

— Τέχνη τεχνῶν.

Ἐ ὁρίσμος οὗτος ἀνήκει εἰς τὴν Φιλοσοφίαν, πρὸς τὴν ὑψηλὴν ἐπιστήμην τῆς ὁποίας ταυτίζει τὴν ποιμαντορίαν τῶν ψυχῶν.

— Τῆς ἄνωθεν εὐγενείας μετέχουσαν.

«Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς». (Γενέσ. Α' 27).

— Ἄνω θεῖη, λύσσαα τῆς παχύτητος.

Κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Κυρίου· «Σαλπίζει γὰρ καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἀφθαρτοί· δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν». (Κοριν. Α' ιε', 52).

νά μὴν ξέρῃ κανένα μέτρο γιὰ τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὴν προκοπὴ του, οὔτε καὶ νά νομίζῃ σὰν μεγαλύτερο κέρδος αὐτὸ ποὺ ἐπέτυχε, παρὰ σὰν ζημιὰ του αὐτὸ ποὺ δὲν κατώρθωσε. Ἀλλὰ νά χρησιμοποιῆ πάντα, σὰν πάτημα, αὐτὸ ποὺ ἔχει μπροστά του, γιὰ τὰ παραπέρα· καὶ νά μὴν τὸ θαρροῦμε σὰν μεγάλο κατόρθωμα, ἂν διαφέρωμε ἀπὸ τὸ πλῆθος, ἀλλὰ σὰν ἀτύχημα, ἂν ὑστεροῦμε στ' ἀξίωμά μας. Καὶ ν' ἀντιζηγιάζωμε καθετὶ ποὺ κατορθώνομε μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, κι' ὄχι νά κυτάζωμε τοὺς ἄλλους, ἂν εἶναι κακοί, ἢ ἂν ἐπρόκοψαν καὶ πόσο στὴν ἀρετῇ. Καὶ νά μὴ μετῶμε μὲ μικρὰ ζύγια τὴν ἀρετῇ ἐμπρὸς στὰ μάτια τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ, ποὺ ἀπ' αὐτὸν πηγάζουν τὸ πάντα καὶ σ' αὐτὸν χρεωστοῦμε τὸ καθετὶ ποὺ ἔχομε.

Κι' ἄς μὴ νομίζωμε πὼς ταιριάζουν σ' ὅλους τὰ ἴδια πράγματα· ὅπως δὲν ἔχουν ὅλοι τὴν ἴδιαν ἡλικία οὔτε καὶ τὰ ἴδια χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου· μὰ οὔτε καὶ τὰ ζῶα ἔχουν τὰ ἴδια φυσικά, οὔτε καὶ οἱ ποιότητες τῆς γῆς εἶναι ἴδιες, οὔτε καὶ τ' ἄστρα δὲν ἔχουν τὴν ἴδιαν ὁμορφιὰ καὶ τὸ ἴδιο μέγεθος. Ἀλλὰ νά πιστεύωμε, πὼς ἡ κακία τοῦ καθενὸς φανερώνεται στὶς φαῦλες του πράξεις καὶ σὲ κάθε ἀξιοποιή του ἐνέργεια, ποὺ κι ὁ νόμος τὴν τιμωρεῖ, ἔστω κι' ἂν ἀργοπορῇ κάποτε. Τοῦ ἀρχηγοῦ δὲ καὶ τοῦ κάθε προκαθήμενου χρέος εἶναι, νά μὴν πιστεῦῃ πὼς εἶναι τέλειος, καὶ νά προκόβῃ πάντα στὸ καλὸ, ἂν ὁ σκοπὸς του βέβαια εἶναι νά προσελκύσῃ τὸ πλῆθος πρὸς τὸ καλὸ, μὲ τὴν ὑπεροχὴ του στὴν ἀρετῇ, καὶ νά μὴν τοὺς ἐξαναγκάσῃ μὲ τὴν βία, ἀλλὰ νά τοὺς σύρῃ μὲ τὴν πειστικότητά του. Γιατὶ τὸ καθετὶ ποὺ τὸ κάνομε στανικά μας, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι τυρρανικό, εἶναι καὶ ἀξιοκατάκριτο, μὰ οὔτε καὶ εἶναι μόνιμο. Ἐπειδὴ αὐτὸ ποὺ τὸ βιάζομε, τοῦ ἀρέσει, ὅπως τὸ φυτὸ ποὺ τὸ λυγίζομε βία μὲ τὰ χέρια μας, νά ξαναγυρνᾷ στὴν πρώτη του κατάστασι, ἅμα τ' ἀφήσῃς ἐλεύθερο. Αὐτὸ ὅμως ποὺ γίνεται θεληματικά μας, καὶ νομιμώτατον εἶναι, μὰ κι' ἀσφαλέςτατο, γιὰτὶ τὸ προστατεύει ὁ δεσμὸς τῆς ἀγάπης μας. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ ἰδικὸς μας νόμος μὰ καὶ ὁ θεῖος νομοθέτης προστάζει, νά ποιμαίνομε τὸ ποίμνιο, ὅσο τὸ μπορούμε περισσότερο θεληματικά του, κι' ὄχι μ' ἐξαναγκασμὸ του.

Ἀπόδοσις ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειώσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Ἐκλεκτὲς σελίδες ἀπὸ τὸν Ἱ. Χρυσόστομο

Ἡ ΕΥΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ Ἡ ΚΑΘΑΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΜΑΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑΝΑΙ Ἡ ΚΥΡΙΑ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΜΑΣ

(Ἀπὸ τὴν ΚΗ' ὁμιλίαν τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς).

Ὅλα διπλᾶ μᾶς τᾶχει δώσει ὁ Θεὸς στὴ διάπλασή μας. Δυὸ μάτια, δυὸ αὐτιά, δυὸ χέρια, δυὸ πόδια· πρὸς τὸν σκοπὸν, ἂν πάθῃ βλάβη τὸ ἓνα ἀπ' αὐτά, νὰ οἰκονομοῦμε τὴν ἀνάγκη μας μὲ τ' ἄλλο. Μᾶς ἔδωκε ὅμως μιὰ ψυχὴ· κι' ἂν τὴν χάσωμε, μὲ τί θὰ τὴν ἀντικαταστήσωμε στὴ ζωὴ μας;

★

Ὅταν κυριευθῇ μιὰ φορὰ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴν φιλοχρηματία, πολὺ δύσκολα θὰ ξεγλυστρήσῃ ἀπὸ τὸ νὰ κάνῃ καὶ νὰ εἰπῇ κάτι ἐξοργιστικὸ γιὰ τὸν Θεό· γιατί κι' ἄλλου ἐγένηκε σκλάβα, κι' αὐτὸς ὅλο τ' ἀντίθετα πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὴν προστάζει. Κι' ὅταν μιὰ φορὰ ἀπελπισθῇ ἡ ψυχὴ γιὰ τὴν σωτηρίαν μας, δὲν ξεμακραίνει οὔτε σπιθαμὴ ἀπὸ τὴν τρέλλα τῆς, ἀλλὰ παραδίνοντας τὰ χαλινάρια τοῦ σωσμοῦ τῆς στὶς παράλογες ἐπιθυμίες, τὰ δοκιμάζει ὅλα καὶ εἶναι ἀφόρητη γιὰ τὸν καθένα πού λαχαίνει νὰ βρεθῇ στὸ δρόμο τῆς· κι' ὅλοι τους κυτᾶνε νὰ ξεφύγουν χωρὶς ν' ἀποτολμᾶ νὰ τὴν συγκρατήσῃ κανεὶς· ἀλλὰ τρέχει παντοῦ κι' ἀπὸ κακὸ σὲ κακὸ, ὡσότου καταγκρεμίσῃ τὴ σωτηρίαν τῆς, πού τὴν σέρνει μαζί τῆς, μέσα στὸ βάραθρο τοῦ χαμοῦ. Ὅταν συνθηκολογήσῃ μιὰ φορὰ ἡ ψυχὴ μὲ τὴν ἁμαρτία καὶ γίνῃ ἀναίσθητη, μεγαλώνει καὶ θεριεύει ἡ ἀρρώστειά τῆς. Γιατὶ ὅπως ὁ χοῖρος εὐχαριστιέται νὰ κυλιέται στὴ λάσπη, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ πού καταχώνεται ἀπὸ τὶς κακὲς συνήθειες, οὔτε αἴσθησιν δὲν παίρνει ἀπὸ τὴν βρώμα κι' ἀπὸ τὴν δυσωδίαν τῶν κακῶν. Κι' ὅπως ἡ γῆ, ὅταν δὲν βρέξῃ, δὲν εἶναι βολετό, κι' ἂν τὴν σπείρῃς ἀμέτρητες φορὲς, ν' ἀποδώσῃ στάχυα, ἔτσι καὶ μιὰ ψυχὴ πού δὲν ἐφωτίσθηκε προτῆτερα ἀπὸ τὰ θεῖα γράμματα, δὲν μπορεῖ νὰ φανερώσῃ κάποιο καρπὸ, ἔστω κι' ἂν τῆς ξεστομίσῃ κανεὶς χίλιες διδασχές.

★

Κι' ὅπως ἡ γῆ, ὅταν δὲν σπέρνεται καὶ δὲν φυτεύεται, βγάζει χορτάρια μονάχα, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν δὲν ἔχει ν' ἀπασχολῆται μὲ κάτι χρήσιμο, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ μένῃ ἀγνή καὶ θελεῖ κάτι

μέ κάποιον τρόπο νά κάνη, παραδίνει τόν ἑαυτόν της σέ κακές πράξεις. Γιατί ὅτι εἶναι γιά τὰ σώματα ἡ φλεγμονή, τὸ ἴδιο καί γιά τήν ψυχή ἡ ἀποκοτιά· καί, κατὰ κανόνα κι' ὅπως τὸ ξέρομε, ἀπό τήν ἀποκοτιά ἐρχεται κατόπιν καί ἡ ἐπιθυμία κάθε ἀπρέπειας.

✱

Καί ὅπως γίνεται μέ τὰ σώματα, πού ὅσοι τυχόν παραμέλησαν νά περιποιηθοῦν τὰ τραύματά τους, τ' ἀποτελέσματα ἦταν νά τοὺς γεννηθῆ πυρετός καί γάγγραινα καί θάνατος, ἔτσι γίνεται καί μέ τίς ψυχές· ὅσοι παραμελοῦνε τὰ μικρά τους σφάλματα, φορτώνονται μέ περισσότερα. Κι' ὁ Θεός μᾶς ἔδωκε τὸ σῶμα στὸν κόσμον αὐτό, γιά νά τ' ἀνεβάσωμε κι' αὐτὸ στὸν οὐρανό, κι' ὄχι γιά νά καταχωνιάσωμε μ' αὐτὸ καί τήν ψυχή μας στή γῆ.

✱

Καί πόσος παραλογισμός, Θεέ μου! Πῶς γίνεται καί χάσκουν ὅλοι ἐμπρὸς στὰ τωρινὰ κι' οὔτε στοχάζονται ποτέ τους τὰ μελλούμενα· ἀλλὰ γιά μὲν τίς σωματικές ἀπολαύσεις πάντα εἶναι πρόθυμοι καί βιαστικοί· τίς ψυχές τους ὅμως τίς ἀφήνουν νά ρεῦουν καί νά λυώνουν μέσα στήν πείνα. Κι' ἐνῶ παίρνουν κάθε ἡμέρα χίλιες δυὸ πληγές, δὲν ἀποκτοῦνε ποτέ τους τὴν συναίσθηση σέ ποιὲς ἀθλιότητες βρίσκονται· ἀλλὰ γιά μὲν τὴν σωματική τους θεραπεία φροντίζουν· τὴν ψυχή τους ὅμως τὴν παραμελοῦνε· καί νά ὑποφέρη καί νᾶναι γεμάτη ρύπους καί νά δοκιμάζεται ἀπὸ ἀμέτρητα κακά.

✱

Καί τὸ φοβερώτερο εἶναι, ὅτι ὕστερα ἀπὸ τόσους πολλοὺς ἴδρωτες καί κόπους οὔτε καί τὸ φθαρτὸ τους σῶμα δὲν κατορθώνουν νά τὸ κάμουν ἀνώτερο ἀπὸ τὸν θάνατο, ἀλλὰ μαζί μ' αὐτὸ πού εἶναι θνητὸ ὑποβάλλουνε σ' ἀθάνατες τιμωρίες καί τὴν ἀθάνατη ψυχή τους. Γι' αὐτὸ κι' ὀλόθλιβος καί κλαίοντας γιά τὴν μωρία ποῦναι περιχυμένη στὶς ἀνθρώπινες ψυχές καί γιὰ τὴν βαρειά καταχνιά πού τις πλακώνει, θᾶθελα νά βρῶ κάποιον ψηλὸ παρατηρητήριον, πού νά μπορῆ νά μοῦ φανερώνη ὅλες τίς ἀνθρώπινες φυλές. Καί θᾶθελα ἀκόμη νᾶχω μιὰ φωνή πού νά γεμίξη μέ τὸν ἦχο της ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς, καί πού νά μπορῆ καί νά στήσῃ καί νά κράξῃ καί νά κηρύξῃ σ' ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς γῆς τὴν Δαυιδικὴν ἐκείνη φωνή· «Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι». Ὡς πότε θά βαρυγνωμᾶτε, ὦ ἄνθρωποι¹.

1. Ψαλμ. δ', 3.



Γιατί πῶς δὲν εἶναι παράλογο, γιὰ μὲν τὸ σῶμα μας, ἂν τυχὸν πάθῃ κάτι, καὶ γιατροὺς νὰ προσκαλοῦμε, καὶ χρήματα νὰ ξοδιάζουμε, καὶ νὰ δείχνουμε ἐγκαρτέρηση καὶ νὰ μὴν παύωμε νὰ κάνωμε τὰ πάντα, ὡσότου ν' ἀποδιώξωμε τὸ κακὸ ποῦ μᾶς ταλαιπωρεῖ· γιὰ τὴν ψυχὴ μας ὁμως, ποῦ καθημερινῶς κονταροκτυπιέται καὶ πέφτει στὸν γκρεμνὸ καὶ ποῦ μὲ χίλιους δυὸ τρόπους αὐτοκτονεῖ, νὰ μὴν δίνωμε οὔτε καὶ τὴν παραμικρὴ σημασίαν;



Γιατί δὲν πρέπει νὰ θλιβεται κανεὶς γιὰ κάποιον, ποῦ ἔχει ἀπλῶς μιὰ κακοφορμισμένη πληγὴ· ἀλλὰ γι' αὐτὸν ποῦ τὴν ἔχει καὶ εἶναι πλαγιασμένος ἄσκοπα στὸ κρεβάτι καὶ χωρὶς νᾶχη χέρια ποῦ νὰ τὸν συντρέξουν. Αὐτὸς ὁμως ποῦ τὸν ἐγχειρίζουν καὶ τὸν καυτηριάζουν καὶ ποῦ τὸν περιποιοῦνται,μποροῦμε μὲ βεβαιότητα σχεδὸν νὰ εἰποῦμε, πῶς πάει πρὸς τὸ καλύτερο, καὶ πῶς θᾶβρη τὴν ὑγείαν του· γιατί δὲν προσέχομε στοὺς πόνους ποῦ ἔχει ἀπὸ τὴν ἐγχείρηση ποῦ τοῦκάναν, ἀλλὰ στὴν ὑγείαν του, ποῦ θ' ἀποκατασταθῇ ἔπειτα ἀπὸ τοὺς πόνους τοῦ ἐκείνου.



Τὴν ἴδια διάθεση πρέπει νᾶχωμε καὶ γιὰ τὰ ζητήματα τῆς ψυχῆς· καὶ νὰ μὴν θλιβώμαστε καὶ νὰ κλαίμε γι' αὐτοὺς ποῦ τοὺς τιμωροῦν καὶ τοὺς βάζουν ἐπιτίμια (γιατὶ βαδίζουν στὸ δρόμο ποῦ θαῦρουν τὴν ὑγείαν τους), ἀλλὰ γι' αὐτοὺς ποῦ λασποκυλιοῦνται ἀτιμώρητα μέσα στὴν ἁμαρτία. Γιατὶ αὐτὸς ποῦ ζῆ, μὲ χρηστὲς ἐλπίδες, κι' ἔχει θάρρητα στὰ μελλούμενα, γεύεται κι' ἀπὸ τὸν κόσμον μας αὐτὸν ἀκόμη τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Γιατὶ τίποτα δὲν ἔχει τόση δύναμη νὰ ξαναγεννᾷ καὶ νὰ κάνῃ καλύτερη τὴν ψυχὴν, ὅσον ἡ καλὴ ἐλπίδα γιὰ τὰ μελλούμενα.



Γιατὶ αὐτοὶ ποῦ ἐξαντλοῦν ὅλη τους τὴν προσπάθειαν στὸ νὰ στολίσουν τὰ σπιτιὰ τους, ἐνῶ πλουτοῦν ἐξωτερικὰ, φτωχαίνουν ἐσωτερικὰ, καὶ δὲν τοὺς μέλλει καθόλου, ἂν ἡ ψυχὴ τους εἶναι ἔρημη κι' ἀραχνιασμένη. Ἄν ὁμως παραθεωρώντας τὰ ἐξωτερικὰ, ξοδιάσουν ὅλη τους τὴν προσπάθειαν στὸν ἐσωτερικὸν τοὺς κόσμον, φροντίζοντας νὰ τὸν καλλωπίσουν ἀπὸ παντοῦ, ἡ ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν θὰ γίνῃ κατάλυμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τί μπορεῖ νὰ γίνῃ μακαριώτερον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ποῦ ἔχει μέσα του ἐνοικὸν τὸν Χριστόν;



Καί ποιὰ θάναι λοιπὸν ἡ ἀπολογία μας καὶ ποιὸς θὰ μᾶς συγχωρήσῃ, ἂν σὰν ἀρρωστᾶ μὲν τὸ σῶμα μας, πού στήν περίπτωση αὐτὴν καὶ χρήματα πρέπει νὰ ξοδιάσωμε, καὶ γιὰ τρούς νὰ προσκαλέσωμε, καὶ πόνους μεγάλους νὰ ὑποφέρωμε, καταβάλλωμε τόση πρόνοια καὶ τόση φροντίδα, τὴν ψυχὴ μας δὲ τὴν καταφρονοῦμε; Κι' αὐτό, ἐνῶ οὔτε χρήματα πρόκειται νὰ πληρώσωμε, οὔτε ἄλλους νὰ ἐνοχλήσωμε, οὔτε καὶ νὰ ὑποφέρωμε. Ἀλλὰ μπορούμε, μονάχα μὲ τὴν προαίρεσή μας καὶ μόνο μὲ τὴν θέλησή μας, νὰ διορθώσωμε τὰ πάντα· κι' ἐνῶ μάλιστα ξέρομε καλά, πῶς ἂν δὲν τὸ κάνωμε αὐτό, θὰ ὑποστοῦμε τὴν ἔσχατη καταδίκη, καὶ τὶς ἀναπόφευκτες τιμωρίες καὶ τὴν Κόλαση;



Κι' ὅπως αὐτοὶ πού εἶναι φυλακισμένοι, μὲ τὸ δίκηο τους εἶναι πάντα κατσοφιασμένοι καὶ περίλυτοι, κυρίως ὅμως τὴν ἡμέρα πού θὰ τοὺς βγάλουν ἀπὸ τὴν φυλακὴν, γιὰ νὰ τοὺς πᾶνε στὸ δικαστὴ πού θὰ τοὺς δικάσῃ· κι' ὄρθιοι ἐμπρὸς στὰ κάγκελα, κι' ἀκούοντας τὴν φωνὴ τοῦ δίκαιου κριτῆ μέσα τους, παγώνουν ἀπὸ τὸ φόβο τους καὶ μοιάζουν σὰν πεθαμένοι. Ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ θλίβεται μὲν καὶ ὑποφέρει, τὴν ὥρα κυρίως πού γίνεται ἡ ἀμαρτία· ὑποφέρει ὅμως πολὺ περισσότερο, ὅταν τὴν ἀποτραβήξουν ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, καὶ πρόκειται νὰ τὴν ὀδηγήσουν πρὸς τὸ φοβερὸ δικαστήριον, γιὰ νὰ λογοδοτήσῃ ἐκεῖ. Γι' αὐτὸ καὶ ἀνασηκώνεται συχνά, καὶ προχωρεῖ ἀργοπάτητα, καὶ τρέμει, καὶ τὴν κυριεῖ φρίκη, ὅταν πρόκειται νὰ φτερουγίσῃ ἀπὸ τὸ σῶμα. Ἐπειδὴ τὴν στιγμή ἐκείνην, εἴτε ἀρπαγᾶς ἤτανε κανεὶς, εἴτε πλεονέκτης, εἴτε ἔβλαψε κάποιον, εἴτε κι' ἐχθρεύθηκε ἄδικα κανένα, εἴτε κι' ἔκαμεν ὁποιαδήποτε ἄλλη φοβερὴ ἀδικία, ξαναζωντανεύει μέσα του ὁλος ὁ χορὸς ἀπὸ τὶς ἀμαρτίες του, καὶ στέκεται ἐμπρὸς στὰ μάτια του πικρὸς κατήγορός του ἢ συνείδησή του.



Γι' αὐτὸ ἐπλάσθηκεν ἀθάνατη ἡ ψυχὴ μας· καὶ γι' αὐτὸ θὰ γίνῃ ἀθάνατο καὶ τὸ σῶμα μας· γιὰ ν' ἀπολαύσωμε τὰ αἰώνια ἀγαθὰ. Ἄν ὅμως εἶσαι προσηλωμένος στὰ γήινα, ἐνῶ προβάλλουν ἐμπρὸς σου τὰ ἐπουράνια, βάλε μὲ τὸν νοῦ σου καὶ στοχάσου, πόση καταφρόνηση εἶναι αὐτὸ γιὰ τὸν δωρητῆ. Ὅταν ἐκεῖνος μὲν σοῦ προτείνει τὰ ἐπουράνια, σὺ ὅμως, χωρὶς νὰ πολυσκοτίζεται γι' αὐτά, ἀνταλλάζεις τὸν οὐρανὸ μὲ τὴν γῆ!

(Συνεχίζεται)

Ἀπόδοση ΑΝΘΙΜΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΤΗ

Ἡ ἀγωνία ἑνὸς ἱερέως

ΤΟ ΙΕΡΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ

Δεσπόζει.

Ἀπὸ μικρὸ παιδί, μόλις γλιστροῦσα τὸ κατώφλι τῆς ἐκκλησιᾶς ἢ ματιά μου ἔπεφτε στὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο. Μοναχό, ἐπιβλητικό, ἀναπαυτόταν στὸ κέντρο τοῦ πιὸ ἱεροῦ χώρου τοῦ ναοῦ σου, στὸ ἅγιο θυσιαστήριο.

Καὶ σήμερα δεσπόζει στὸ ἴδιο μέρος. Μόνο, ποῦ ἐγὼ πλησίασα πιὸ πολὺ, καὶ στέκομαι μπροστά του. Καὶ τὸ ἀτενίζω ἀδιάκοπα. Κι' ἐπιβάλλεται ἡ παρουσία του στὴ σκέψι μου καὶ στὴν καρδιά μου περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ἐπιβάλλονταν ἄλλοτε, στὰ παιδικὰ καὶ τὰ νεανικὰ μου χρόνια.

*
*
*

Τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο! Αἰσθητὸ στοιχεῖο τῆς παρουσίας σου.

Στὸ ναὸ σου δὲν ἔχουν τὸν πρῶτο λόγο οἱ πιστοί. Κι' οὔτε ἐγώ, ὁ λειτουργός σου. Στὸ ναὸ, στὸ ἀνάκτορό σου, ἀναπαύεσαι σύ, ὁ βασιλεὺς τῆς κτίσεως. Μεῖς ἐρχόμαστε ὄχι γιὰ νὰ ἐπιβληθοῦμε μὲ τὴν προσωπικότητά μας ἢ νὰ δώσουμε τὸν τόνο μὲ τὴν παρουσία μας. Ἀλλὰ γιὰ νὰ συναντηθοῦμε μαζῆ σου. Ὅπως ἀκριβῶς στὸ γήινο παλάτι δὲν δίνουν τὸν τόνο οἱ ὑπήκοοι, οἱ ὁποῖοι μὲ δειλὸ βῆμα γλιστροῦν μέσα. Τὸν δίνει αὐτός, ποῦ κατέχει τὸ θρόνο καὶ στὸ χέρι βαστάει τὸ σκήπτρο.

Τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο στὴν ἁγία Τράπεζα, δηλώνει τὴν παρουσία σου στὸ θρόνο σου.

Βρίσκεσαι ὁλόκληρος παρὼν στὸ θυσιαστήριο. Σὲ κάθε θυσιαστήριο. Ὅμως ἐγὼ δὲν ἔχω τὸν τρόπο, νὰ συλλάβω μὲ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα τοῦ σώματός μου τὴν παρουσία σου.

Ἡ Ἁγία Ἐκκλησία, ἡ νύμφη σου, ξέρει τὴν ἀδυναμία μου. Συμμερίζεται καὶ τὴν ἀνάγκη, ποῦ νοιώθω γιὰ κάτι τὸ αἰσθητό, ὥστε ἀπ' αὐτὸ νὰ βοηθῆμαι γιὰ νὰ ζήσω ἐκεῖνο, ποῦ ξεπερνᾷ τὴν ἀντιληπτικὴ μου ἰκανότητα. Γι' αὐτὸ κι' ἔβαλε μπροστά μου, στὸ γήινο θρόνο σου τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο. Γιὰ νὰ τὸ βλέπω κάθε στιγμῆ. Καὶ βλέποντάς το νὰ ζῶ τὴν ἀόρατη, ἀλλὰ πραγματικὴ καὶ ζωντανὴ παρουσία σου.

Τὸ ἱερὸ σου Εὐαγγέλιο εἶναι ὁ μαγνήτης, ποῦ μαγνητίζει τὴν προσοχή μου καὶ τὴν καρδιά μου. Κάθε φορὰ, ποῦ μπαίνω στὸ ἱερὸ Βῆμα, τὸ ἀσπάζομαι. Στὴν ὥρα τῆς λατρείας, ἀχόρταγα, ἀφίνω τὴ ματιά μου νὰ τὸ λατρεύη. Καί, στὴν ὥρα τὴν κατάλληλη, παίρνοντάς το στὰ χέρια λιτανεύω κάτω ἀπ' τὰ κλίτη τοῦ ναοῦ γιὰ

νά τὸ δοῦν κι' οἱ ἀδελφοί μου. Μετά, στέκομαι στὸ κέντρο τοῦ ἱεροῦ οἰκοδομήματος, τὸ ὑψώνω, γιὰ νὰ φανῆ καλὰ ἀπ' ὅλες τὶς ἄκρες καὶ φωνάζω, ὥστε νὰ μ' ἀκούσῃ ὁ ἐκλεκτὸς σου λαός: «σοφία! Ὅρθοί!»). Τοῦτο δὲν περιέχει τὴν ἄπειρη σοφία. Εἶναι «Ἡ Σοφία». Σταθῆτε, λοιπὸν ὀρθοί, νὰ τὴν ὑποδεχθῆτε καὶ νὰ τοῦ ἀποδώσετε ἀκέραια τὴν τιμὴ καὶ τὸ σεβασμό.

Ἡ ὕψωσι αὐτῆ τοῦ Εὐαγγελίου σου δὲν εἶναι δική μου ἐπινόησι. Τὴν ἔκαναν κι' οἱ προκατόχοί μου λειτουργοί σου. Γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ. Σ' ἓνα ἀπ' τὰ παλιὰ κείμενα, γραμμμένο ἀπ' τὸν ἐμπνευσμένο κάλαμο τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Θεσσαλονίκης Νικολάου Καβάσιλα, βρίσκω τὴν ἐρμηνεία, τῆς κινήσεως αὐτῆς, τῆς τόσο ἐπιβλητικῆς καὶ γεμάτης ὑψηλοῦ νόημα. «Ὁ ἱερεὺς ἐν μέσῳ πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἰστάμενος ὑψοῖ τὸ Εὐαγγέλιον, αἰρεῖ καὶ ἀναδείκνυσι, τὴν ἀνάδειξιν τοῦ Κυρίου σημαίνων, ὅτε ἤρξατο φαίνεσθαι»¹.

Τῆ συνήθεια αὐτῆ θὰ τὴν παραδώσω στοὺς μεταγενεστέρους μου μ' ἕλη τῆ λειτουργικῆ παρακαταθήκη. Γιατί εἶναι τόσο ἐκφραστικὴ καὶ κρύβει τόσο συμβολισμό.

* * *

Τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο! Δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα σύμβολο τῆς παρουσίας σου. Εἶσαι σὺ ὁ ἴδιος, ζωντανὸς σήμερα, ἀνάμεσά μας, μὲ τὸ ὑπέροχο ἀξίωμα τοῦ Διδασκάλου. Τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι ὁ λόγος σου. Ἡ κρυστάλλινη πηγὴ τῶν ἠθικῶν συνθημάτων καὶ τῶν θείων δογμάτων.

Ἡ ἠθικὴ καὶ τὰ δόγματα. Δυὸ ποταμοί, ποὺ ξεκινοῦν ἀπ' τὴν ἴδια πηγὴ. Δυὸ κορμοί, ποὺ, τὸ ἴδιο θαλεροί, ἀνεβαίνουν ἀπ' τὴν ἴδια ρίζα. Κι' εἶσαι, σὺ ἡ πηγὴ καὶ ἡ ρίζα. Ὁ λόγος σου. Τὸ Εὐαγγέλιό σου. Μὲ αὐτὸ μᾶς μιλάς σήμερα. Καὶ μᾶς ἐμπιστεύεσαι τὶς αἰώνιες ἀλήθειες. «Ἐξάαιρετον δέ τι ἔχει τὸ Εὐαγγέλιον, τὴν παρουσίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ πάθος αὐτοῦ, τὴν ἀνάστασιν»². Ὁ ναός σου, στὸν ὁποῖο ἀκούγεται ἡ φωνὴ σου, εἶναι ταυτόχρονα καὶ ἡ ἀκτὴ τῆς Τιβεριάδος, καὶ τὸ ὄρος τῶν Μακαρισμῶν κι' ἡ ἐρημιὰ καὶ τὸ ἀνώγειο». Οἱ λόγοι οἱ ἱεροί, τῆς ἀλήθειας, οἱ λόγοι, ποὺ ἀκούστηκαν στὰ μέρη ἐκεῖνα, ἀκούγονται σήμερα στὸν ἱερὸ τόπο. Κι' ὄχι μόνο ἀκούγονται, ἀλλὰ καὶ ποτίζουν τὸ κάθε τι. Τὸ ρυθμὸ τοῦ ναοῦ, τὴν εἰκονογράφησι, τὴν ὕμνο-λογία, τὴν ἀναφορά. «Ὅλα στὸ ναὸ εἶναι ἀπόλυτα σύμφωνα μὲ τὸ δόγμα καὶ τὴν ἠθικὴ, ποὺ πηγάζουν ἀπ' τὸ λόγο σου. Ὅλα μᾶς

1. Νικολάου Καβάσιλα : Ἐρμηνεία τῆς Θ. Λειτουργίας κ'.

2. Ἰγνάτιος πρὸς φιλάδελφοις IX.

μπάζουν στο καθαρό σχῆμα τῶν ἀληθειῶν, πού μᾶς ἀποκάλυψες, κι' ἀποσπῶντας μας ἀπ' τὴν ἠθικὴ λάσπη τῆς γῆς μᾶς ἀνεβάζουν σὲ σφαῖρα ὀλοκάθαρη κι' ὠραία.

Μοναδικὸ φαινόμενο. Ἡ ἐπιβλητικὴ παρουσία σου, ἀναλλοίωτη, μέσα σ' ἓνα οἰκοδόμημα, πού εἶναι κι' αὐτὸ ὑποταγμένο στὴ φθορὰ τοῦ χρόνου. Ὁ ἄχρονος κι' αἰώνιος λόγος σου γεμίζει τὸ χῶρο καὶ προσφέρει καθοδήγησι στὸ φθειρόμενο κι' ἐναλλασσόμενο. Δηλαδή σὲ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους.

Μερικοί, παιδιὰ τῆς ἐποχῆς μου, πού ἔχουν ἀνεβάσει σὲ θεότητα τὴν ἀλλαγὴ, σκοντάβουν, ὅταν συναντοῦν μπροστά τους μεγαλοπρεπὲς κι' ἐπιβλητικὸ τὸ αἰώνιο κι' ἀναλλοίωτο. Κι' ἀβασάνιστα ἀπλώνουν τὸ χέρι νὰ τοῦ κολλήσουν τὴν ταμπέλλα τοῦ παληοῦ, τοῦ ξεπερασμένου.

Ἀσυλλόγιστοι δογματισμοί. Ἡ ἀναλλοίωτη παρουσία τοῦ λόγου σου στὴν Ἐκκλησία σου δὲν εἶναι φαινόμενο γεροντικῆς ἀποστεώσεως. Εἶναι συνέπεια τῆς πληρότητος πού χαρακτηρίζει τὸ λόγο σου, καὶ τοῦ αἰωνίου σου κύρους. Δὲν συμμορφώνεται ὁ λόγος σου μὲ τὰ μεταβαλλόμενα προσωπεῖα μας καὶ μὲ τὸ ἐποχικὸ φηγουρίνι τῶν γητίνων ἰδεολογικῶν ἢ ἠθικῶν μας προτιμήσεων. Μένει ὁ φωτεινὸς ἥλιος, πού ἀπλώνει τίς δέσμες τῶν ἀκτίνων του καὶ μᾶς βοηθεῖ νὰ κατοπτρεύσουμε τὸν «ὑπὲρ αἴσθησιν» κόσμο. Τὸ πολικὸ ἀστέρι, πού μᾶς ὀδηγεῖ στὴν πορεία μας. «Ἴνα μηδενὸς ἀπόληται, ἀλλὰ πάντες ἄνθρωποι συμφῶνας πιστεύσαντες σοὶ αἶνον σύμφωνον ἀναπέμψαντες, σοὶ ζῶμεν αἰώνιως»³.

Τί φοβερὸ πρᾶγμα, μπαίνουντες στὴν ἐκκλησία, νὰ μὴ εὑρισκὰ πάντα μπροστά μου τὸ ἀναλλοίωτο δικό σου Εὐαγγέλιο. Νὰ συναντοῦσα κάθε φορὰ κάτι διαφορετικὸ, κάτι καινούργιο. Μποροῦσε ν᾿ ἄχῃ ἐμφάνισι ἀπόλυτα συγχρονισμένη. Ὅμως θᾶταν ἀνθρώπινο. Κι' ἄλλο ἀπ' τὴ στιγμηαία ἐντύπωσι κι' ἴσως τὴν κάποια ἐπιφανειακὴ γοητεία, δὲν θᾶξε τίποτε νὰ μοῦ προσφέρῃ. Δὲν θὰ ἐνοιωθὰ νὰ μοῦ μιᾶς σύ. Κι' ἀλλοίμονο, τότε, θὰ πελάγωνα στὸ λαβύρινθο τῆς ζωῆς.

Ἡ παρουσία τοῦ Εὐαγγελίου σου στὸ ναὸ μὲ φέρνει σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μαζῆ σου. Μὲ τὴν ἀποκάλυψί σου. Μὲ τὸ μήνυμά σου. Κι' αἰσθάνομαι, σὲ κάθε στιγμὴ, πὼς εἶμαι ἓνας μαθητῆς, ὁ μαθητῆς σου. Καὶ σὺ ὁ Διδάσκαλός μου. Παίρνω ἔτσι τὴν ἄδεια νὰ κατατάξω τὸν ἑαυτό μου στὸν κύκλο τῶν ἐβδομήκοντα. Καὶ καμμιά φορὰ, δειλά, διστακτικὰ, στὸν κύκλο τῶν δώδεκα. Καὶ μαζῆ μὲ τὸ θεο-

3. Ἀποστολικὰ Διαταγὰ Β' LV.

φόρο σου Ἰγνάτιο νοιώθω τὴν ἀνάγκη νὰ πῶ: ἀνὺν ἄρχομαι μαθητῆς εἶναι»⁴.

* *

Τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο, ἡ φωνὴ σου, τὸ θέλημά σου ἤγγει στὸ ναὸ μας. Νοιώπῳ, ὅπως καὶ τὴ στιγμῇ, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ἀκουστικῶς. Γιατὶ νὰ κρύψω ὅμως τὴν ἀλήθεια; Ἐγὼ εἶμαι ἓνας μαθητῆς ποὺ δὲν μὲ διακρίνει πάντα ὁ φλογερὸς πόθος. Τὸ θερμόμετρο τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης στὰ θεία ρήματα δείχνει συχνὰ ὑπότασι. Κάτω κι' ἀπ' τὸ ὄριο ἀσφαλείας τῆς πνευματικῆς ὑγείας. Τὸ ἀποτέλεσμα θλιβερὸ γιὰ τὴ ζωὴ μου. Βλέπω τὸ ἅγιο βιβλίον καὶ δὲν ἀσχεῖ στὴν καρδιά μου τὴ γοητεία, ποὺ πρέπει. Ἀκούω ἢ καὶ διαβάξω ὁ ἴδιος τὸ περιεχόμενό του καὶ τὸ παρατρέχω. Δὲν σκάβω βαθειὰ στὴν κάθε περικοπὴ, αὐτὸ τὸ πνευματικὸ μεταλλεῖο, γιὰ ν' ἀποσπάσω τὰ ψήγματα τοῦ καθαρῶ χρυσοῦ καὶ νὰ τὰ κάνω δικὰ μου.

Ἐλεγχος γιὰ μένα δυνατὸς οἱ φωνές τῶν ἁγίων σου: «ὄταν ἀναγινωσκόμενον ἦ τὸ Εὐαγγέλιον, πάντες οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι καὶ πᾶς ὁ λαὸς στηκέτωσαν μετὰ πολλῆς ἡσυχίας· γέγραπται γὰρ «σιώπα καὶ ἄκουε, Ἰσραὴλ» (Δευτερον. κζ', 9) καὶ πάλιν· «Σὺ δὲ αὐτοῦ στήθι καὶ ἀκούσῃ» (Δευτερον. ε', 31)⁵.

Αὐτὴ ἦταν ἡ παραγγελία στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία. Ἡ ἴδια καὶ σὲ μένα. Μὲ ἔντασι προσοχῆς νὰ παίρνω τὸ οὐράνιο μάθημα, ποὺ ἡ ἀγάπη σου μοῦ δίνει στὸ ναὸ σου.

Ἡ δευτέρη φωνή. Τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου. Μὲ παρακινεῖ καὶ ταυτόχρονα μοῦ ἀνοίγει δρόμους. «Θησαυρὸς ἄνωθεν πατούμενος οὐκ ἐνδείκνυται τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ χρὴ διορῶσαι πρῶτον αὐτὸν καὶ καταβῆναι κάτω καὶ οὕτως ἄπασαν τὴν εὐπορίαν εὐρεῖν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν Γραφῶν οὐκ ἀρκεῖ μόνον ἡ ἀνάγνωσις δεῖξαι τὸν τῶν ἀποκειμένων ἀγαθῶν θησαυρὸν ἀν μὴ διερευνήσῃ τὸ βάθος»⁶.

Καὶ μιὰ τρίτη φωνή, ποὺ ἀντηγεῖ στ' αὐτιά μου ἀπ' τὰ βάθη τῶν αἰώνων: «Τὸ Εὐαγγέλιον... προσκονοῦμεν καὶ περιπτυσσόμεθα καὶ καταφιλοῦμεν καὶ ὀφθαλμοῖς καὶ χεῖλεσι καὶ καρδίᾳ ἀσπαζόμεθα»⁷.

Συμβουλές σοφές, βγαλμένες ἀπὸ μελέτη καὶ ἅγιο βίον. Μὲ παρακινοῦν στὴν εὐλαβικὴ καὶ θερμὴ καὶ ζωντανὴ ἐπαφὴ μὲ τὸ Ἅγιο Εὐαγγέλιο. Μὲ μαθαίνει πῶς νὰ τὸ βλέπω, πῶς νὰ τὸ

4. Ἰγνάτιος Ρωμαίος V.

5. Διαταγαὶ Ἀποστόλων Β' LVII.

6. Ἰωάν. Χρυσοστόμου, τόμ. 5ος, σελ. 217.

7. Ἰωάν. Δαμασκηνοῦ, Λόγος Β' περὶ εἰκόνων, § 10.

ἀκούω, πῶς νὰ γεμίζω μὲ τὰ νοήματά του. Μοῦ μεταδίδουν τὸ σκίρτημα καὶ τὴ λαχτάρα, πού χαρακτηρίζει τὰ ζωντανὰ μέλη τοῦ σώματός σου, τὰ θαλερὰ κλίματά σου πού ἀδιάκοπα ἀγωνίζονται νὰ «μένουν ἐν σοὶ τῇ ἀμπέλῳ» καὶ νὰ ἀπορροφοῦν μέσα τους τοὺς ζωτικούς χυμούς σου.

* * *

Τὸ ἱερό σου Εὐαγγέλιε !

Κύριε, μιὰ μελαγχολικὴ σφήνα ἤρθε νὰ διακόψῃ τὴ συνέχεια τῶν χαρούμενων σκέψεων.

Τὸ Εὐαγγέλιό σου δεσπόζει στὸ πέτρινο οἰκοδόμημα, πού εἶναι ἡ Ἐκκλησία μας, τὸ δικό σου ἀνάκτορο καὶ τὸ δικό μας καταφύγιο.

Ἄλλὰ μήπως κι' ὀλόκληρη ἡ πόλι στὴν ὁποία ζῇ ὀλόκληρη ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία μας δὲν εἶναι «Ἡ Ἐκκλησία σου;»

Τὸ ὅτι τὸ Εὐαγγέλιό σου προβάλλεται, εἶναι γεγονός. Ἐκεῖνο, πού μὲ κάνει νὰ μελαγχολῶ εἶναι ἓνα ἄλλο ἐρώτημα. Στὴν κοινωνία μας τὴ χριστιανικὴ, πού εἶναι ἡ Ἐκκλησία σου, τὸ Εὐαγγέλιό σου δεσπόζει ; Συγκινεῖ τις καρδιές ; Τίς γοητεύει ; Στηλώνουν οἱ ἄνθρωποι τὸ βλέμμα σ' αὐτό, ὅπως τὸ στηλώνουν, ὅταν βρίσκωνται κάτω ἀπ' τὸ θόλο τοῦ ναοῦ;

Βέβαια, δὲν ξέρω. Σὺ μόνο ξέρεις τις καρδιές καὶ τὸ περιεχόμενό τους. Ἀπ' ὅ,τι ὅμως βλέπω, ἡ καρδιά μου σφίγγεται. Ἡ σημερινὴ κοινωνία μὲ φοβερὴ νευρικότητα ζητάει ὁδηγούς. Καὶ ταυτόχρονα στρέφει τις πλάτες στὸν ὁδηγὸ τὸν ἀλάθητο, τὸ Εὐαγγέλιό σου. Δὲν τὸ ἀφίνει νὰ ποτίσῃ τὴ ζωὴ μας μὲ τὴ δροσιά καὶ τὴ χάρι. Νὰ μᾶς δώσῃ ἐκεῖνο, πού τόσο μᾶς εἶναι ἀπαραίτητο, τὸ ἅγιο φῶς.

Τὴ μελαγχολία ἔρχεται νὰ τὴ συντροφεύσῃ ἓνα αἶσθημα ἐνοχῆς.

Φταίω.

Δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ σταθῶ κριτὴς ἀδυσώπητος τῆς ἀπρόσωπης κοινωνίας. Εἶμαι ἓνας λειτουργός σου. Πού μὲ κάλεσες ἀκριβῶς σ' αὐτὸ τὸ ἔργο. Νὰ κρατήσω ψηλὰ τὸ ἱερό Εὐαγγέλιο, καὶ νὰ φωνάξω δυνατὰ, γιὰ ν' ἀκουσῶ στὰ πέρατα τοῦ κόσμου. Νὰ φωνάξω πῶς αὐτὸ κρύβει τὴ θεία Σοφία καὶ τὴν ἀλάθητη θεία

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΑΙΓΙΝΗΣ
«ΓΝΩΡΙΣΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΟΥ»

Ἡ σεμνοπρέπεια.

Τὴν σεμνοπρέπεια τὴν ἀποκτᾶ κανεῖς, ὅταν καλλιεργήσῃ τὸ ἦθος του καὶ τελειοποιήσῃ τὸν χαρακτῆρά του. Ἡ ἀληθινὴ σεμνοπρέπεια, ποῦ συνιστᾷ τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου ποῦ εἶναι πραγματικὰ σεμνοπρεπῆς, στηρίζεται κι' ἔχει τὸ θεμέλιό της στὸν ἐσωτερικὸν ἀνθρώπο. Εἶναι ἀντανά-

Ἐποκάλυψι. Γιὰ νὰ ζυπνήσουν οἱ ἄνθρωποι, ν' ἀνοίξουν τὰ μάτια καὶ νὰ τὸ δοῦν.

Ἄν οἱ ἄνθρωποι σήμερα δὲν προσέχουν ὅσο θᾶπρεπε τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο, ἓνα κομμάτι τῆς εὐθύνῃς βαρύνει ἐμένα. Ἄν ἤμουνα πιὸ φλογερός! Ἄν πρόβαλλα μὲ περισσότερο πάθος τὸν ἱερὸ κώδικα δὲν θὰ βρισκόταν περισσότερες ψυχῆς ποῦ θᾶνοιγαν τὰ μάτια;

Τὴν ἀδιαφορία τῆς σημερινῆς κοινωνίας τὴν νοιώθω σὰν κίνητρο γιὰ πιὸ ἔντονη προσκόλλησι στὸ ἱερὸ σου Εὐαγγέλιο, καὶ γιὰ πιὸ συστηματικὸ ἀγῶνα γιὰ τὴν προβολὴ του.

Τὸ Εὐαγγέλιο δεσπόζει στὴν ἱερατικὴ μου ζωὴ καὶ στὴν λειτουργικὴ διακονία. Μὰ μπορεῖ νὰ κυριαρχήσῃ ἀκόμα περισσότερο. Ἡ μᾶλλον μπορῶ ἐγὼ νὰ δεχτῶ πιὸ πολὺ τὴν εὐεργετικὴν του κυριαρχία. Νὰ νοιώσω πιὸ ζωντανὴ τὴν παρουσία του καὶ πιὸ νωπὸ τὸ μῆνυμά του.

Τότε θὰ συνδεθῶ πιὸ στενὰ μὲ τις γενεὲς τῶν προγόνων, ποῦ τὸ Εὐαγγέλιό σου τὸ λάτρευαν. Ἄλλὰ καὶ θὰ τὸ ὑψώσω μὲ πάθος καὶ θὰ τὸ δεῖξω στὴ γενιὰ μου ὥστε νὰ αἰσθανθῇ τὴν παρουσία του καὶ νὰ καταυγαστῇ ἀπὸ τὸ φῶς του.

Θὰ γίνω ἓνας γνήσιος ἐργάτης τοῦ Εὐαγγελίου σου.

Ἄρχιμ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Ζ. ΓΚΑΤΖΙΡΟΥΛΗΣ
Ἱεροκέρυξ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

κλαση τῆς ἐσωτερικῆς ὁμορφιάς τῆς ψυχῆς, ἀστραποβόλημα τῶν ἀρετῶν της· καὶ τὸ στόλισμα τῆς πνευματικῆς της ὑπόστασης· κι' ὅπως ξεχύνεται, μ' ἀσύγκριτη χάρη, ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ἀνθρώπου, κάνει τὸ πρόσωπό του λαμπρὸ καὶ χαριτωμένο.

Ἡ σεμνοπρέπεια εἶναι πραγματικὴ τοῦ καλοῦ ἤθους· καὶ εἶναι τὸ φανέρωμα τῆς ἐσωτερικῆς διάθεσης καὶ τῆς ἐσωτερικῆς καλωσύνης ἐκείνου ποὺ εἶναι σεμνοπρεπῆς. Ἡ σεμνοπρέπεια εἶναι ἀνυπόκριτη κι' ἀπροσχημάτιστη· εἶναι ἀπλή καὶ ἀπέριττη, κι' ἔχει σταθερὸ κι' ἀναλλοίωτο χαρακτῆρα, ποὺ ποτὲ δὲν ἀλλάζει καὶ ποτὲ δὲν καὶ ξεπέφτει· δὲν μεταπηδᾷ ἀπὸ τὸ σεμνὸ στ' ἄσεμνο· ἀλλὰ μένει πάντα ἡ ἴδια.

Ὁ σεμνοπρεπῆς εἶναι ἀπονήρευτος, σωστός, τίμιος καὶ εὐλικρινής. Βαδίζει τὸν δρόμο τῆς ἀρετῆς καὶ κάνει πάντα τὸ καλὸ. Τὸ ἐξωτερικὸ του εἶναι σεμνὸ, οἱ τρόποι του εὐγενικοί, τὰ λόγια του καλοζυγισμένα, κι' ὁ χαρακτῆρας του ἐμπνέει τὴν ἐμπιστοσύνη. Ἡ στάση τοῦ κορμιοῦ του, ὅπου καὶ νὰ βρεθῆ κι' ὅπου καὶ νὰ σταθῆ εἶναι πάντα προσεκτικὴ κι' ἀξιοπρεπῆς, καὶ χωρὶς καμμίαν ἐπιδεικτικότητα. Ἡ φυσιογνωμία εἶναι φυσικὴ κι' ἀνεπιτήδευτη· τὸ βλέμμα του εἶναι χαρούμενο καὶ σταθερὸ κι' ἀπερίεργο· οἱ χειρονομίες του εἶναι φυσικὲς καὶ ἡρεμεῖ· τὸ βᾶδισμά του κανονικὸ καὶ τακτικὸ· καὶ κάθε του κίνηση εἶναι ἄρμονικὴ καὶ σύμμετρη· ἡ περιβολὴ του εἶναι καλοβαλμένη κι' ἀπέριττη καὶ καθαρὴ πάντα, κι' ἀνάλογη μὲ τὴν ἐποχὴ κάθε φορά. Ὁ σεμνοπρεπῆς ἄνθρωπος εἶναι εὐχάριστος κι' ἀγαπητὸς σ' ὅλους καὶ διδάσκει, μὲ τὴν σιωπὴ του καὶ εἶναι πραγματικὰ χαριτωμένος ἄνθρωπος.

Ἡ ψευτοσεμνοπρέπεια.

Ἡ ἐπιτηδευμένη κι' ἐπίπλαστη σεμνοπρέπεια εἶναι φτιασιδωμένη κακοῦθεια, ποὺ σκεπάζεται καὶ κρύβεται κάτω ἀπὸ τὸ προσωπεῖο τῆς σεμνοπρέπειας. Αὐτὴ σφετερίζεται τὸν σεμνὸ χαρακτῆρα καὶ τὸ ἤθος τῆς σεμνοπρέπειας καὶ προσπαθεῖ ν' ἀποκρύψει τὸν ἀποτρόπαιο καὶ πανάθλιο χαρακτῆρα ποὺ ἔχει ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εἶναι κακοῦθης. Εἶναι βδελυρὴ ὑποκρισία, ποὺ μᾶς δείχνει διαφορετικὸ πρόσωπο ἀπὸ τὸ πραγματικὸ. Καὶ εἶναι κρυφὸ φαρμάκι.

Ὁ ψευτοσεμνόπρεπος ἄνθρωπος, εἶναι ἓνας φαῦλος, ποὺ δὲν ἔχει διόλου ἐσωτερικὸ διάκοσμο· καὶ γι' αὐτό, θέλοντας νὰ ξεγελάσῃ, φορεῖ μὲ τρόπον ἄκοσμον τὴν περιβολὴ τῆς σεμνοπρέπειας σὰν νὰ θέλῃ νὰ σκεπάσῃ μὲ κάποια φυλλωσιά

τὴν γύμνια τοῦ καὶ τὴν ἀσχημιὰ τοῦ. Ἡ κατεργαριὰ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ γνώρισμα καὶ εἶναι ἀνειλικρινῆς, καὶ οἱ τρόποι τοῦ δόλιοι, καὶ οἱ δρόμοι τοῦ σκοτεινοί. Κι' ἐνῶ στὰ φανερὰ φαίνεται πὼς κάνει τὸ καλὸ, στὰ κρυφὰ κάνει κάθε ἀτιμία καὶ κάθε κατεργαριὰ. "Ὅταν τὸν ἰδῆς, τὸν περνᾷς γιὰ μιὰ στιγμή σὰν ἄνθρωπο σοβαρὸ, γιατί ξεγελοῖσαι ἀπὸ τὴν ψεύτικην ἐμφάνισή του κι' ἀπὸ τὴν προσποιητὴ κι' ἐπίπλαστην ἡρεμία του, πού μ' αὐτὴν κρύβει τῆς ψυχῆς του τὴν τρικυμία καὶ τὴν ἀναταραχὴ. Τὸ βλέμμα του εἶναι ὕπουλο, κι' ἀνήσυχο καὶ περίεργο· τὰ φρύδια του εἶναι σμιχτὰ καὶ γέρνουν πρὸς τὰ κάτω· τὸ περπάτημά του εἶναι ἄργον, καὶ οἱ κινήσεις του βαρεῖες. Τὸ λόγια του εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ σεμνοτυφία, καὶ τὸ ἐν γένει ὕφος του εἶναι ἀποκρουστικὸ καὶ ὑποκριτικόν. Κι' ἐνῶ εἶναι ψωροπερήφανος καὶ μεγαλοπιάνεται, περισσότερο ἀπὸ τὸν καθένα, κάνει τὸν ταπεινὸ γιὰ νὰ ξεγελᾷ.

Καὶ εἶναι ὁ μισητότερος ἄνθρωπος ἀπὸ ὅλους.

Ἡ ὑποκρισία.

Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος λέει γιὰ τὴν ὑποκρισίαν· «ὑπόκρισις ἔστιν, ἕτερον ἔχειν καὶ ἕτερον ποιεῖν»· ὑποκρισία εἶναι, ἄλλο νᾶχης στὸ νοῦ σου κι' ἄλλο νὰ κάνης. Οἱ νεώτεροι ἠθικολόγοι ὀρίζουν τὴν ὑποκρισίαν ὡς ἐξῆς· Ὑποκρισία εἶναι, τὸ νὰ ἐξπαταῖς τοὺς ἄλλους, γιὰ νὰ σὲ ὑπολήπτωνται· ἢ ἀλλοιώτικα ὑποκρισία εἶναι ἢ κακία πού παρουσιάζεται σὰν ἀρετὴ. "Ὡστε ἂν ἡ ἀλήθεια εἶναι θεῖο πρᾶγμα, ὁ ὑποκριτὴς πού δὲν τὴν ἔχει κι' ἄλλο εἶναι κι' ἄλλο φαίνεται, εἶναι φανερὸ πὼς ἐναντιώνεται στὸ Θεόν, ὅπως λέει γιὰ τοὺς ὑποκριτὲς ὁ Χρυσόστομος.

«Ἐπὶ εὐλαβείᾳ δόξαν ἔχεις; ἂν μὲν ὄντως ἦς εὐλαβὴς καὶ μηδὲν σεαυτῷ σύνοιδας πονηρόν, χαίρειν δεῖν· οὐκ ἐπειδὴ δοκεῖς, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶ· ἂν μὲντοι μὴ ὦν τῆς πολλῶν δόξης ἐπιθυμῆς, εὐνόητον ὅτι οὐχ οὕτω κρίνουσιν ἡμῖν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἀλλ' ὁ τὰ λανθάνοντα μετ' ἀκριβείας ἐπιστάμενος. Εἰ δὲ συνειδῶς ἑαυτῷ ἁμαρτήματα καθαρὸς εἶναι παρὰ πᾶσιν ὑποπτεῖται, οὐ μόνον οὐ χαίρειν δεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀλγεῖν καὶ στέκειν πληρῶν τὴν ἡμέραν εὐνοοῦντα συνεχῶς, καθ' ἣν ταῦτα ἀποκαλύπτεται. Τιμῆς ἀπολαύεις; διακρούων ταύτην, εἰδὼς ὅτι ὀφειλέτην σε καθίστησιν. Οὐδεὶς σοι παρέχει τιμὴν, καὶ χαίρειν δεῖ ἐπὶ τούτῳ...». Φημίζεσαι πὼς ἔχεις εὐλάβεια; "Ἄν μὲν εἶσαι πραγματικὰ εὐσεβὴς καὶ δὲν σὲ ἐλέγχει ἡ συνειδησή σου γιὰ κανένα κακόν, νὰ χαίρης· ὄχι γιατί σὲ νομίζουν εὐσεβῆ, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶσαι πραγματικὰ. "Ἄν ὅμως, χωρὶς νᾶσαι, θέλεις νὰ σὲ

πιστεύη σάν τέτοιον ό κόσμος, συλλογίσου, πώς δέν θά σέ κρίνουν αὐτοί στήν ἡμέρα τῆς Κρίσης, ἀλλά ἐκεῖνος πού ξέρει ἄριστα καί τά πλέον ἀπόκρυφά μας. Ἄν πάλιν, ἐνῶ ξέρεις πώς εἶσαι ἁμαρτωλός, πιστεύεσαι ἀπό ὅλους πώς εἶσαι καθαρός, ὄχι μονάχα δέν πρέπει νά χαίρης, ἀλλά νά ὑποφέρης καί νά ἀναστενάξης διαρκῶς βάζοντας στό νοῦ σου τήν ἡμέραν ἐκείνη πού θά φανερωθοῦνε τά πάντα. Ἄπολαμβάνεις λοιπόν δόξαν καί τιμές; Ἄπόρριπέ τε, γνωρίζοντας πώς αὐτές σέ κάνουν ὀφειλέτη στό Θεό. Δέν σέ τιμᾷ κανείς; Γι' αὐτό τὸ πρᾶγμα πρέπει νά αἰσθάνεσαι χαρά (Χρυσόστομος).

Ἐὸ Μεγάλος Βασιλεῖος λέει γιά τόν ὑποκριτή· «Ἄει τὸ μῖσος αὐτῶ βάθει τῆς καρδίας κατέχων ὁ ὑποκριτής ἀγάπην δείκνυσι κατακεχυμένη ἀνά τήν ἐπιφάνειαν, κατ' αὐτὰς τὰς ὑφάλους πέτρας, αἱ βραχὺ καλυπτόμεναι ὕδατι, κακὸν ἀπρόοπτον γίνονται τοῖς ἀφυλάκτοις». Ἐὸ ὑποκριτῆς ἐνῶ βόσκει τὸ μῖσος μέσα στήν καρδιά του, φανερώνει διάχυτον ἀγάπην ἐπιφανειακά· καί μοιάζει μὲ τῖς ξέρες, πού σκεπάζονται μὲ λιγοστὸ νερό, καί γίνονται ἀφορμὴ νά πάθουνε ξαφνικὸ κακὸ οἱ ἀπρόσεκτοι. Ἐὸ ὑποκρισία εἶναι καρπὸς τοῦ φθόνου, πού σέρνει μαζί της ὅλα τὰ κακά.

Ἐὸ Χρυσόστομος λέει· «ὡς εὐλαβῆς θέλει καλεῖσθαι, ἅγιος, καί προσκηνεῖσθαι ὑπὸ πάντων ὄρας αὐτοῦ τὸ ἐξωθεν σχῆμα καί νομίζεις αὐτὸν κατὰ Θεὸν ποιεῖν τὰ πάντα· ἡ δὲ καρδιά αὐτοῦ φθόνου γέμει καί δόλου καί παντὸς εἶδους κακῶν». Ἐὸ δὲ Νεῖλος λέγει· «Νομίζει τῶ κατηφείας παραπετάσματι τὴν ἐνουπάρχουσαν κρύπτειν θρασύτητα, καί τὰ τῆς ψυχῆς αἴσχη ἄλλοτρίοις καλύπτειν ἐνδύμασι». «Θέλει νά τὸν λένε εὐσεβῆ, ἅγιο, καί νά τὸν προσκυνοῦνε ὅλοι· τὸν βλέπεις αὐτὸν πού φαίνεται ἀπ' ἔξω καί νομίζεις πὼς ὅτι κάνει εἶναι σύμφωνο μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· ἡ καρδιά του ὅμως εἶναι γεμάτη ἀπὸ φθόνου, ἀπὸ δόλο κι' ἀπ' ὅλες τῖς κακίες». «Νομίζει, πὼς μὲ τὸ παραπέτασμα τῆς κατηφείας μπορεῖ νά κρύψη τὴν κρυφὴ του θρασύτητα, καί νά σκεπάσῃ, μὲ ξένα φορέματα, τὰ αἴσχη τῆς ψυχῆς του».

Ἐὸ δὲ Ἰώβ λέει· «μιλεῖ, καί μὲ τὰ χεῖλη του σὲ τιμᾷ. Ἐὸ καρδιά του ὅμως εἶναι τὸ ἀντίθετο καί βρίσκεται μακριὰ· καί ψεύτικες εἶναι οἱ διδασκαλίες του, καί ξεγελαῖ ὅλους, μὲ τὴν σεμνή του ἐμφάνιση». Κι' ἄλλος σοφὸς λέει· τὸ πρόσωπό του εἶναι ἄρنيοῦ, τὰ σπλάγχνα του ὅμως εἶναι φιδιοῦ. Ἐὸ ὑποκριτῆς εἶναι ὁ ἀδικώτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· γιατί τὸ νά θέλῃς νά παρουσιάζεσαι σάν δίκαιος, ἐνῶ δέν εἶσαι, εἶναι ἡ ἔσχατη ἀδικία.

(Συνεχίζεται)

Ἄπόδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

Ἡ παλιὰ Πόλι με τὸν ἔξωτισμό της

ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

ΑΙ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΙ ΔΙΑ ΤΟΝ ΕΟΡΤΑΣΜΟ ΤΩΝ

Τὸ ἀνοιγμα τῶν ἐκκλησιῶν μιὰ μεγάλη νύχτα

Ξαναγυρίζουμε σ' ἓνα κόσμο παλιὸ καὶ σὲ μιὰ ἐποχὴ ποῦ ὁ χρόνος ὀλοένα καὶ τὴν καλύπτει με τὸν πεπλο τῆς λησμοσύνης. Ἡ μνήμη της ὅμως παραμένει ἀσβεστὴ σὲ ὅσους τὴν ἔζησαν καὶ ἡ νοσταλγία, λαμπάδα ἀκοίμητη, τὴν περιβάλλει με μιὰ ζωὴ γεμάτη συγκινήσεις καὶ παλμούς. Ἡ ἐποχὴ τῆς παλιᾶς Πόλης, πρωτεύουσας τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας τότε. Τὸ μυστήριο ἀγκυλιωμένο με τὴν ἀνατολίτικη νοστροπία καὶ ψυχῇ. Καὶ σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα, ποῦ ἀνάδινε τὴ δική της πνοή καὶ εἶχε τὴ δική της ξεχωριστὴ σφραγίδα, ἡ ζωὴ παρουσίαζε ὠραίες παραδοξολογίες καὶ ἦταν συνυφασμένη με ἥθη με ἔθιμα καὶ με μορφές ποῦ τὸ καινούργιο πνεῦμα τᾶχει σαρώσει κάτω ἀπὸ τὸν βαρὺ ὀδοστρωτῆρά του. Ξεφυλλίζουμε με συγκίνηση τὸ βιβλίον τῶν ἀναμνήσεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ στὸ ξεφύλλισμα αὐτὸ ξαναζοῦμε ζωντανεμένη τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς παλιᾶς Πόλης. Τριγυρίζουμε νοερώς γύρω ἀπ' τὸ μυστήριο τῶν κρυμμένων μέσ' στὰ χαρέμια γυναικῶν, ἀναζητοῦμε τὸν ἔξωτισμὸ ποῦ εἶχε αὐτὴ ἡ ψυχὴ τῆς Πόλης καὶ ζοῦμε με παλμὸ τὸ καθετὶ ποῦ δὲν ὑπάρχει πιά, γιὰ νὰ αἰσθανθοῦμε τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴ χαρά, ἔστω καὶ φευγαλέα, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Κι ἀρχίζουμε ἀπὸ τὴν κίνηση ποῦ παρουσίαζε ἡ Πόλι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπὸ τίς παραμονές τῶν Χριστουγέννων. Χιονισμένη συνήθως τὴν περίοδο αὐτὴ ἡ Πόλι, σκεπασμένη με μιὰ λευκὴ γοητεία. Τὰ καλυπτεμένα σοκάκια της ἀντηχοῦσαν ἀπὸ τίς φωνές τῶν πωλητῶν ἐνὸς ἀνατολίτικου χαλβᾶ—τῶν (κετὲν χαλβατζήδων).

Τοῦρκοι οἱ περισσότεροι με πελώρια τενεκεδένια κουτιὰ στὸ κεφάλι τους διαλαλοῦσαν τὸν χαλβᾶ τους, ποῦ ἦταν πράγματι οὐκ ἀντάξι. —Nè İpek keten halva... Καὶ ἦταν στ' ἀλήθεια καθὼς τὸν διαλαλοῦσαν. Ἐνα εἶδος ἀφροῦ λευκοῦ καὶ ρόζ, ποῦ τὸν τύλιγαν σὲ λεπτὰ χρωματιστὰ χαρτάκια πρὸς μιὰ δεκάρα τὸ ἓνα. Κάποτε ὅταν τὸ τραγοῦδι τους γιὰ τὸ διαλάλημα τοῦ χαλβᾶ των ἀνέβαινε σὲ ὑψηλότερες νότες, πέρνοντας τὸ σκοπὸ τοῦ ἀμανέ, ἀρχίζαν νὰ τὸ σεκοντάρουν καὶ τὰ ἀδέσποτα σκυλλιά τοῦ δρόμου με δυνατὰ γαυγίσματα σὰν μιὰ παράδοξη συμφωνία. Ἦταν

ἄκακα ὅμως τὰ σκυλλιά καὶ δὲν πτοοῦσαν κανένα μὲ τὰ γαυγίσματα τους.

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴν—παραμονές τῶν Χριστουγέννων—ἄρχιζε πάντα νὰ στρώνεται ὅλο καὶ περισσότερο ἢ Πόλη μὲ τὸ χιόνι ποὺ ἔπεφτε πυκνό. Καὶ μέσα στὸ χιόνι, τὴ νύχτα, στοὺς ρωμείικους ἰδίως μαχαλάδες ἀντηχοῦσαν ἄλλες φωνές. Πωλητὲς μὲ τεράστιους «ταβλάδες» στὸ κεφάλι διαλαλοῦσαν τὰ φρέσκα φρέσκα—«κιτὶρ κιτὶρ»—κουλούρια τους καὶ ἀλλοῦ πάλι ἡπειρώτες χριστιανοὶ οἱ περισσότεροι, ἐγύριζαν μὲ δλόκληρα κινητὰ ζαχαροπλαστεῖα στὸ κεφάλι τους, διαλαλῶντας τὰ τρίγωνα, τὶς πάστες, τὸν μπακλαβὰ καὶ τὸ ἐκμὲκ καταΐφι τους.

Ἄνοιγαν φωτισμένα παράθυρα χριστιανικῶν σπιτιῶν ἰδίως καὶ παρηγγέλοντο κατὰ προτίμησιν τὰ τρίγωνα καὶ τὸ καταΐφι τὸ πασπαλισμένο μὲ ἀφράτο καϊμάκι.

Τὸ νυχτερινὸ διαλάλημα τῶν πλανοδίων αὐτῶν ζαχαροπλαστῶν διέκοπτε ὁ χτύπος τῆς βαρειᾶς χοντρῆς ράβδου τοῦ νυχτοφύλακα—«μπεχτσῆ»—ποὺ ἐσήμαινε τὶς ὥρες. Τρεῖς, τέσσερες, πέντε... Ἦταν καὶ οἱ ὥρες διαφορετικὲς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τῆς παλιᾶς Πόλης τῶν νοσταλγιῶν μας. Τὸ ρολοῖ ἐδειχνε τὴν τουρκικὴ ὥρα, ποὺ ἡ πρώτη ἄρχιζε ὕστερα ἀπὸ τὴ δύσι τοῦ ἡλίου. Κάποτε ὁ «μπεχτσῆς» σταματοῦσε κάτω ἀπὸ κάποιον φωτισμένο παράθυρο ποὺ εἶχε ἀνοίξει πρὶν ἀπὸ λίγα δευτερόλεπτα γιὰ νὰ παραγγεῖλη ἡ ἀρχόντισσα κοκῶνα, ἡ κυρά, γλυκίσματα ἢ κουλούρια καὶ χτυποῦσε δυνατώτερα τὶς ὥρες σὰν νὰ ἤθελε, νὰ πῆ στοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔκαναν τὴν χειμωνιάτικη βεγγερίτσα τους γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι τὸ φορτωμένο μὲ τρίγωνα καὶ μπακλαβιάδες:

—Δὲν δίνετε καὶ σ' ἐμένα τὸν φτωχὸ κανένα ἀπὸ τὰ γλυκὰ αὐτά...

Ἦταν τύποι ἀγαπητοὶ σὲ πολλοὺς χριστιανικοὺς μαχαλάδες τῆς Πόλης οἱ νυχτοφύλακες αὐτοί, ποὺ ἦταν πελώριοι κοῦρδοι μὲ σαρίκια καὶ κοντοβράκια, μὲ ἡχηρὴ φωνὴ καὶ μὲ στιβαρὰ μπράτσα, ποὺ ἔδειχναν τὴν στιβαρότητά τους κόβοντας αὐτοὶ πάντα μὲ τεράστιους μπακλαβιάδες τὰ χοντὰ καυσόξυλα γιὰ τὶς χειμωνιάτικες θερμάστρες τῶν σπιτιῶν. Ἦξεραν ὅλες τὶς χριστιανικὲς γιορτὲς οἱ Κοῦρδοι νυχτοφύλακες καὶ ἡ συμπάθειά τους ἦταν πάντοτε οἱ Ἑλληγες ποὺ ἀπέφευγαν νὰ τοὺς ἀποκαλοῦν στὰ φανερά «γκιαοῦρ». Καὶ κάθε γιορτὴ χτυποῦσαν τὶς πόρτες τῶν χριστιανικῶν σπιτιῶν γιὰ νὰ ποῦν τὰ χρόνια πολλὰ καὶ νὰ πάρουν καὶ τὸ βεγάλο τους.

—Μαντάμ χρόνια πολλὰ. «Τσοκ Γιολαρά!».

Ἔτσι καὶ τὰ Χριστούγεννα βρῖσκανε τοὺς Κούρδους αὐτοὺς νυχτοφύλακας σὲ περιοδεῖες στοὺς χριστιανικοὺς μαχαλάδες.

Τὰ Χριστούγεννα ἀπὸ τὶς παραμονές των ἀκόμη ἔδιναν μιὰ πανηγυρική μορφή στὴν Πόλη τῆς παληᾶς ἐποχῆς. Οἱ ἀγορὲς φορτωμένες ἡμέρες πρὸ τῆς μεγάλης γιορτῆς ἀπὸ πουλερικά καὶ γλυκίσματα. Τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς παιδάκια ἔψελναν τὰ κάλαντα μὲ τὰ φωτισμένα κλουβιά, τὰ στολισμένα μὲ χειροτεχνήματα καὶ μὲ νταουλάρια ποὺ συνώδευαν τὰ κάλαντα. Καὶ τὸ πρῶτ' ἐγέμιζαν οἱ δρόμοι ἀπὸ Τούρκους ποὺ πουλοῦσαν τὸ καϊμάκι καὶ ἄλλα σὲ ταβλάδες καὶ ποὺ διαλαλοῦσαν τὸ «μαντολάτο». Ἴσως τὸ μαντολάτο αὐτὸ νὰ μὴν εἶχε καμμιά ὁμοιότητα μὲ τὸ περίφημο Ζακυνθινὸ μαντολάτο. Εἶχε ὅμως καὶ αὐτὸ τὴν ὁμομορφία καὶ τὴν τέχνη του. Οἱ Τούρκοι «σεκερτζήδες τοῦ Σταμπούλ» ἔβαζαν ὅλη τὴν ἀνατολίτικὴ τους γλυκύτητα γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὴν χριστιανικὴ πελατεία τους τὴν ἡμέρα αὐτῆ τῶν Χριστουγέννων. Θεωροῦσαν ζήτημα ἐθνικῆς ὑπερηφανείας τὴν καλὴ παρασκευὴ τοῦ χριστουγεννιάτικου αὐτοῦ μαντολάτου.

Κάποτε πολὺ παλαιότερα—τὸ 1890—ποὺ εἶχαν κλείσει οἱ ἐκκλησίαι καὶ ὁ ὀρθόδοξος χριστιανισμὸς σὲ ὀλόκληρη τὴν ὀθωμανικὴ ἐπικράτεια δὲν θὰ γιόρταζε τὰ Χριστούγεννα σὲ ἔνδειξι διαμαρτυρίας γιὰ τὶς πιέσεις τῆς Πύλης καὶ τοῦ Γιλδίτζ, οἱ Τούρκοι σεκερτζήδες—οἱ ζαχαροπλάστες—δὲν ἔκρυβαν τὴν στενοχώρια τους. Καὶ εἶχαν ταχθῆ ἑνάντιοι στὴν πολιτικὴ τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ Βεζύρη του. Ἦταν μιὰ τραγικὴ περίοδος αὐτὴ γιὰ τὴν ὀρθοδοξία τῆς Πόλης. Ἀπὸ χρόνια πολλὰ ἡ Πύλη προσέβαλε διαρκῶς τὸ κῦρος τῶν προνομίων. Ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας Ἰωακείμ τοῦ Γ', ἄρχοντες, ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι ἐδιώκοντο καὶ ἐρρίπτοντο στὶς φυλακές. Περιελθὼν συνεπεῖα τῶν διωγμῶν αὐτῶν εἰς ἀδιέξοδον ὁ Πατριάρχης ἀναγκάσθηκε νὰ παραιτηθῆ καὶ ν' ἀποσυρθῆ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος στὴ μονὴ τοῦ Μυλοποτάμου. Ἐπὶ πατριαρχείας Διονυσίου τοῦ Ε' οἱ κατακτηταὶ εἶχαν ἀποθρασυνθῆ. Τὸ πολύκροτον ζήτημα τῶν προνομίων εἶχε εἰσέλθει εἰς τὴν ὀξύτεραν του φάση. Οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνες ζοῦσαν ὑπὸ τὴν πίεσιν ἐνὸς ἄγχους καὶ μιᾶς ἀβεβαιότητος. Σχολεῖα, ἐκκλησίαι, γάμοι, διαζύγια, διαθῆκες ὅλα ἐρρυθμίζοντο ἀπὸ τὶς τουρκικὰς ἀρχάς. Ὅταν ὅμως ἡ κατάστασις αὐτὴ ἐφθασε εἰς τὸ ἀπροχώρητον, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Πατριάρχου ἔκλεισαν ὅλες οἱ ἐκκλησίαι. Ἐσίγησαν θλιβερά οἱ καμπάνες καὶ δὲν ἤκούετο πλέον ὁ χαρωπὸς ἦχος ποὺ σκορποῦσε τὸ σῆμαντρο. Οἱ διδάσκαλοι ἔπαυσαν νὰ ὀδηγοῦν ὡς συνήθως τὰ παιδιὰ τῶν σχολείων εἰς τὴν ἐκκλησίαν γιὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴν θεία λειτουργία. Οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο

χωρίς ὁ ἱερέας νὰ διαβάσῃ εὐχὴς ἐπὶ τοῦ τάφου. Τὰ πάντα εἶχαν νεκρωθῆ. Γάμοι καὶ βαπτίσεις δὲν ἐτελοῦντο. Ἡ μελαγχολία ἦταν διάχυτη καὶ ὅλα ἦταν σκοτεινὰ καὶ σιωπηρά. Ὁ χειμῶνας ἐξ ἄλλου προεμηνύετο σκοτεινὸς καὶ ἄγριος. "Ὅλοι ἐκλείοντο στὰ σπίτια τους ἀπὸ πολὺ ἐνωρίς καὶ συνομιλοῦσαν χαμηλοφώνως διὰ τὸν φόβον τῶν χαφιέδων. Οἱ βεγγέρες εἶχαν σταματήσῃ καὶ στοὺς ἐρημωμένους δρόμους δὲν ἀκούότανε παρὰ μόνον ἡ βαρεῖα ράβδος τῶν «μπεξήδων» ποὺ μετροῦσε τις ὥρες. Ὑπὸ μιὰ τέτοια ἀγωνιώδη ἀτμόσφαιρα εἶχε φθάσει ἡ παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων. Ὁ Πατριάρχης ἀφοῦ ἀγωνίσθηκε διεκδικώντας τὰ προνόμια εἶχε παραιτηθῆ χωρὶς ὅμως καὶ νὰ παύσῃ νὰ ἀγρυπνῆ. "Αγρια καὶ χιονισμένη ἡ νύχτα τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων. Ἀπὸ ἐνωρίς ἀπεσταλμένος τοῦ Σουλτάνου ὁ γιατρός του Μαυρογένους πασᾶς ἐπισκεφθεὶς τοὺς συγκεντρωμένους ἀρχιερεῖς διεβίβασε σύσταση καὶ ἀπειλὴ ταυτοχρόνως τοῦ Χαμίτ νὰ μὴ ἐπιμείνουν εἰς τὴν ἀπόφασίν των τῆς παρατάσεως τοῦ κλεισίματος τῶν ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς ἀρνήσεως ὅμως τῶν ἀρχιερέων ἐξύπνησε καὶ ἐξεδηλώθη καὶ ἡ ὀρθόδοξη ἐλληνικὴ ψυχὴ τοῦ σουλτανικοῦ ἀπεσταλμένου. Τοὺς συνέστησε νὰ ἐπιμείνουν καὶ ἀπεκάλυψε εἰς αὐτοὺς ὅτι εἶχε ληφθῆ τηλεγράφημα τοῦ Τσάρου Νικολάου πρὸς τὸν Σουλτάνο νὰ σεβασθῆ τὰ προνόμια τῶν ὑποδοῦλων Ἑλλήνων. Καὶ ἔξαφνα τὴν νύχτα τῆς παραμονῆς ὀλίγες ὥρες μετὰ τὴν ἐπιστροφὴ εἰς τὸ Γιλδίτ τοῦ Ἑλλήνος τὴν ψυχὴ σουλτανικοῦ ἀπεσταλμένου ἀνοιζαν οἱ ἐκκλησίαι μὲ πλήρη ὑποχώρησιν τῆς Πύλης. Χτυπήσανε ἀναστάσιμα οἱ καμπάνες, οἱ Ἕλληνες διευθύνθησαν χαρούμενοι καὶ τρέχοντας στὶς ἐκκλησίας ποὺ ἐφωτίσθησαν, ἡ ζωὴ τῆς χριστιανικῆς Πόλης ἐπῆρε τὴν παλιᾶ της μορφή καὶ ἐπανῆλθε ὁ ρυθμὸς τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων ὀλόκληρης τῆς ἀπεράντου τότε ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπανηγύρισαν καὶ οἱ «μπεχτσῆδες» γιὰ τὸ γεγονός. Ἀπαρηγόρητοι μόνον ἔμειναν οἱ Τοῦρκοι πωλητὲς ζαχαρωτῶν, οἱ «σεκρετζῆδες». Δὲν ἐφαντάσθησαν πῶς θὰ ἄλλαζε ἡ πολιτικὴ τοῦ Χαμίτ τὴν νύχτα ἐκείνη. Καὶ ἔτσι τὸ πρῶτ' ἐκεῖνο τῶν Χριστουγέννων δὲν ἔκαναν τὴν ἐμφάνισίν τους στοὺς χριστιανικοὺς μαχαλάδες μὲ τὸ μαντολάτο ποὺ δὲν εἶχαν παρασκευάσει—Φτοῦ ἀλλάχ μπελασινὶ βερσίν!

Καὶ τᾶβαλαν μὲ τὸν Σουλτάνο καὶ τὴν κυβέρνησίν του.

Ποῦ νὰ μιλήσουν ὅμως περισσότερο τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μὲ τοὺς χαφιέδες καὶ τὴν ἀπολυταρχία!

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

63. Μερικοί ἀπὸ τὸ ἐκκλησίασμα, ἰδίως αἱ γυναῖκες, ἀσπάζονται τὶς εἰκόνες κατὰ τὴν ὥρα τῆς θείας λειτουργίας καὶ προξενοῦν ἀναταραχὴ καὶ ρυπαίνουσι τοὺς ἀναβαθμοὺς τοῦ τέμπλου. Εἶναι ἐπιτρεπτόν νὰ τὰς ἐμποδίσωμεν καταλλήλως; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Σ. Ἀλεξοπούλου).

Οἱ φορητὲς εἰκόνες τοῦ ἱεροῦ ναοῦ, εἴτε εὐρίσκονται τοποθετημέναι στὸ τέμπλο εἴτε σὲ προσκυνητάρια, εἶναι ἀκριβῶς τοποθετημέναι σὲ τέτοια θέσι ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸς ὁ ἀσπασμὸς τῶν ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Ἐνθυμεῖσθε δὲ καὶ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς Εἰκονομαχίας πῶς οὗτος θόρυβος ἔγινε μετὰ τὸ εὐσεβοῦς λαοῦ, ὅταν διετάχθη ἡ ἀνάρτησις τῶν εἰκόνων σὲ ὑψηλότερα σημεῖα, ὥστε νὰ μὴ μποροῦν νὰ τὶς ἀσπασθοῦν οἱ πιστοί. Κατ' ἀρχὴν λοιπὸν δὲν μποροῦμε νὰ ἐμποδίσωμε τοὺς χριστιανούς νὰ ἀπονέμουν καὶ μὲ τὸν ἀσπασμὸν τὴν ὀφειλομένην στὰ ἱερὰ εἰκονίσματα τιμὴν, ἔστω καὶ ἂν ρυπαίνουσι μὲ τὰ πόδια τῶν τὰ σκαλοπάτια τοῦ τέμπλου. Ὁ ναὸς διαθέτει γιὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ δαπέδου του εἰδικὸ ὑπηρετικὸ προσωπικόν, ποῦ ἀμείβεται μάλιστα ἀπὸ τοὺς ὀβολοὺς τῶν πιστῶν. Περιττὸν νὰ γράψω, ὅτι λόγοι εὐπρεπείας καὶ καθαριότητος ἐπιβάλλουσι καὶ τὸν συγχρὸν καθαρισμὸν καὶ τῶν τζαμιῶν τῶν ἱερῶν εἰκόνων ἀπὸ τοὺς ρύπους τῶν ἀσπασμῶν, ὅχι μόνον μετὰ τὸ τέλος τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν διάρκειάν των κατὰ συχνὰ διαστήματα.

Εἶναι ὅμως γεγονός ὅτι ὁ ἀσπασμὸς αὐτὸς προκαλεῖ πολλὴ ἀταξία στὶς ἱερὰς συναξεῖς, ὅταν κάθε προσερχόμενος σὲ ὁποιοδήποτε σημεῖον τῆς ἀκολουθίας πιστὸς ἐπιχειρῇ νὰ ἀσπασθῇ ὅλες τὶς ἱερὰς εἰκόνες, ἀδιαφορῶντας ἂν κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο γίνεται αἰτία νὰ δημιουργηθῇ θόρυβος ἢ νὰ ἀποσπᾶται ἢ προσοχὴ τῶν ἐκκλησιαζομένων ἀπὸ τὰ τελούμενα. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον θέτουσι σὲ πολλοὺς ναοὺς τὰ προσκυνητάρια κοντὰ στὴν εἴσοδον, ὥστε ὁ προσερχόμενος νὰ ἀνάπτῃ τὸ κηρίον του καὶ νὰ ἀσπάζεται τὴν εἰκόνα, ποῦ ἐκτίθεται σὲ προσκύνησιν, ἅμα τῇ εἰσόδῳ του στὸ ναὸν, χωρὶς νὰ ἐνοχλῇ τὸ λοιπὸν ἐκκλησίασμα καὶ ἡσυχὰ νὰ καταλαμβάνῃ τὴν θέσιν του στὸν ναὸν.

Τὸ κακὸν ὅμως εἶναι ὅτι ὅλοι οἱ χριστιανοὶ μας δὲν ἔχουσι τὴν δέουσαν ἀγωγὴν, ὥστε μὲ διάκρισιν νὰ φέρωνται κατὰ τὴν ἱερωτάτην ὥραν τῆς θείας λατρείας. Στὶς Μονὰς ἢ προσκύνησιν γίνεται στοὺς

αίνους τοῦ ὄρθρου καὶ στὸ κοινωνικὸ τῆς θείας λειτουργίας, ἀλλὰ μὲ ἀπόλυτη τάξι, τόσο πού κι' αὐτὸς ὁ ἀσπασμὸς ἀποτελεῖ μέρος τῆς τελετῆς ἀπὸ τὰ πιὸ ὠραῖα καὶ πιὸ καταναυκτικά. Ἐφ' ὅσον ὁμοῦ αὐτὲς οἱ προϋποθέσεις δὲν μποροῦν νὰ ὑπάρξουν στοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς, ἡ μόνη λύσι εἶναι νὰ ἐκτεθοῦν ἀπὸ τὸν ἱερέα μὲ πατρικὸ τρόπο οἱ λόγοι τοῦ ἐπιβάλλουν νὰ περιορίζουν οἱ προσερχόμενοι τὸ προσκύνημά των στὴν εἰκόνα τοῦ προσκυνηταρίου καὶ νὰ ἀναβάλλουν τὴν ἐκδήλωσι τῆς εὐλαβείας των στὶς λοιπὲς εἰκόνες μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας ἢ κατὰ τὴν διανομὴ τοῦ ἀντιδώρου, ὅπως γίνεται σὲ πολλὰ μέρη. Ἀρκεῖ αὐτὴ ἡ σύστασι νὰ μὴ γίνετα ἀπὸ τὸν ἱερέα κατὰ τὴν ὥρα τῆς ἀκολουθίας, ὅποτε θὰ γίνετα αἰτία καὶ περισσοτέρας ἀναταραχῆς καὶ πολλῶν ἐνδεχομένως παρεξηγήσεων.

Πάντως ἡ πείρα ἔχει δεῖξει ὅτι ἡ τοποθέτησι τοῦ προσκυνηταρίου κοντὰ στὴν εἴσοδο τοῦ ναοῦ ἐλαττώνει κατὰ πολὺ τὸν θόρυβο καὶ ἀποτελεῖ τὴν μισὴ λύσι τοῦ προβλήματος αὐτοῦ.

64. Πότε, πόσες φορὲς καὶ σὲ ποῖα μέρη τοῦ σώματος ὀφείλει νὰ χρίη ὁ ἱερεὺς τὸν πιστὸ κατὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ εὐχελαίου; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Δ. Δ.).

Στὰ θέματα αὐτὰ δὲν ὑπάρχει συμφωνία οὔτε στὰ χειρόγραφα, οὔτε στὶς ἄλλες πηγές, οὔτε στὴν πράξι τῶν διαφόρων κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν.

Καὶ πρῶτα, ὡς πρὸς τὸ χρόνον τῆς χρίσεως, ἄλλα χειρόγραφα τὴν τοποθετοῦν μετὰ τὴν καθαγιαστικὴ τοῦ ἐλαίου εὐχὴ «Ἄναρχε, ἀδιάδοχε, ἅγιε ἁγίων...». Τότε ὅλοι οἱ ἱερεῖς ἔχριαν τὸν ἀσθενῆ μὲ τὴν σειρὰν των λέγοντας τὴν εὐχὴ «Πάτερ ἅγιε, ἰατρὲ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν...». Κατὰ τὸν Συμεῶν Θεσσαλονίκης ἡ χρίσις ἐγένετο μετὰ ἀπὸ τὴν εὐχὴ «Πάτερ ἅγιε...», ἐνῶ σὲ κάθε χρίσι κάθε ἓνας ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ἔλεγε τό· «Ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου (τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν)» (Διάλογος, κεφ. 290), πρᾶγμα ποὺ μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ ἀρκετὰ χειρόγραφα. Κατ' ἄλλα πάλι χειρόγραφα οἱ ἱερεῖς ἔλεγαν κατὰ τὴν χρίσι τό· «Εἰσάκουσόν μου, Κύριε· εἰσάκουσόν μου, Δέσποτα· εἰσάκουσόν μου, Ἄγιε» ἢ τὸ τροπάριον· «Κύριε, ὄπλον κατὰ τοῦ διαβόλου τὸν σταυρόν σου ἡμῖν δέδωκας...». Ἄλλα χειρόγραφα τοποθετοῦν τὴν χρίσι σὲ ἑπτὰ διαφοροτικὰ σημεῖα τῆς ἀκολουθίας, δηλαδὴ μετὰ ἀπὸ τίς ἑπτὰ εὐχές, ποὺ συνοδεύουν τὰ ἑπτὰ ζεύγη τῶν ἀναγνωσμάτων. Ἄλλα, τέλος, τὴν τοποθετοῦν στὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας.

Δεύτερο, ὡς πρὸς τὸ πόσες φορές ἐγίνετο ἡ χρίσις, ἡ ἐπικρατοῦσα πρᾶξι φαίνεται ὅτι ἦταν νὰ γίνεταί ἐπτά φορές, μία φορά δηλαδὴ ἀπὸ τὸν κάθε ἓνα ἀπὸ τοὺς ἐπτά ἱερεῖς πού ἐτελοῦσαν τὸ εὐχέλαιο. Αὐτὸ μαρτυροῦν πολλὰ χειρόγραφα καὶ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης. Τοῦτο φαίνεται ὅτι προῆλθε ἀπὸ τὸ σχετικὸ χωρίο τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀγίου Ἰακώβου, ὅπου παρουσιάζονται ὄχι μόνο πολλοὶ ἱερεῖς νὰ καλοῦνται καὶ νὰ τελοῦν τὸ μυστήριον, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ νὰ ἀλείφουν τὸν ἀσθενῆ («ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ», Ἰακώβου 5, 14). Παλαιότερα ὅμως, πρὶν ἐξελιχθῆ ἡ ἀκολουθία τοῦ εὐχελαίου στὴν σημερινῇ μακρὰ ἀκολουθία, φαίνεται ὅτι ἐγίνετο μιὰ μόνη χρίσις μετὰ τίς καθαγιαστικὰς εὐχὰς.

Ὡς πρὸς τὰ σημεῖα τοῦ σώματος πού πρέπει νὰ χρίωνται ἰσχύουν πάλι τὰ ἴδια. Ὁ Βαρβερινὸς κώδιξ, πού εἶναι τὸ πιὸ παλαιὸ χειρόγραφο βυζαντινὸ Εὐχολόγιον πού σώθηκε, ἀναφέρει τρία μέλη, τὸ μέτωπον, τὰ ὄτα καὶ τὰ χέρια. Ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης καθορίζει ὡς σημεῖα χρίσεως τὸ μέτωπον «διὰ τοὺς ἐντὸς λογισμοὺς» ἢ διὰ νὰ ἀγιασθῆ ὁ νοῦς, τὸ πρόσωπον «διὰ τὰ αἰσθητήρια» καὶ τὰ χέρια διὰ νὰ καθαρισθοῦν ἀπὸ «τάς πονηρὰς πράξεις». «Ἄλλα χειρόγραφα ἀναφέρουν ἀπλῶς «τὴν κεφαλὴν», ἀλλὰ τὸ μέτωπον, τὸν πώγωνα, τὰς παρεῖας καὶ τὰς χεῖρας. Ἄλλοι συγγραφεῖς προσθέτουν «τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὰ ὄτα, τὸ στόμα καὶ τοὺς πόδας», ἐνῶ ἄλλα χειρόγραφα ἐπεκτείνουν τὴν χρίσιν σὲ ὅλο τὸ σῶμα· ὁ ἀσθενὴς ἐχρίετο ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς «ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς».

Ἄλλὰ ἡ χρίσις δὲν περιορίζετο μόνο στὸν ἀσθενῆ. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας οἱ ἱερεῖς ἔχριαν σταυροειδῶς ὄχι μόνο ὅλους τοὺς παρισταμένους, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρον τὸν οἶκον τοῦ τελοῦντος τὸ εὐχέλαιον «καθ' ἐκάστην θύραν καὶ θυρίδα καὶ ὑπέρθυραν καὶ παραστάδα καὶ πεσόν, μέχρι τοῦ μαγειρίου καὶ τοῦ σταύλου, ἐὰν ἔστιν».

Ἰστέρα ἀπὸ μιὰ τέτοια συγκεχυμένη καὶ πολύμορφον λειτουργικὴν παράδοσιν εὐκόλως ἀντιλαμβάνομαστέ τὸν λόγον, στὸν ὁποῖο ὀφείλεται ἡ πολυμορφία, πού ἐπικρατεῖ καὶ σήμερον μετὰξὺ τῶν ἱερέων, ἀνάλογα μὲ τίς τοπικὰς παραδόσεις πού ἀκολουθεῖ καθ' ἓνας ἀπ' αὐτοὺς. Ἔτσι συναντᾶται σήμερον ἡ χρίσις καὶ μετὰ τὸν καθαγιασμόν τοῦ ἐλαίου καὶ στὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας, καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἱερεῖς καὶ ἀπὸ ἓνα μόνο, καὶ ἐπτά φορές καὶ μία μόνο, καὶ κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῆς εὐχῆς «Πάτερ ἅγιε...» καὶ ἄλλων εὐχῶν (ὅπως τὸ «Εἰς ἴασιν ψυχῆς καὶ σώματος» πού ἔχω ἀκούσει, λεγόμενον ἀπὸ ἓνα παλαιὸ ἱερέα), τέλος καὶ στὸ μέτωπον μόνο καὶ σὲ ἄλλα σημεῖα τοῦ σώματος. Ἡ ἐπικρατοῦσα πάντως

Ἐκ τῆς Ἐφημεριᾶς τοῦ Συναξαρίου τοῦ 1821

ΚΟΤΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

«...ἐπρότρεψε τοὺς συγχωροῦς
του νὰ δραξῶσι τὰ ὄπλα...».

Περὶ τοῦ ἐφημερίου Στρεζόβης (νῦν Δάφνης) - Καλαβρύτων Κοτοπούλου Νικολάου, ἐδημοσιεύθησάν τινα (Βλέπε, «Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι» ἔτ. 1960 φύλ. Μαΐου) πρό τινας. Ἦτο μία αἴτησις (ἔτ. 1846) τῆς πενθούσης χήρας πρεσβυτέρας, πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν θυσιῶν καὶ ἀγώνων Ἐπιτροπὴν, διὰ τὴν βαθμολόγησιν τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1832 ἀποθανόντος ἀγωνιστοῦ συζύγου της. Ἐγγράφη ἡ αἴτησις διὰ τοῦ υἱοῦ της Χαραλάμπους. Ἄλλ' ἐσώθησαν καὶ δύο ἄλλα ἔγγραφα σχετικὰ, πιστοποιοῦντα τὴν πολεμικὴν δρᾶσιν τοῦ ἐν λόγῳ κληρικοῦ τῶν Καλαβρύτων. Νομίζω ὅτι εἶναι ἐκπλήρωσις ἱεροῦ καθήκοντος, ὅχι μόνον ἡ συλλογὴ ἀλλὰ καὶ ἡ δημοσίευσις παντὸς ἐγγράφου ἀφορῶντος τοὺς ἐλευθερωτὰς μας, πρὸς ἀπόδειξιν τῶν μεγάλων θυσιῶν των, καὶ ἐκτίμησιν τοῦ μεγίστου κατορθώματος αὐτῶν. Διὰ τῶν στηλῶν τοῦ «Ἐφημερίου» παραδίδονται τὰ ἀνέκδοτα ἔγγραφα πρὸς κοινὴν ἀνάγνωσιν, συμπλήρωσιν τοῦ ἐφημεριακοῦ Συναξαρίου τοῦ ἱερέως Κοτοπούλου, καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ κατακαημένου Μοριᾶ. Τίθενται, διὰ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἐφημεριακοῦ Κλήρου τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἀποπεσόντα ψυχία, ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ ἱστοριογράφου τῶν Καλαβρύτων, τέως Διευθυντοῦ Παιδείας Δωδεκανήσου, Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Μέσης Ἐκπαίδευσως, ὡς καὶ ἀντιπροέδρου τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Πατρῶν κ. Δημητρίου Τσιλλύρα, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἱστορίας τῆς Στρεζόβης.

πραῖξις ἴσως καὶ ἡ πιὸ ἱστορικὰ ὀρθή, εἶναι νὰ χρίωνται σταυροειδῶς τὸ μέτωπο, ἡ σιαγών, οἱ δύο παρειῆς καὶ τὰ δύο χέρια μέσα στὴν παλάμη καὶ στὸ ἐξωτερικὸ των μέρος.

Τὸ μόνον ποὺ μπορεῖ νὰ συστήσῃ κανεὶς μπροστὰ στὴν ποικιλία αὐτή, ποὺ παρουσιάζει στὰ σημεῖα αὐτὰ ἡ ἀκολουθία τοῦ εὐχελαίου, εἶναι τὸ νὰ ἀκολουθοῦν οἱ ἱερεῖς εὐλαβικὰ τὶς σχετικὲς τοπικὲς των παραδόσεις, ἐφαρμόζοντας μὲ ἀκρίβεια τὴν παράδοσιν ποὺ παρέλαβαν καὶ ποὺ τηρεῖται ἀπὸ αἰῶνες στὴν τοπικὴ των Ἐκκλησία.

Τὸ πρῶτον εἶναι πιστοποιητικὸν τοῦ ἐκ Σουδενῶν καταγομέ-
νου ὄπλαρχηγοῦ τῶν Καλαβρῦτων Βασιλείου Πετμεζᾶ, καὶ ἀνα-
γράφει τὰς μάχας εἰς ἃς ἔλαβε μέρος, ὁ ἀγωνισθεὶς «ὕπὲρ Πάτρης»
ἐφημέριος, καὶ τὰς θυσίας αὐτοῦ διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἔχει ὡς ἔπεται

«Πιστοποιῶ ὁ ὑποφαινόμενος ὅτι ὁ Νικόλαος Κοτο-
πουλὸς Ἰερεὺς, γεννηθεὶς εἰς τὸ χωρίον Στρέζοβα τῆς ἐπαρ-
χίας Καλαβρῦτων, ἅμα ἐξερράγη ὁ ἱερός Ἄγων ἐπρότρεψε τοὺς
συγχωρίους του νὰ δράξωσι τὰ ὄπλα κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ,
τὸ ὅποιον καὶ ἐκατόρθωσε. Προσωπικῶς δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος
πορευθεὶς εἰς τὰς μάχας Καλαβρῦτων, Πουσίου, Πα-
τρῶν, Τρικέρφων, Τριπόλεως, καὶ εἰς ἄλλας πολλὰς,
ἔδειξε γενναιότητα, πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν. Καθ' ὅλον τὸ παρελθὸν
διάστημα δὲν ἔλαβε καμμίαν ἀποζημίωσιν, καὶ τοῦ χρεωστοῦνται
οἱ μισθοὶ του. Οἱ ἀγῶνες του, αἱ θυσίαι του καὶ ἡ πίστις του τὸν
δικαιοῦν νὰ εἶναι ὑπαξιωματικὸς.

Τὴν 12ην 9βρίου 1846. Καλάβρυτα.

ΒΑΣ. ΠΕΤΜΕΖΑΣ

Υ.Γ. Ὁφέλησε τὴν Πατρίδα ὄχι ὀλίγον καὶ ἱερατικῶς καὶ στρατιω-
τικῶς, θυσιάσας τὰ ὑπάρχοντά του, ἐκὰν ἢ οἰκίαν του, καὶ ἔχασεν
ὅλην τὴν κινητὴν περιουσίαν του, ὑπὲρ τῶν τεσσάρων χιλιάδων
δραχμῶν.

ΒΑΣ. ΠΕΤΜΕΖΑΣ».

Τὸ δεῦτερον εἶναι πιστοποιητικὸν τοῦ δημαρχικοῦ παρέδρου
Ἀροανίας Ἀνδρέου Πετμεζᾶ, ἐκ Σοπιωτοῦ καταγομένου, δοθὲν
πρὸς τὴν πρεσβυτέραν χήρα Μαρίαν Νικολάου Κοτοπούλου.

Φαίνεται ὅτι ὁ δῆμος Ἀροανίας, μὲ πρωτεύουσαν τὸ Σοποτόν,
συμπεριελάμβανε καὶ τὸν μετέπειτα δῆμον Παίων.

Ἔχει τὸ πιστοποιητικὸν ὡς ἀκολουθεῖ.

«Ὁ Δήμαρχος Ἀροανίας

Πιστοποιεῖ

ὅτι ἡ φέρουσα τὸ παρὸν πιστοποιητικὸν τῶν στρατηγῶν κ.κ.
Βασιλείου Πετμεζᾶ καὶ Νικολάου Πετμεζᾶ, εἶναι αὐτὴ ἡ ἴδια
Μαρία σύζυγος τοῦ τότε Νικολάου Ἰερέως ἢ Κοτοπούλου.
Καὶ ὡς τοιαύτη, γνησία σύζυγος, ἔχει καὶ χαίρει πάντα τίτλον καὶ
δικαίωμα διὰ νὰ ζητήσῃ ὅθεν ἀνήκει, τὰς ἀμοιβὰς καὶ ἀποζημιώ-

σεις, ἀπέναντι τῶν πρὸς τὴν Πατρίδα ἐκδουλεύσεων, θυσιῶν καὶ ἀγώνων τοῦ ἀποβιώσαντος συζύγου τῆς Νικολάου ἱερέως Κοτοπούλου.

Εἰς ἔνδειξιν λοιπὸν δίδεται τὸ παρὸν ἐπίσημον ἔγγραφον τῆς ταυτότητος διὰ τὴν χρῆσιμῆς ὅθεν ἀνήκει.

Ἐν Σοπωτῷ τὴν 19ην 8βρίου 1846

Ὁ Δημαρχιακὸς Πάρεδρος
(Τ.Σ.) Ἀνδρέας Πετιμεζᾶς».

Ἄς σημειωθῆ ὅτι ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς κατετάχθη εἰς τὴν δευτέραν τάξιν τῶν ὑπαξιωματικῶν.

Κατὰ τὸν ὄπλαργηγὸν Βασιλ. Πετιμεζᾶν «ἐπρότρεψε τοὺς συγχωρίους του νὰ δράξωσι τὰ ὄπλα». Πάντοτε προπορευόμενος αὐτῶν, μὲ τὸν τίμιον σταυρόν, τὸ σύμβολον τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐνίκης, εἰς τὰς χεῖρας, ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὰ πεδία τῶν τροπαίων καὶ τῆς δόξης. Ἄλλὰ πόσοι καὶ τίνες ἦσαν οὗτοι, οἱ λαβόντες εἰς τὰς χεῖρας τὸ τουρκοκτόνον καρουφύλλι; Πολλοὶ βεβαίως, καὶ μέχρι σήμερον ἀγνωστοί, κατὰ τὸ πλεῖστον.

Νομίζω ὅτι εἶναι λίαν σχετικὸν καὶ ἓν ἄλλο ἔγγραφον Κοινοτικὸν τοῦ Σοπωτοῦ, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη δι' ἕτερον ἀγωνιστὴν, συγχωριανὸν τοῦ ἐφημερίου, ἀναντιρρήτως Συγγενῆ, συμπολεμιστὴν εἰς Πούσι (Λάλα) Ἡλείας, Πάτρας, ἀλλὰ καὶ ἐν Τρικόρφους, ἡρωϊκῶς ἀγωνισθέντα καὶ πεσόντα ἐνδόξως ὑπὲρ πίστεως καὶ Πατρίδος. Πρόκειται περὶ τοῦ Γιαννάκη Κότα.

Ὡς ἀνέκδοτον δημοσιεύεται. Μᾶς παρέχει καὶ τὰ ὀνόματα τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1846 Κοινοτικῶν Συμβούλων τοῦ Σοπωτοῦ, καί, ἄνευ ἀντιρρήσεως, ἀγωνιστῶν τοῦ 1821.

Ἐχει ὡς ἐξῆς:

«Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Ἀροατίας

Πιστοποιεῖ ὅτι

ὁ ἐκ τῆς Κοινότητος Στρεζόβης Γιαννάκης Κότας ἅμα ἐξεργάγη ὁ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγὼν ταχθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς ὡς καπετάνιος πολλῶν συγχωριανῶν του παρευρέθη εἰς πολλὰς ἐγκρισίμους μάχας, Ἀκράτας, Πατρῶν, Πούσι (Λάλα), Ἀλωνίστενας, καὶ Τρικόρφων, ἔνθα φονευθεὶς ἔπεσε μαχόμενος, ἀφήσας δύο τέκνα ἀνήλικα καὶ τὴν σύζυγόν του Ἐλένην ὀνομαζομένην, ὅτι μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἔθνους τὰ τέκνα του ὡς καὶ ἡ σύζυγός του λαβόντες πιστοποιητικὰ παρὰ

τῶν ὀπλαρχηγῶν του εἰς τοὺς ὁποίους ὑπηρετεῖ ὡς Ὑπαξιωματικός, ἀνεφέρθησαν πολλάκις εἰς τὰς παρελθούσας Ἐπιτροπὰς καὶ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν Α. Μεγαλειότητα καὶ εἰς τὰς Γραμματείας, ἀλλὰ πώποτε δὲν ἠξιώθησαν νὰ λάβουν τὴν παραμικρὰν ἀμοιβὴν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ ἐπειδὴ ἡ διορισθεῖσα ἤδη ἐπὶ τῶν θυσιῶν καὶ ἀγώνων ἐξεταστικὴ Ἐπιτροπὴ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ πρῶτιστον ἔργον τῆς θὰ ἐξετάσῃ καὶ ἀνταμοίψῃ τὰς χήρας καὶ ὄρφανὰ τῶν ὑπὲρ Πατρίδος πεσόντων.

Διὰ ταῦτα πραγματικῶς τοῦτο γνωρίζοντες περὶ τοῦ ὅτι ὁ μνηθεὶς Γιαννάκης Κότσας ἐφονεύθη ὡς ὑπαξιωματικὸς εἰς τὴν ἐν Τρικύβοις μάχην, δίδομεν τὸ παρὸν πιστοποιητικὸν κατ' αἴτησιν τῶν υἱῶν του Παναγιώτου καὶ Πανορίας καὶ συζύγου του Ἐλένης, διὰ νὰ τοὺς χρησιμεύσῃ ὅπου καὶ ὅπως ἀνήκει.

Τὴν... Ὀκτωβρίου 1846 Ἐν Σοπωτῶ

Ὁ Πρόεδρος Θ. Ρηγόπουλος.

Τὰ μέλη: Ἰ. Σακελλαρίδης, Θεοχάρης Πάνου, Θεόδωρος Δημόπουλος, Ἀ. Φάσος, Παλαιολόγος Σοφιανόπουλος, Θ. Περούτζος, Θεόδωρος Τάγαρης, Δημ. Βασιλικόπουλος, Φώτης Φωτόπουλος καὶ Πανάγος Γεωργακόπουλος ὡς ἀγράμματοι διὰ τοῦ Θ. Ρηγόπουλου».

Ὁ Δήμαρχος Ἀροανίας: Περικλῆς Ν. Σοφιανόπουλος.

Συμπληρωματικὸν τοῦ ἄνω ἐγγράφου εἶναι καὶ τὸ πιστοποιητικὸν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ.

Ἔχει ὡς κάτωθεν:

«Πιστοποιῶ ὁ ὑποφαινόμενος ὅτι ὁ Γιαννάκης Κότσας, γεννηθεὶς εἰς τὸ χωριὸν Στρέζοβα τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων, ὑπηρετήσεν ὡς Ὑπαξιωματικὸς ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς μου, ἀπὸ τὸ 1821 μέχρι τοῦ 1825 διαρκῶς, παρευρέθη εἰς τὰς μάχας Λάλα, Πατρῶν, Τριπόλεως, Λεβιδίου, Βαλτετσίου, Ἀκράτας, εἰς Τρίκορφα ὅπου φονευθεὶς εἰς τὴν μάχην ταύτην ἔπεσε μαχόμενος, ἔδειξε δὲ παραδειγματικὴν γενναιότητα καὶ ζῆλον, εἶχε πάντοτε ὑπὸ τὰς διαταγὰς του δέκα πέντε στρατιώτας, ἀφῆκε δὲ δύο τέκνα ἀνήλικα τότε, ἀλλ' ἤδη ἡλικιωμένα καὶ τὴν σύζυγόν του Ἐλένην, ἥτις καὶ μένει ἕως τώρα εἰς τὴν χηρείαν τῆς.

Εἰς ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα ζῶν αὐτὸς δὲν ἔλαβε καμμίαν ἀποζημίωσιν, καὶ χρεωστοῦνται παρὰ τοῦ Ἔθνους εἰς αὐτὸν οἱ μισθοὶ του.

Αἱ θυσίαι, οἱ ἀγῶνες, καὶ ἡ πίστις τοῦ φονευθέντος τούτου δικαιοῦν τὴν μὲν σύζυγόν του Ἑλένην νὰ λάβῃ μνηαῖαν σύνταξιν, εἰς δὲ τὰ τέκνα του Παναγιώτην καὶ Πανορέαν νὰ δοθῇ ἡ ἀποζημίωσις τοῦ φονευθέντος τούτου πατρὸς των.

Γνωρίζων λοιπὸν τὰ δίκαιά του ταῦτα, πιστοποιῶ τὰ ἀνωτέρω διὰ τοῦ παρόντος μου.

Ἐν Καλαβρύτοις τὴν 22 Ὀκτωβρίου 1846

Βασ. Πετμεζᾶς).

Ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἀγῶνος κατετάχθη εἰς τὴν δευτέραν τάξιν τῶν ὑπαξιωματικῶν.

Εἰς τὴν Ἀκράταν (6ην Ἰανουαρίου 1823), μετὰ τοῦ Γιαννάκη Κόττα συνεπολέμησαν καὶ οἱ Τουρκομάχοι, Μακρῆς Ἰωάννης ἐκ Σιγουνίου, Φραγκόπουλος Βασιλικὸς ἐκ Σοπωτοῦ, Νικόλαος ἱερεὺς ἐφημέριος Φιλίων ὡς μπουλουξῆς, Γκοῦσιος Γεώργιος ἐκ Κλειτορίας, Σπηλιωτάκης Θεόδωρος ἐκ Λεγουρίου, Πανόπουλος Γεώργιος ἐκ Καρνεσίου, Κωστόπουλος Δημήτριος ἐκ Κραστικῶν - Καλαβρύτων, Σπανόπουλος Βασίλειος ἐκ Βραχνίου, Σπανὸς Δημήτριος ἐκ Κερτέζης, Παναγόπουλος Γεώργιος ἐφημέριος καὶ Οἰκονόμος Σκουπίου, Σταυροῦλόπουλος Ἀνδρέας ἐκ Σοπωτοῦ, Σακελλαρόπουλος Γεώργιος ἐκ Σόλου - Νωνάκριδος, Παναγιωτακόπουλος Θανάσης ἐκ Μαζίου - Κλειτορίας, Δουζίνας Ἀλέξανδρος ἐκ Πόρου, Παπασπύρος Σακελλόπουλος ἀπὸ Χαλιάνικα - Νωνάκριδος, Δημόπουλος Παναγιώτης ἐκ Ρωγῶν, Παπακανελλόπουλος Οἰκονόμος Μοστιτσίου - Κλειτορίας, Σπηλιωτόπουλος Σπήλιος ἐκ Βλασίας, Σπυρίδων Οἰκονόμου ἐφημέριος Τζηβλοῦ, Παπαδόπουλος Νικόλαος, ἐξ Ἠγουμενίτσης, Μανωλόπουλος Σπηλιώτης, ἐξ Ἀκράτας, Ἀνδρέου ἢ Καρᾶς Ἰωάννης ἐφημέριος Σοπωτοῦ, Παπαζαφειρόπουλος Ζαφείριος ἐκ Λειβαρζίου, Κανελλόπουλος Ἀλέξιος ἐξ Ἀρφαμαῖ, Κυριάκου Νικόλαος ἐξ Ἀργους, Ἰωάννης ἱερεὺς ἐφημέριος Τσρωτᾶ - Κλειτορίας, Ζάγκλας Ἀντώνιος ἐκ Σουδενῶν - Καλαβρύτων, Ἀσημακόπουλος Ἡλίας ἐκ Διακοπτοῦ, Φχι-

οὐτόπουλος Ἀργύρης ἐκ Σόλου, Κούσκουρης Δαμασκηνὸς ἱερομόναχος ἐκ Σουλίβαινας - Αἰγιαλείας, Χρυσανθακόπουλος Γιαννάκης ἐξ Ἠγουμενίτσης, Ρουγκέλας Κωνσταντῖνος ἐξ Ἀραχώβης - Καλαβρύτων, Δημόπουλος Κυριαζῆς ἐκ Μανεσίου, Ἀναστάσιος ἱερεὺς Σακελλαρίου ἐφημέριος Στρεζόβης, Κωνσταντῖνος Πρωτοπαπᾶ Οἰκονόμου ἐφημέριος Λειβαρζίου, Κωστόπουλος Γεώργιος ἐκ Σόλου, Παπακωνσταντῖνου Βασίλειος ἐφημέριος Λειβαρζίου, Κουνάβης Κυριᾶκος ἐξ Ἀραχώβης, Παπαζαφειρόπουλος Γεώργιος ἐκ Κερπινῆς - Καλαβρύτων, Χρονόπουλος Σωτήριος ἐκ Λαγοβουνίου, καὶ ἄλλοι πολλοὶ παῖδες Ἑλλήνων, κατ' ἄλλοφύλων καὶ ἄλλοθρήσκων.

Ἀπόγονοι τῆς οἰκογενείας Κότα εὐρίσκονται ἐν Στρεζόβῃ, ἐν Πάτραις, ἐν Ἀθήναις, ἐν Ἀγουλνίτση (νῦν Ἐπιτάλιον) καὶ ἀλλαχοῦ. Πᾶσαι γνωρίζουν, ἐκ παραδόσεως, τὸν ἀθάνατον θάνατον τοῦ Γιαννάκη.

Τὸ βαπτισθὲν ὄνομα Ἰωάννης, συνεχίζεται ἐν τοῖς ἀπογόνοις. Ὁ υἱὸς τοῦ ἐν Πάτραις δικηγόρου - συμβολαιογράφου Χρήστου Κότα, ἀποβιώσας πρό τινων ἐτῶν πλησίον τοῦ πατρὸς του, συμμαθητῆς μας ἐν τῷ Γυμνασίῳ Καλαβρύτων καὶ εἶτα δημοδιδάσκαλος, ὠνομάζετο Ἰωάννης ἢ Γιαννάκης, εἰς μνήμην τοῦ ἀντικρύσαντος ἀπτοήτως καὶ πολεμήσαντος γενναίως τὸν περιβόητον Ἰμβραήμ.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὰ Τρίκορφα συνήφθησαν δύο μάχαι. Ἡ μὲν πρώτη ἐγένετο τὸν Μάϊον τοῦ 1821, ἡ δὲ δευτέρα τὴν 23ην Ἰουνίου τοῦ 1825.

Μετὰ τοῦ Εὐσταθίου Ἰερέως καὶ Γιαννάκη Κότα, ἔπεσε τοὺς εἰσβολεῖς τοῦ Αἰγυπτίου ἐπιδρομέως Ἰμβραήμ ἐκ τοῦ πατρίου ἐδάφους καταδιώκων, καὶ ἕτερος συμπολίτης αὐτῶν, ὁ Γαρυφαλόπουλος ἢ Γαρουφαλῆς Ἀναγνώστης.

Οὗτος κατὰ τὸν ὀπλαρχηγὸν Βασίλειον Πετμεζᾶν, τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον (ἔτ. 1846) τοῦ Σοπωτοῦ, καὶ τὴν αἴτησιν (28ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1846) τῆς συζύγου αὐτοῦ Εὐσταθούλας αἰχμαλωτισθείσης ἐν Στρεζόβῃ (ἔτ. 1825) μετὰ τῶν τριῶν τέκνων τῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων τῶν ἐκ Τρικόρφων ἀποχωρησάντων, προηγουμένως ἐπολέμησεν εἰς Λάλα, Παλ. Πάτρας, καὶ Ἀκράταν. Ἡ σύζυγός του ἔμεινεν ἐγκλειστος εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ναυαρίνου μετ' ἄλλων Καλαβρυτινῶν αἰχμαλώτων μέχρι τοῦ 1828, ὅποτε ἠλευθερώθη δι' ἐνεργειῶν τοῦ Κυβερνήτου «καὶ διὰ συνδρομῆς φιλανθρώπων τινῶν».

Εἰς τὰ Τρίκορφα ἔλαβον μέρος, κατὰ τὰ πιστοποιητικὰ τῶν ὄπλαργηγῶν καὶ οἱ ἔρασταί τῆς θεοδότου ἐλευθερίας, Σακελλάρῖο Ἰωάννης ἐφημέριος Στεμνίτσης καὶ βουλευτῆς τῆς περιφέρειας, Παρθένιος ἡγούμενος Μονῆς Δίβρης - Ἡλείας, Νήφορος Ἰωάννης ἐφημέριος Μηλέας - Οἰτύλου, Σταματόπουλος Εὐστάθιος ἐφημέριος Ναζηρίου - Μεσσηνίας, Κατσαρδῆς Δημήτριος ἐφημέριος Σουδενῶν - Καλαβρύτων, Παπαφώτου Σακελλάριος Καλογωνιάς - Σπάρτης, Λαγκραδινὸς Εὐστάθιος ἐφημέριος τιμηθεὶς μετὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ ὡς «πεσῶν ἐνδόξως ἀγωνιζόμενος εἰς τὴν τρομερὰν μάχην τῶν Τρικόρφων», (βλέπε περιοδικὸν «Ἀναμόρφωσις» ἔτ. 1959 φύλ. Φεβρουαρίου - Μαρτίου) κατὰ τοῦ Ἰμβραήμ, Πολίτης Γεώργιος Οἰκονόμος Καλαμῶν, Δρουγᾶς Γεώργιος ἐφημέριος Ἀραχώβης - Λακεδαιμονίας, Κωστόπουλος Γεώργιος ἐκ Σόλου - Νωνάκριδος, Δάρας Νικόλαος ἐφημέριος Σέρβου - Μαντινείας, Φραγκόπουλος Βασιλικὸς ἐκ Σοπωτοῦ, Χοντρογιάννης Ἰωάννης ἐκ Μαζίου - Καλαβρύτων, Φλουτζάκος Δοσίθεος ἀρχιμανδρίτης ἐκ Κουσκουνίου - Οἰτύλου, Σακελλάρῖο Ἰωάννης πρωτόπαπας Λαγκαδίων - Γόρτυνος, Ἀναστασόπουλος Ἰωάννης ἐφημέριος Βουτιάνων - Λακεδαίμονος, Μέρνταχας Νικόλαος ἐφημέριος Πικερνίου - Μαντινείας, Θεοφιλόπουλος Ἀσημάκης ἐκ Δεσσινοῦ - Καλαβρύτων, Παναγιώτοπουλος Νικόλαος ἐφημέριος Καστανιάς - Λακεδαιμονίας, Δασκαλάκης Ἡλίας ἐκ Καβάλου - Γυθείου, Παπανικολάος ἐφημέριος Συνευροῦ - Καλαβρύτων, Διδάχος Νικόλαος ὑπαξιωματικὸς ἐκ Καμενιάνων - Ἀροανίας, Βυζούλας Ἰωάννης ἐξ Ἠπείρου, Καβαδδίας Στέλιος ἐξ Ἀγρᾶρων, Βρανόπουλος Δαμασκηνὸς ἀρχιμανδρίτης ἐκ Μυστρᾶ, Δημητρακόπουλος Εὐστάθιος, (βλέπε περιοδ. «Ἐφημέριος» ἔτ. 1953 σελ. 252, καὶ «Ἡ Φωνὴ τοῦ Χριστοῦ» ἔτ. 1965 φύλλον Μαΐου) φονευθεὶς, ἐκ Στρεζόβης, Δαμινὸς Γεώργιος ἐκ Κρήτης, Γκίικας Γκίικα ἐξ Ὑδρας, Γαρδέλης Ἀλέξανδρος ἐξ Ἀνδρου, Δρίβας Νικόλαος ἐκ Κορινθίας, Φιλιππακόπουλοι Βασίλειος, Γεώργιος καὶ Χαράλαμπος ἐκ Σόλου - Νωνάκριδος, καὶ ἄλλοι πολλοί, τοῦ μαρτυρίου τέκνα, ἀλλὰ καὶ τῆς εὐνίκης.

Τὸν εὐκλεῆ εὐθάνατον, καὶ τὰς τελευταίας ὑποθήκας τῶν λεοντοθύμων τέκνων τῆς Στρεζόβης, ὁ Παπα-Νικόλαος ἐπανελθὼν, εὐηγγελίζετο εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ.

«Ἐτηρήσαμεν τὸν ἱερὸν ὄρκον μας, ἔλεγον ὁμοφώνως πρὸς τὸν ἐφημέριόν των οἱ ἥρωες τῶν Τρικόρφων, ὃν ἐδώκαμεν, μετὰ τῶν ἄλλων Καλαβρυτινῶν ἐν Ἁγία Λαύρα, προσβλέποντες τὸ Ἐθνικὸν

Λάβαρον. Διὰ τοῦ τιμίου αἵματός μας ποτίζομεν σήμερον τὸ φυτευθὲν ὑπὸ τῶν ἐνθεγερωτῶν δένδρον τῆς Ἐλευθερίας. Μὴ θρηνησθε διὰ τὰ πεσόντα τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, οὐδὲ διὰ τοὺς θυσιασθέντας λαϊκοὺς υἱοὺς τῆς ἡρωοτόκου Ἑλλάδος. Οὐκ ἔστι θάνατος διὰ τοὺς γεννήτορας τῆς Ἐλευθερίας, ἀλλὰ ἡμέρα ἐόρτιος, Ἐλευθερίων ἡμέρα. Ἐν ὥρᾳ κινδύνου τῆς Πατρίδος, μιμηταὶ μας ἄς γίνωσιν οἱ ἐπιζῶντες καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν μας, καὶ οἱ ἀπόγονοι τούτων. Συνεχίσατε ἐν ὁμοιοῖα τῶν ἱερῶν μας ἀγῶνα. Μέννησθε συνεχῶς τὸ ἐλευθερία ἢ θάνατος. Αἱ ψυχαὶ ἡμῶν θὰ ἀγάλλωνται βλέπουσαι ἐλευθέραν τὴν φωτοδότιδα Ἑλλάδα μας. Χαίρετε. Πάντοτε χαίρετε, διότι μεθ' ὑμῶν θὰ εἶναι πάντοτε ὁ Θεὸς τῆς Ἑλλάδος. Χαίρετεν.

Ταῦτα ἔλεγον, κατὰ τὴν τελευταίαν πνοὴν των, ταῦτα ἐπιθύριζον με ἱερὰν συγκίνησιν, οἱ διῶκται καὶ νικηταὶ τῶν ὀρδῶν τοῦ μβραλήμ.

Καὶ ἠσπάζοντο εὐλαβῶς τὸν τίμιον σταυρὸν καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ ἐφημερίου των διὰ τελευταίαν φορὰν. Καὶ ἐδέχοντο τοῦ ἱερέως των, ἐξ ὀνόματος τῶν ἀπανταχοῦ Στρεζοβηνῶν, τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν, τῆς Δόξης τὰ παλληκάρια.

Καὶ οἱ ἀπόγονοι τοιούτων ἡρώων, τί ποιητέον;

Οἱ κληρικοὶ οἱ ἐφημέριοι τῆς Στρεζόβης, ἄς ρίπτουν μίαν μερίδα εἰς τὴν ἁγίαν Πρόθεσιν καθ' ἐκάστην Θεῖαν Λειτουργίαν, εἰς τιμὴν καὶ μνήμην των ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος ἀγωνισθέντων καὶ ἡρωϊκῶς πεσόντων Στρεζοβηνῶν. Σύμπασα δὲ ἡ κωμόπολις κατὰ τὴν ἀναμνηστήριον ἡμέραν τῆς Ἐνθεγερωσίας, τὴν ἱερὰν ἡμέραν τῶν Ἐλευθερίων, ἐν ταῖς οἰκίαις, τοῖς σχολείοις, ταῖς πλατεταίαις, ἐν τῷ ἱερῷ χώρῳ τοῦ Ἑρώου, μετὰ τῶν ἄλλων, εἰς τὸ γενικὸν προσκλητήριον, ἄς ἀναγινώσκωσι καὶ τὰ ἱερὰ κείμενα τῆς ἱστορίας τῆς Στρεζόβης, ἧτοι τὰ ὑπὸ μπαρουτοκαημένων πολεμικῶν στιβαρῶν χειρῶν γραμμένα πιστοποιητικὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν. Εἶναι πράγματι μία ζῶσα, ζωντανὴ φωνὴ τῶν Καπετανίων, διὰ τοὺς νικητὰς καὶ τροπαιοῦχος τοῦ 1821.

Σύμπας ὁ φιλόπατρις καὶ θεοσεβὴς λαὸς τῆς Δάφνης, κατὰ τὸ ἐξημέρωμα τῆς «ἀγίας ἡμέρας», μετὰ τὸν κρότον τῶν κανονιῶν, τὴν ἤχησιν τῶν σαλπείγων, τὴν χαρμόσυνον κωδωνοκρουσίαν τῶν ναῶν, τὰς δοξολογίας, τὰς ἀφηγήσεις τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, τοὺς πανηγυρικοὺς λόγους, ἄς δρέπη ἄνθη καὶ ρόδα, εὐώδεις μυρσίνας, καὶ ἀειθαλεῖς δάφνας, καὶ ἄς ραίνη τὸν ἱερὸν τόπον τῶν ἡρώων του, καὶ ἄς ἀποθέτει στεφάνους πρὸς τιμὴν τῶν γνωστῶν καὶ ἀγνώστων ἐθνομαρτύρων τοῦ 21.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΝΑΓ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Πρωθιερεὺς

Ἡ ὀρθόδοξος πνευματικότης

Ἡ ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ πηγὴ ὅλης τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος. «Ἀγιάσον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀληθείᾳ ἐστίν» (Ἰωάν. ιζ', 17). Στους ὀρθοδόξους ναοὺς, τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι πάντα ἀποθεμένο στὴ μέση τῆς Ἀγίας Τραπέζης. Πρῶτο αὐτὸ θὰ ἀσπασθῆ ὁ ἱερεὺς μπαίνοντας στὸ Βῆμα. Ἡ Ἀγία Γραφή εἶναι ἡ ἀληθινὴ οὐσία τοῦ δόγματος καὶ τῆς λατρείας μας. Ποτίζει ὅλη μας τὴ θρησκευτικότητα.

Ἡ Ὄρθόδοξος Ἐκκλησία μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν «Βιβλική» Ἐκκλησία. Οἱ αἰῶνες τοῦ βίου της εἶναι φορτωμένοι μὲ τὸ ἄρωμα καὶ τὴ λάμπη τῆς Γραφῆς. Καὶ χθές καὶ πάντοτε συνιστᾷ καὶ ἐνθαρρύνει τὴ μελέτη τῆς θείας ἀποκαλύψεως. Τὸν Δ' αἰῶνα, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἦταν ὁ μέγας καὶ ἐπίμονος διαφημιστὴς τῆς Βίβλου στὰ λαϊκὰ στρώματα. Ὁ Χάρνακ, πού ἔβλεπε τὴν Ὄρθοδοξία σὰν ἓνα κρᾶμα ἑλληνικῆς μεταφυσικῆς ροπῆς καὶ τυπολογίας, ἐν τούτοις ἐξαίρει αὐτὸ τὸ γεγονός: «Οἱ λόγοι τοῦ Ἰησοῦ... κατέχουν τὴν πρώτη θέσι σ' αὐτὴ τὴν Ἐκκλησία καὶ ἡ ἀπρόσκοπτη ἐπιρροή τους δὲν χάνει τοὺς δρόμους της. Διαβάζονται ἀπὸ τὸν καθένα καὶ ἀπὸ ὅλους μαζί καὶ ἡ πρόληψις δὲν κατορθώνει νὰ καταστρέψῃ τὴ δύναμί τους».

Ὡρισμένα βιβλία τῆς Γραφῆς ἔχουν μιὰ ιδιαίτερη ἀκτινοβολία στὴν ὀρθόδοξο πνευματικότητα.

Οἱ Ψαλμοὶ κρατοῦν μιὰ μεγάλη θέσι στὴ δημοσία λατρεία καί, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Πατέρων τῆς Ἐρήμου, τροφοδότησαν τὴν ἀτομικὴ μοναστικὴ εὐλάβεια. Ὡρισμένοι ψαλμοὶ ὀλόκληροι καὶ ἄλλοι σὲ ἀποσπάσματά τους, εἶναι ὀλοζώντανοι στὴν ὀρθόδοξο μνήμη (λ. χ. ὁ ἐξάψαλμος, πού ἀποτελεῖ τὸν πρόλογο τοῦ ὄρθρου, ὁ 50ὸς ψαλμὸς κ.λ.π.).

Τὰ συνοπτικὰ Εὐαγγέλια (Ματθαῖος, Μάρκος, Λουκᾶς) ἔχουν βαθειὰ κατακαθίσει στὴ λαϊκὴ συνείδησι. Οἱ ἐντολές πάνω στὸ Ὄρος καὶ ἡ κλῆσις τοῦ Ἰησοῦ πρὸς ὅλους ὅσοι ὑποφέρουν, ἀντηχοῦν ἰδιαίτερα μέσα της. Αὐτὰ τὰ εὐαγγελικὰ χωρία βρίσκονται στὴν καρδιά αὐτοῦ πού ὠνομάσθηκε «ρωσικὸς κενωτισμὸς» (ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ λέξι: κένωσις). Ἡ ἴδια αἴσθησις γέννησε σὲ ἀπλές καὶ φλογερές ψυχές, πού μελετοῦσαν τὴν ταπείνωσι τοῦ Κυρίου μας, μιὰ εἰδικὴ ἔννοια ἀσκητισμοῦ, ὅχι ἀγνώστου καὶ στὴ Δύσι, ἀλλὰ πιὸ προσαρμοσμένου στὴν Ἀ-

νατολή: τὸν ἀσκητισμὸ τῶν «διὰ Χριστὸν σαλῶν», ὅπως τοὺς ἔλεγον στὴν Ἑλλάδα, τῶν «γιουροντίβ», ὅπως τοὺς λένε οἱ Σλαῦοι. Ἀλλὰ ἡ ἐπὶ τοῦ Ὁρους Ὁμιλία εἶχε πλατύτερη ἀπήχησι. Ἡ μὴ ἀντίστασις στὴ βία ἐνσαρκώνεται στὴν παλιά ρωσικὴ ἱστορία ἀπὸ τοὺς Ἀγίους ἡγεμονόπαιδες Βόρι καὶ Γκλέμπ πρὶν συστηματοποιηθῆ φιλοσοφικὰ ἀπὸ τὸν Τολστόϊ. Ἀλλὰ καὶ ἡ συνειδησις τῶν θίψεων, ὅπου εἴμαστε καταδικασμένοι καὶ ἀπὸ ὅπου μᾶς φωνάζει ὁ Χριστός, πόσο βαθειὰ εἶναι στὴ ρωσικὴ ψυχὴ! Ὅλη ἡ φιλολογία σχεδὸν τῆς ὀρθοδόξου Ρωσίας αὐτὴν ἔχει ἰδιαίτερο γνῶρισμα.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος σάθηκε ὁ εἰδικὸς καὶ πλατύτατος ἑρμηνευτὴς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στὴν ἑλληνόφωνο Ἀνατολή, ὅπως ὁ ἱερός Αὐγουστίνος στὴ λατινικὴ Δύσι. Καὶ οἱ δύο τοὺς μῆϊκαν βαθειὰ στὴ σκέψι τοῦ Παύλου, πὺ ἀφωροῦσε τὸ μυστικὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ, ἐνῶ ὁ Αὐγουστίνος πρὸ παντὸς ἀντλεῖ ἀπὸ τὸν Παῦλο μιὰ Θεολογία τῆς Χάριτος, ὁ Χρυσόστομος παίρνει μαθήματα πράξεως.

Τὸ τέταρτο Εὐαγγέλιο ἔχει τὴν πιὸ ξεχωριστὴ ἐπίδρασι στὴν Ὀρθοδοξία. Αὐτὸ συχνὰ ἔχει εἰπωθῆ. Τὸν «ἰωάννειο» χαρακτῆρα τῆς τὸν ἀντιθέτου στὸν «πετρινισμό» καὶ τὸν «παυλινισμό» τῶν ἄλλων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν. Εἶναι μιὰ ἰδέα γεννημένη στὴ ρωμαντικὴ θρησκευτικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἰχνη τῆς ἀξιοσημείωτα θὰ μπορούσαμε πρόχειρα νὰ βροῦμε στὸν «Πέτρο καὶ τὸν Ἰωάννη» τοῦ π. Σεργίου Μπουλγκακῶφ καὶ στοὺς τρεῖς «Διαλόγους» τοῦ Βλαδιμήρου Σολοβιῶφ (ὅπου ὁ πάπας Πέτρος ὁ Β' ἀντιπροσωπεύει τὴ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία, ὁ καθηγητὴς Πάουλι τὸν Προτεσταντισμὸ καὶ ὁ σεβάσμιος γέρων Ἰωάννης τὴν Ὀρθοδοξία). Εἶναι πάντως γεγονός ὅτι τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο τιμᾶται πολὺ στὴν Ὀρθόδοξο Ἐκκλησία. Τὸ τέταρτο Εὐαγγέλιο ἔχει ἐξ ἄλλου ἑλκύσει ἀπλῆς καὶ εὐλαβικῆς ψυχῆς μὲ τὴ γλυκειὰ του ἀκτινοβολία καὶ αἰχμαλωτίσει τὴ θεωρητικὴ ἐνατένισι μὲ τὸ βάθος τῶν νοημάτων του, ὅπου κυριαρχεῖ ἡ μεταφυσικὴ τοῦ Λόγου καὶ τοῦ φωτός.

Καθ' ὅλη τὴν ἀνάπτυξι τῆς ὀρθοδόξου σκέψεως, διαμορφώθηκαν ἤδη τὸν Γ' αἰῶνα δυὸ Σχολῆς ἑρμηνείας τῆς Γραφῆς: ἡ γραμματικὴ καὶ ἱστορικὴ τῆς Ἀντιοχείας, ἡ ἀλληγορικὴ καὶ θεωρητικὴ τῆς Ἀλεξανδρείας. Πλάϊ στίς δυὸ αὐτῆς ἀπόψεις, πὺ εἶναι ἀπόψεις θεολόγων, παρατηρεῖ κανεὶς σὲ ὅλη τὴν ἱστορία τῆς Ὀρθοδοξίας τὴν ὕπαρξι μιᾶς πνευματικότητος, πὺ μπορούμε νὰ τὴν ὀνομάσουμε «εὐαγγελικὴ». Αὐτὴ ἡ πνευμα-

ΚΥΡΙΑΚΟ ΔΡΟΜΙΟΝ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΝΙΑΥΤΟΥ

1. Η ΛΟΓΙΚΗ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ

«Ἔστι δὲ πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἑλεγχος μὴ βλεπομένων». (Ἐβρ. ια', 1-40).

Οἱ πρῶτοι Ἀπόστολοι, καὶ μάλιστα ὁ Παῦλος, τοῦ ὁποίου τόσον ἡ μεταστροφή στὸ Χριστὸ ὅσο καὶ ἡ ζωὴ ὑπῆρξαν ἓνα πραγματικὸ δρᾶμα (Πράξ. θ', 1-30. Β'. Κορ. ια', 22-33), συνήνητησαν στὴ διάδοσι τοῦ Εὐαγγελικοῦ φωτὸς μεγάλες δυσκολίες μεταξὺ τῶν Ἑβραίων. Ἄν καὶ οἱ προφητεῖες ποὺ ἀνεφέροντο στὸ πρόσωπο τοῦ Μεσσοῦ ἦσαν τόσο ξάστερες, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ τὴ δημοσία ἐμφάνισι, ζωὴ καὶ δρᾶσι τοῦ Ἰησοῦ, ἐν τούτοις ἓνα παχὺ σκοτεινὸ στρῶμα ἐσκέπαζε τὰ ψυχικὰ τους μάτια. Γι' αὐτὸ μπορούσαν νὰ πάρουν κι' αὐτὴν τὴ μεγάλη, τὴν ἀνεκκλήτη χαρὰ τοῦ ἐρχομοῦ Ἐκεινοῦ ποὺ ἐπόθησαν οἱ γενεές τῶν αἰώνων. Καὶ τὸ παχὺ αὐτὸ στρῶμα, τοῦ ὁποίου τὴν διαπίστωσιν ἔκαμεν ὁ Ἐθναπόστολος, ἦταν συνέπεια τῆς ἀντιπνευματικότητος των. Ἡ μελέτη τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἐκινουῦσε μηχανικῶς τὴ λογικὴ τοῦ μυαλοῦ των νὰ συμμορφώνωνται πρὸς τὰς διατάξεις, ὅπως συμμορφώνεται

τικότης φροντίζει νὰ ταυτίσῃ τὴ χριστιανικὴ ζωὴ ὄχι μὲ τὸν τραχὺ ἀσκητισμὸ τῆς Ἐρήμου, οὔτε μὲ τὴν τυπικὴ λατρεία, ἀλλὰ τονίζει τὸ πνεῦμα καὶ τὶς ἀρετὲς τοῦ Εὐαγγελίου, τὴν ἀναγκαιότητα νὰ ἀκολουθῇ κανεὶς τὸν Χριστό, τὴν ἐνεργὸ ἀγάπη. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἶναι ὁ πιὸ ἐπιφανὴς ἐκπρόσωπος αὐτῆς τῆς τάσεως. Εἶναι μιὰ τάσις, ποὺ θέτει τὴ σφραγίδα τῆς στὸν ἀρχαῖο μοναχισμὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁφείλεται στοὺς κανόνες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ποὺ διακρίνονται γιὰ τὸ εὐαγγελικὸ καὶ ἀνθρωπιστικὸ τους πνεῦμα, καθὼς καὶ τοῦ Ὁσίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτη. Οἱ μοναχοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ξάπλωσαν τὴ φιλανθρωπικὴ τους δρᾶσι πολὺ μακριά. Αὐτὴ ἡ εὐαγγελικὴ ἀποψις βρίσκει τὴν πιὸ λαϊκὴ τῆς ἔκφρασι στὴν παράδοσι γιὰ τὸν Ἅγιο Νικόλαο. Πιὸ ἱστορικὴ καθαρότητα παίρνει στὸν βίον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Ἐλεήμονος, πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας.

(Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ ὀρθοδόξου θεολόγου Δεβ Ζιλλέ).

Ἀπόδοσις ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

ένας γνωστικός πολίτης πρὸς τοὺς νόμους μιᾶς εὐνομουμένης Πολιτείας, χωρὶς πολλὰς φορές νὰ συγκατατίθεται καὶ ἡ ἀτομικὴ του συνείδησις. Κι' εἶναι τοῦτο φανερό ἀπὸ τὸ ξεσκέπασμα πού τοὺς κάνει ὁ Παῦλος: Ἄπορώθη τὰ νοήματα αὐτῶν· ἄχρι γὰρ σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα—οἷον ἐπὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Μωϋσέως πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου— ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται, ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγνώσκειται Μωϋσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κείται· ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸν Κύριον, περιερεῖται τὸ κάλυμμα). (Β'. Κορ. γ', 14-16).

* * *

Βαθὺς μελετητὴς τοῦ Νόμου ὁ Παῦλος, πιστὸς καὶ φωτισμένος ἀπὸ τὸ Θεό, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ τὴν ἐπιστροφή του, ἦταν αὐθεντία ἐρμηνευτικῆ. Σὰν Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, ἐθεώρησε καθήκον του νὰ διαφωτίσῃ τοὺς ὁμοθρήσκους του, γιὰ νὰ σωθοῦν πρῶτα αὐτοὶ καί, ἐν συνεχείᾳ, ν' ἀποτελέσουν μιὰ ἁγιασμένη καὶ πειθαρχημένη στρατιὰ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς εἰδωλολατρικῆς πλάνης. Γιατὶ αὐτοὶ σὰν ὀρθοδοξοῦντες μέσα στὴ σύγχυσι τῆς πολυθείας καὶ τῆς ἠθικῆς ἀντινομίας, θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι ὄχι μονάχα ἓνα καθαρὸ σιτάρι στὸν ἀγρὸ τοῦ θερισμοῦ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς μορφωμένους νὰ ἀνεδεικνύοντο ἀξιόλογα στελέχη, ὅπως ὁ Παῦλος καὶ τόσκι ἄλλοι. Εἶχαν ὅμως οἱ Ἑβραῖοι γενικὰ, λόγῳ τῆς ἀπιστίας των, αὐτὸ τὸ ἐπίστρωμα στὰ ψυχικὰ των μάτια, εἶπαμε, γιὰτὶ δὲν ἦσαν ἀξιοὶ νὰ ἰδοῦν, τότε μὲν οὔτε τὸ πρόσωπο τοῦ Μωϋσέως πού ἀκτινοβλοῦσε μετὰ τὴν κάθοδόν του ἀπὸ τὸ ὄρος Σινᾶ (Ἐξέδ. λδ', 33), οὔτε δὲ καὶ μετὰ πάροδον ἐτῶν καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς τριετίας τοῦ Ἰησοῦ, νὰ ἐναρμονίσουν τὸ πνεῦμα τῶν προφητειῶν πρὸς τὴν προσωπικότητα, τὴ ζῶν καὶ τὴ δράσι τοῦ Κυρίου. Ἐμενε καὶ τότε ἀκόμη μετὰ τῶν ἀπογόνων τῶν Ἑβραίων, σκεπασμένο τὸ πνεῦμα τῶν μεσσιανικῶν προφητειῶν, γιὰτὶ, πάρα πολὺ ὑλικοὶ ἄνθρωποι, δὲν ἠθέλησαν νὰ κοπιᾶσουν γιὰ τὴν ψυχικὴ τους καλλιέργεια καὶ τὴν ἠθικὴ τους ἀνοδο. Γιατὶ, ἐπὶ τέλους, καὶ ὁ Μωσαϊκὸς νόμος, σὰν παιδαγωγὸς ἐν Χριστῷ (Γαλ. γ', 24), προελεῖανε τὸ δρόμο τους γιὰ νὰ τραβήξουν πρὸς τὴν νέα πίστι, περὶ τῆς ὁποίας μιλοῦσαν δυνατὰ οἱ δικοὶ τους Προφῆται. Μιὰ τέτοια προπαρασκευὴ, ἂν τὴν ἐπέδιδωκαν, θὰ τὴν εἶχαν, καὶ τὸ γλοιῶδες ἐπίστρωμα στὰ μάτια τῆς ψυχῆς των, οὔτε κἂν εἶ ὑπῆρχεν. Ἀπὸ τὸ ἀπαλὸ φῶς τοῦ Νόμου ὅπως εἶναι, ἄς ποῦμε, τῆς γλυκαυγῆς, θὰ ἤρχοντο στὶς χρυσὲς ἀκτῖνες τοῦ ὀρίζοντος, καί, μετὰ, ὅπως φυσιολογικά, θὰ

είχαν τὴ δύναμι ν' ἀπενίσουν τὸν ἥλιον ποῦ εἶναι ὁ Χριστός. Θὰ εἶχαν τὰ μάτια τους ἀσκηθῆ καὶ οἱ φακοὶ τους θὰ μπορούσαν νὰ ἴδουν τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ἀλήθεια. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐφήρμοζαν μὲ χαρά, μ' ἓνα κέφι ἀσκίαστο τὸ νόμο τοῦ Μωϋσέως, παρέμειναν πάρα πολὺ χωμάτινοι. Δὲν μπορούσαν νὰ ἔχουν τὴν λεπτότητα τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου ποῦ βοηθούμενος ἀπὸ τὸ Θεό, κατὰ τὴν προσευχὴ του, μπαίνει στὶς βουλές του, νοιάθει καὶ ἐφαρμύζει τὸ θέλημά του, ὑποτάσσοντας κάθε ἀδυναμία του σ' αὐτό. Γι' αὐτὸ ὅταν ὁ Κύριός μας ὠμιλοῦσεν ἢ ἐθαυματούργει, ἐκεῖνοι ἔπαιρναν πάντα ἀρνητικὴ θέσι, σὰν ἀκαλλιέργητοι, ἀπελέκνυτοι, ἀγροῖκοι. Κι' ἦταν ἡ στάσις τους τόσο ἐξοργιστικὴ, ὥστε ὁ Ἰησοῦς κάποτε τοὺς ἐλυπήθη βαθεῖα γιὰ τὸ κατάντημά τους. "Ὅταν τοὺς ἠρώτησε μετὰ τὴ θεραπεία τῆς χειρὸς ἀναπήρου τὸ Σάββατον, «ἐξεσι τοῖς Σάββασι ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι; Ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι;» ἐκεῖνοι εὐρεθέντες πρὸ ἀδιεξόδου, ἐσιώπων. Καὶ τότε ὁ Ἰησοῦς «περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν», ἐθεράπευσε τὸν ἀνάπηρον. (Μάρκ. γ', 4-5). Ἡ ἴδια πώρωσις ἐχαρακτῆριζε τοὺς Ἑβραίους καὶ μετὰ τὰ συνταρακτικὰ ἱστορικὰ γεγονότα καὶ τὸν θρίαμβον τῆς Ἀναστάσεως. Ἐμειναν ἀγριλιές. «Πώρωσις ἀπὸ μέρους τοῦ Ἰσραὴλ γέγονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ καὶ οὕτω πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται καθὼς γέγραπται», δηλ. εἰς τὸ Βιβλίον τοῦ Ἡσαίου νθ', 20 «Ἦξει ἕνεκεν ἐκ Σιῶν ὁ ρυόμενος καὶ ἀποστρέψει ἀπὸ ἀσεβείας Ἰακώβ» (Ρωμ. ια', 25).

Ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ λυπηρὰ πραγματικότης μεταξὺ τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ, ἀρχόντων δηλ. καὶ ἀρχομένων, ἀποτελοῦσε ἓνα τρομερὸν ἐμπόδιον γιὰ τὸ εὐλογημένον λύγισμά του καὶ τὴ στροφή του πρὸς τὸ Χριστό. Αὐτὴ του ἡ ἠθικὴ ἀρτηριοσκλήρωσις καὶ τὸ ἀπερίτμητον τῆς καρδίας του (Πράξ. ζ', 51), δὲν εὐνοοῦσε τὸ ριζοβόλημα τῆς νέας ἐν Χριστῷ πίστεως. Εἶχε τυποποιήσει αἰσθησιακοὺς χαρακτῆρας ποῦ θὰ ἤθελαν, ὅπως καὶ σήμερα συμβαίνει, νὰ συλλάβουν λεπτοτάτας καὶ ὑπερβαινούσας τὴν ἀνθρωπίνην κατάληψιν ἀποκαλύψεις τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ στεγνὸ καὶ πεπερασμένον μυαλό τους ἂν καί, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, ὑπάγονται ἐπὶ λογικῆ τῆς καρδίας καὶ ὄχι τοῦ μυαλοῦ. Ἡ καρδιὰ εἶναι ἡ μόνη ἀρμοδιὰ νὰ δέχεται μηνύματα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τὰ ἀποκρυπτογραφή σύμφωνα μὲ τὸν δικὸν τῆς κώδικα. Ἡ θρησκεία δὲν εἶναι φιλοσοφία, καὶ αἱ ἀποκαλύψεις τοῦ Θεοῦ στὸν ἀγνὸν ἄνθρωπο δὲν ὑπάγονται ἐπὶ κριτικὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ἐγκεφάλου. Γιατὶ τάχα νὰ θεωρῶ ἀβεντία τὸν ἐγκέφαλο καὶ ὄχι τὴν ἀγνή μου καρδιά, ἀφοῦ καὶ τὰ δυὸ συναποτελοῦν τὸν ὠλοκληρωμένον πνευματικὸν ὄπλισμό μου; "Ὅ,τι ὁ νοῦς μου δὲν μπορεῖ νὰ συλλάβῃ, τὸ δέχεται ἡ καρδιά μου σὰν

ἀποκάλυψη Θεοῦ, ἀρκεῖ νὰ εἰπῆ στὸ μυαλό: «Κάθισε στὴ γωνιά σου. Ἐδῶ δὲν σοῦ πέφτει λόγος. Ὅμιλεῖ ὁ Θεὸς στὴν καρδιά καὶ αὐτὴ θὰ μοῦ εἰπῆ τί θὰ κάμω». Στὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ καρδιά ἠγγεῖται καὶ ὁ νοῦς ἀκολουθεῖ. Καὶ εἶναι ἀσφαλέστερη ἢ λογικὴ κρίσις τῆς καρδιάς ὅταν μένη καθαρὴ καὶ ἀξία ὄχι μόνον νὰ ὑψωθῇ καὶ νὰ πάρῃ ἀποκαλύψεις καὶ νὰ μπῆ στὸ νοῦματά τους, ἀλλὰ καὶ νὰ ἰδῇ τὸ Θεὸ (Ματθ. ε', 8). Τέτοιας ἀξίας ἐστεροῦντο οἱ Ἑβραῖοι, καὶ γι' αὐτὸ, οἱ τόσον οἰκεῖοι παρέμειναν τόσο μακριὰ καὶ ἀπώθοῦσαν τὴν πίστι πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὰς σωτηριῶδεις τοῦ ἀληθείας (Πράξ. ιγ', 46).

Ἄλλ' ἓνας ἀπλοῦς λόγος εἶναι νὰ θεωρῆται ὁλόκληρος λαὸς χαμένος. Ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἔχει ἀντιληφθῆ τὸ δρᾶμα τῆς ψυχῆς κάθε πνευματικοῦ ἀνθρώπου, ὅταν βλέπῃ νὰ χάνωνται τὰ λογικὰ πρόβαρα, αὐτὸς δὲν μπορεῖ καὶ νὰ καταλάβῃ καὶ τὸ γιατί τόσοις κόπους, τόσες φροντίδες, τόσες ταλαιπωρίες, τόσα βάσανα καὶ θλίψεις ὑπέμειναν οἱ Προφῆται, οἱ Ἀπόστολοι, οἱ μεγάλοι τῆς Ἐκκλησίας Πατέρες καὶ κάθε πνευματικὸς ἄνθρωπος τοῦ καθήκοντος. Καὶ ἴσως κάτω ἀπὸ τὸ πρῖσμα τοῦ ὕλισμοῦ, τοῦ παχυλοῦ, ἐγωῦστικοῦ εὐδαιμοτισμοῦ, αἱ κακουχίες καὶ τὸ μαρτύριον χάριν τοῦ ἠθικοῦ καθαρμοῦ τῆς Κοινωνίας νὰ φαίνονται ἀνοησίες· ὅμως γιὰ κείνους ποῦ κρατήθηκαν καλοδεμένοι κοντὰ στὴν πίστι καὶ ἐστερήθησαν ἐθελουσίως μιᾶς κτηνώδους καλοπεράσεως γιὰ τὴν πνευματικὴ τους ὁλοκλήρωσι καὶ τὴν συγκρότησι μιᾶς Κοινωνίας κατὰ Χριστὸν πολιτισμένης, τὸ καθῆκον ρυθμίζει τὰς ἐνεργείας καὶ ἡ θυσία στήνει τὴν ἀψίδα τοῦ θριάμβου. Καὶ ὁ Παῦλος, ὁ ἐνσαρκος αὐτὸς ἄγγελος, ἠθέλησε μ' ὅλα τὰ πειστικὰ μέσα νὰ ἐργασθῇ γιὰ τὸ σωσμὸ τῶν Ἑβραίων, λυώνοντας τὰ παγόβουνα τῆς ἀπιστίας των. Γι' αὐτὸ καὶ τοὺς ἀνέφερεν ἱστορικὰ γεγονότα ποῦ δίνουν τὸ λόγο στὴν καρδιά καὶ ὄχι στὸ μυαλό· ΣΤΗΝ ΠΙΣΤΙ καὶ ὄχι στὴ σκέψι ποῦ πλανᾶται καὶ ποῦ, ἐπὶ τέλους, στὰ ζητήματα τῆς ἀμέσου ἐπικοινωνίας μου μετὰ τοῦ Θεοῦ δὲν ἔχει ἀρμοδιότητα.

* *

Καὶ τοὺς γράφει, λοιπόν: ὦραϊα, δὲν πιστεύετε; Μὰ δὲν ζεῦρετε πρῶτ' ἀπ' ὅλα τί εἶναι πίστις. Σὰς τὴ λέγω: Εἶναι (ἐλπίζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων). Μ' ἄλλα λόγια: ἡ πίστις εἶναι μιὰ ζωντανὴ ὑπαρξις τῶν ὅσων ἐλπίζουμε ἀλλὰ δὲν βλέπουμε μὲ τὰ σωματικὰ μας μάτια, ὅπως δὲν τὰ ἔβλεπαν καὶ οἱ παλαιότεροι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ ὅμως τὰ ἐπίστευαν. Κι' ἂν τοὺς ἀγνοεῖτε σὰς ἀναφέρω μερικὰ ὀνόματά τους γιὰ νὰ παραδειγματισθῆτε. Ρωτήσατε ποτὲ γιατί τάχα ὁ Ἀβελ προσέφερε

στο Θεό θυσία τὴν πιὸ ἐκλεκτὴ του προσφορά καὶ ὄχι τὰ σκύβαλα τῶν εἰσοδημάτων του καὶ δὲν ἐμιμήθη τὸν Κάιν τὸν ἀδελφὸ του; (Γενέσ. δ', 4). Ρωτήσατε γιατί ὁ Ἐνώχ ἤξιώθη νὰ μετατεθῆ ζωντανὸς στὸν οὐρανὸ καὶ νὰ μὴν ἰδῆ ἐδῶ θάνατο; (Γενέσ. ε', 18-24). Ρωτήσατε γιατί ὁ Θεὸς προφητικὰ τὸν εἰδοποίησε περὶ τῆς τιμωρίας τοῦ ἀμαρτωλοῦ κόσμου, ὥστε αὐτὸς νὰ λάβῃ μέτρα ἀσφαλείας καὶ σωσμοῦ; Ρωτήσατε γιατί ὁ Ἀβραὰμ ἐπειθάρχησε τὴ φωνὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τράβηξε γιὰ τὸν τόπο τῆς εὐτυχίας του ἀφοῦ παρέμεινε χρόνια στὶς σκηνές, ὅπως ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακώβ; (Γενέσ. ιβ', 1 κ. ἐ.). Ρωτήσατε γιατί ἡ Σάρρα, παρὰ τὴν παρηκμασμένην ἡλικίαν της, ἤξιώθη νὰ τεκνογονήσῃ καὶ νὰ ἐκπληρωθῆ μὲ τὸν τόκο της αὐτὸν ἢ ὑπόσχεςις τοῦ Θεοῦ πῶς οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραὰμ θὰ ἐπληθύνοντο σὰν τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ σὰν τὴν ἄμμο τῆς θαλάσσης; Πῶς οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐθεωροῦσαν τὸν ἑαυτὸ τους ὅτι ἦσαν πάροικοι καὶ παρεπίδημοι; Ποιὰ μυστικὴ δύναμις, τοὺς ἐσόφειεν εἰς ὀρθότητα σκέψεως; (Γενέσ. ιζ', 9). Ρωτήσατε ποτὲ γιατί ὁ Ἀβραὰμ ἔφερε τὸ μονάκριβο παιδί του σὰν ἀρνὶ στὸ βωμὸ τῆς θυσίας; Ποιὸς τὸν ἐνίσχυσε στὴ φοβερῇ δοκιμασίᾳ; (Γενέσ. κβ', 1 κ. ἐ.). Πῶς ἔδωκε τὰς εὐλογίας του ὁ Ἰσαὰκ στὸν Ἰακώβ καὶ στὸν Ἡσαῦ γιὰ πράγματα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ γίνουν μελλοντικὰ; (Γενέσ. κγ', 28). Πῶς ἠυλόγησεν αὐτὸς ὁ Ἰακώβ τὰ παιδιὰ του πρὶν πεθάνῃ καὶ τὰ ἀνέδειξεν ἀρχηγοὺς φυλῶν; Ποιὸς τοῦδωσε τὸ φωτισμὸ; Καὶ ὁ Ἰωσήφ ποὺ ἔδωσεν ἐντολή, πρὶν πεθάνῃ, νὰ τοῦ ἀνακομίσουν τὰ ὀστά μετὰ τὴν ἐξοδο τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκ τῆς Αἰγύπτου; Πῶς προεῖδε τὴν ἐξοδο; Καὶ οἱ γονεῖς τοῦ Μαυσέως πῶς ἔκρυψαν τὸ παιδί στὴν καλάμιὰ τοῦ Νείλου ποταμοῦ σὰν νὰ τοὺς ἔλεγε κάποιος πῶς θὰ γινόταν σπουδαῖος ἄνθρωπος; Κι' ὅταν ἐμεγάλωσε, πῶς, καὶ γιατί ἠρνήθη νὰ λέγεται παιδί τῆς κόρης τοῦ Φαραώ, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τοῦτο ἦταν κοινωνικῶς τιμητικὸ; Καὶ γιατί ἐπροτίμησε νὰ ταλαιπωρῆται μαζὶ μὲ τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι ν' ἀπολαμβάνῃ τῶν ἀμαρτωλῶν προσφορῶν τοῦ κόσμου μὲ ἄνεσι σὰν πραγματικὸς κοσμικὸς ἡγεμὼν; Τί ἦταν ἐκεῖνο ποὺ τὸν ἔκανε νὰ θεωρήσῃ μεγαλῆτερο πλοῦτο του τοὺς χλευασμοὺς, ποὺ ἔμοιαζαν μὲ τοὺς χλευασμοὺς τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὄχι τοὺς θησαυροὺς τῆς Αἰγύπτου; Ἡ μέλλουσα ἀνταμιβίῃ. Ἀλλὰ πῶς ἐσχημάτισε τέτοια πεποίθησι τὴ στιγμή ποὺ δὲν τὴν εἶχε χειροπιαστή; Πῶς δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν του τὸ θυμὸ τοῦ Φαραώ, ἀλλ' ἐγκατέλειψε τὴν Αἴγυπτο, βλέποντας τὸν ἀόρατο Θεὸ σὰν νὰ τὸν εἶχε μπροστὰ στὰ μάτια του, πρᾶγμα ποὺ τὸν ἔκανε νὰ ἔχῃ ὑπομονή; Ποιὸς τὸν διέταξε νὰ κάμῃ τὸ πάσχα καὶ μὲ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνιοῦ νὰ βάψῃ τίς θύρες γιὰ νὰ μὴ τίς ἐγγίση ὁ ὀλοθρευτὴς τῶν πρωτοτόκων παιδιῶν τῶν Αἰγυπτίων Ἄγγελος; Πῶς ἐτόλμησαν νὰ περά-

σουν πεζῆ τὴν ἐρυθρὰ θάλασσα, χωρὶς νὰ πνιγοῦν; ("Ἐξοδ. ιδ', 21). Ποιὰ ἦταν ἡ δύναμις ποὺ γκρέμισε τὰ κυκλωμένα τείχη τῆς Ἱεριχοῦς; (Ἰησ. Ν. β', 1-21). Ποιὸς ἔπεισε τὴν πόρνη Ραάβ νὰ δεχθῆ εἰρηνικὰ τοὺς κατασκόπους τοῦ Ἰσραήλ; Καὶ γιατί νὰ συνεχί-ζα; "Ἄν θελήσω νὰ συνεχίσω δὲν θὰ μὲ πάρῃ ὁ χρόνος νὰ διηγοῦμαι τὰ κατορθώματα τοῦ Γεδεών, τοῦ Ἰεφθάε, τοῦ Δαυὶδ, τοῦ Σαμουὴλ καὶ ὄλων τῶν προφητῶν, ποὺ τὰ ὀνόματά τους ἐγράφησαν στὴν Ἱστορία σὰν ὀνόματα ἡρώων μεγίστης ἠθικῆς δυνάμεως. Σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα ἀπαντᾷ ὁ Ἀπόστολος καὶ τονίζει πὼς ἡ πίστις ὑπῆρξε τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς ἐθαυματουργεῖ, καὶ αὐτὴν τὴν πίστιν πρέπει ν' ἀποκτήσουν οἱ Ἑβραῖοι, ἂν πράγματι θέλουν νὰ σωθοῦν.

* * *

Αὐτὰ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα ἦσαν, τοὐλάχιστον γιὰ τοὺς Ἑβραίους ποὺ ζοῦσαν στὸ θεοκρατικὸν καθεστῶς, στοιχεῖα ἄσιστα, καὶ δὲν μπορούσε παρὰ ἑνὸς Παῦλος νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ γιὰ νὰ μὴ θεωρηθῆ ἀνεδαφικὸς ἢ καὶ κουραστικὸς, ἀναπτύσσοντας μόνον τὴ δογματικὴ πλευρὰ τοῦ Μυστηρίου τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας. "Ἄν οἱ Ἑβραῖοι ἔδιναν σημασίαν στὰ ἀναμφισβητήτου ἀξίας ἱστορικὰ δεδομένα ποὺ ὁμιλοῦν τόσο φωναχτὰ γιὰ τὴ δύναμιν τῆς πίστεως, ἀσφαλῶς θὰ ἐπρόσεχαν καὶ τὶς μεσσιακὰς προφητείας, ὅποτε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ θὰ τοὺς ἐχειραγῶγει νὰ γνωρίσουν ἀμέσως τὸ Χριστό, στὸ πρόσωπο τοῦ Ὁποίου καὶ ἀναφέρονται. Βεβαίως, ἡ πίστις ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ παίρνει συγκεκριμένον περιεχόμενον ἀναλόγως τοῦ ἀντικειμένου ποὺ ἀφορᾷ. Στὴν προκειμένη περίπτωσιν οἱ Ἑβραῖοι ἔμεναν ψυχροί, ἐγκληματικῶς ἀδιάφοροι ἀπέναντι τοῦ κεφαλαίου τῆς σωτηρίας των, ὅπως καὶ πολλοὶ τῆς σημερινῆς γενεᾶς κάτω ἀπὸ τοὺς μυκηθμοὺς τοῦ δαίμονος τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τὰ σφυροκοπήματα τῆς ποικιλομόρφου κακίας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος προβάλλοντας τὴν πίστιν τῶν ἀνδρῶν ποὺ διεδραμάτισαν σπουδαιότατον ρόλον στὴ θρησκευτικῇ, πολιτικῇ καὶ κοινωνικῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Ἰσραήλ, ἠθέλησε νὰ ἐλέγξῃ τὴν ἀπιστίαν τους καὶ νὰ τοὺς ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν στὴ μεγάλην, στὴ μοναδικὴν εὐκαιρίαν ποὺ τοὺς παρέχεται νὰ μελετήσουν τὰ κείμενα, ποὺ καὶ οἱ ἴδιοι τὰ θεωροῦν ἀξιοσεβαστά, καὶ νὰ αὐτοελεγχθοῦν γιὰ τὴ διαγωγὴν τους ἔναντι τοῦ Λυτρωτοῦ ποὺ βγῆκε, σὰν ἄνθρωπος, μέσα ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τους, γιὰ νὰ τοὺς μιλῆσῃ καὶ νὰ τοὺς φωτίσῃ, καὶ σὰν Θεὸς νὰ τοὺς σώσῃ μετὰ τὴν σαρκωμένην ἀγάπην του (Ἰωάν. γ', 16). Καὶ ἔθεσε σὰν στέγη τοῦ κεφαλαίου τῆς πίστεως ὁ Παῦλος τὴν ἀλήθειαν, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ὕλική ὑπόστασις τοῦ Σύμπαντος ὄχι μόνον ὀφείλεται στοῦ ἀοράτου Θεοῦ τὸ ρῆμα, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἶναι ἓνα μέσον

νά ὀδηγηθῆ ἡ ψυχὴ πρὸς τὰ ἐπέκεινα: «Πίστει νοοῦμεν, γράφει, κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ρήματι Θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι» (Ἐβρ. ια', 3.).

*
*
*

Ὅσῳ ἀπλᾶ κι' ἂν εἶναι τὰ ἐρωτήματα, εἶναι ἐν τούτοις καταθλιπτικὰ γιὰ κείνον ποῦ θέλει ν' ἀπαντήσῃ. Ἡ ἄρνησις ἢ ἡ δῆλωσις ἀπλῆς ἀγνοίας χωρὶς θέσι καὶ χωρὶς ὁμολογία πίστεως στὴ γεννητρία λογικὴ, πέρα ἀπὸ τὴν πεπερασμένη μας φύσι καὶ δύναμι, ἀφαιρεῖ τὴ σοβαρότητα τοῦ συζητητοῦ. Ποιὸς ἔφερε τὸν κόσμον; Ποιὸς τὸν ἐμορφοποίησε μὲ σχέδιο ἀσυλλήπτου τεχνικῆς σοφίας καὶ δυνάμεως; Σὲ ποιὸν ὀφείλεται ὁ ἠθικὸς νόμος, ἡ ἐσωτερικὴ φωνὴ τοῦ αὐτοελέγχου, τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας, αἱ ἐφέσεις τῆς ψυχῆς μας, ἡ δημιουργικὴ ἰκανότης τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὰ τὰ πετάγματα τοῦ πνεύματος καὶ οἱ ἠθικοὶ ἥρωϊσμοὶ του; Γιατὶ προτιμᾷ τὴν καθυπόταξι τῆς ὕλης εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τοῦ σώματος στὴν ψυχὴ; Πῶς ἡ Ἱστορία δείχνει στὶς σελίδες τῆς νέφος μαρτύρων καὶ ποιὸς ὁ σκοπὸς καὶ τὰ ἐλατήρια τῆς αὐτοθυσίας τόσων ὑπάρξεων, «οἱ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο Βασιλείας... ἔφραζαν στόματα λεόντων;» Κι' ἂν στοὺς Ἑβραίους ἔφερε τὰ ἱστορικὰ πρόσωπα τῆς Βίβλου ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γιὰ νὰ πιστεύσουν, γιὰ μᾶς ὑπάρχει μαζὶ μ' αὐτὰ καὶ τὸ ἱερὸ κείμενο τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὑπάρχει ἡ καθαγιασμένη Ἱερὰ Παράδοσις, ὀμιλεῖ ἢ θαυματουργοῦσα μέσῳ τῶν ἁγίων Σικηνωμάτων Χάρις, καί, ὑπεράνω πάντων ὀμιλεῖ ἡ ψυχὴ μας, ἡ ὁποία, φλογιζομένη ἀπὸ τὴν πίστιν, ἀναισθητοποιεῖ τὴ σάρκα, περιφρονεῖ τὰς γηϊνοὺς ἀπαιτήσεις καὶ μᾶς ἐξαυλώνει, ἀρκεῖ νὰ εἶναι ζωντανὴ καὶ νὰ δρᾷ ἀνεμπόδιστα καὶ νὰ εἶναι παροῦσα σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς πνευματικῆς μας δραστηριότητος. Μονάχα μὲ τέτοια πίστι στὸ Σιωτῆρα Χριστόν, μπορεῖ νὰ ἐξυγιάνῃ ἠθικῶς τὴν ὑπαρξί του ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ ἔχῃ στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ὠραίου τὸ φυσικὸ δυναμισμό τῆς ψυχῆς του. Γνώσεις καθαρῶς κοσμικῆς, ἐπιστημονικῆς, ποῦ φορτῶνουν τὸ μυαλὸ χωρὶς νὰ ἡμερώνουν τὴν καρδίαν καὶ νὰ ὠθοῦν τὸν ἄνθρωπον νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεόν του καὶ νὰ ζήσῃ τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, ὄχι μόνον εἶναι ἄχρηστες, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβεῖς τόσο γιὰ τὸν ἴδιον τὸν ἀχθοφόρον τους, ὅσο καὶ διὰ τοὺς ἄλλους: «Ἐπιστήμη χωριζομένη ἀρετῆς πανουργία ἢ σοφία φαίνεται». Δὲν ἔχει νὰ χάσῃ ἀπὸ σοφία ὁ ἄνθρωπος ἂν πιστεῦῃ στὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ στὸ ἀπολυτρωτικὸ του ἔργον. Ἡ πίστις, ἴσα-ἴσα, χρησιμοποιεῖ τὴ σοφία σὰν ὄργανον ὑπηρετικὸ τῶν πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν μεταβάλλει ἔτσι σὰν μιὰ ἀγαθοποιὸ δύναμι

πρὸς ὄφελος τῶν πολλῶν. Ὁ ἄνθρωπος τότε δικαιολογεῖ, τὴν ὑπαρξίαν του καὶ τὸ ὄνομά του ὅταν ρυθμίζῃ τὴ ζωὴ του σύμφωνα με τὴν κατ' ἐπίγνωσιν πίστιν του. Κι' ἂν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων ἀνέδειξεν ἥρωας καὶ οἱ κατακόμβες ἀποπνέουν τὸ μεθυστικὸ ἄρωμα τῆς οὐρανόυ Χάριτος, τοῦτο ὀφείλεται στὴ ζῶσα πίστι ἐκείνων ποὺ ἠγάπησαν τὸ Ἄρνιον καὶ ἠγάπηθησαν τόσο δυνατὰ ἀπ' Αὐτό.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΑΘ. ΚΑΛΥΒΑΣ
Ἱεροκήρυξ Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος

Α Λ Λ Η Λ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

Αἰδεσιμ. Παπαπύστολον, Σήμαντρα Εἰκόνης. Σᾶς ἀπεστείλαμεν τὸ ζητηθὲν τεῦχος.—Εὐλαβ. Ἱεροδ. Νέστο. Καλογεράκη ν, Ἀθήνας Τ. 512. Ἐγένετο ἡ διόρθωσις εἰς τὴν διεύθυνσίν σας.—Αἰδεσιμ. Γκιόκαν Δημήτριον, Νεράιδαν Στυλίδος. Ἐνεγράφητε καὶ σᾶς γράφομεν ἰδιαιτέραν ἐπιστολήν.—Κύρ. Παρθένιον Λαμψακη νό ν. Μοίρας Ἡρακλείου Κρήτης. Σᾶς ἀπαντήσαμεν δι' ἰδιαιτέρας ἐπιστολῆς.—Ἱερολογ. Ἱερομ. Σεβαστιανὸν Κωνσταντινίδην, Κιλκίς. Αἰτηθέντες τόμοι ἐστάλησαν ταχυδρομικῶς καὶ ἐγένετο ἡ ἀλλαγὴ εἰς τὴν διεύθυνσίν σας.—Πανος. Ἀρχιμ. Ἱεροκ. Καπαϊδώνην Ἀριστόβουλον, Γαργαλιάνοι. Ἐνεγράφητε εἰς ἀμφοτέρα τὰ περιοδικά, καὶ ἐστάλησαν τὰ τεύχη ἀπὸ 1.1.66 μέχρι τοῦδε.—Πανος. Δρίτσαν Ἀνθιμόν, Δουμενιά, Καλαβρύτων. Ἐνεγράφητε μερίμνη Ἱ. Μητροπόλεώς σας εἰς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησίας καὶ Ἐφημέριος».—Ἀξιότ. Κύριον Γ. Μαντζαρίδην, Ὑψηγητὴν Πανεπιστημίου, Μ. Μπότσαρη 9, Νεάπολιν—Θεσσαλονίκης. Ἐνεγράφητε εἰς τὰ παρ' ἡμῖν συνδρομητολογία καὶ ἀπεστείλαμεν ὑμῖν δωρεὰν τὰ τεύχη ἀπὸ φύλλου 16-17 κ. ἐ.—Αἰδεσιμ. Σερεζάκη Θεόφιλον, Ἱ. Ν. Ἀγ. Πάντων—Θεσσαλονίκην. Ἐνεγράφητε εἰς τὰ παρ' ἡμῖν συνδρομητολογία. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς σας καὶ μόνον ἐπληροφορήθημεν τὴν ἐφημερίαν σας. Σᾶς ἀπεστείλαμεν τὰ τεύχη τὰ ὁποῖα ἐζητήσατε.—Ὄσιώτ. Γέροντα Παῦλον Λαυριώτην, Ἱ. Μονὴν Μεγ. Λαύρας Καρυῆς Ἀγ. Ὄρους. Ἀνταποκρινόμενοι εἰς αἴτημα ἐπιστολῆς σας σᾶς ἀπεστείλαμεν τὸ τεῦχος τοῦ Αὐγούστου 1963 ὅπερ μᾶς ἐπεστράφη. Ἦδη ἀποστέλλομεν εἰς ὑμᾶς ἐκ νέου καὶ παρακαλοῦμεν ὅπως μᾶς γνωρίσητε τὴν λήψιν.—Αἰδεσιμ. Τριάντον Στ., Κεντρικὸν Ἄρτης. Ἐγένετο ἡ διόρθωσις εἰς τὴν διεύθυνσίν σας.—Αἰδεσιμ. Παπαθωμᾶν Ἀθανάσιον, Ἐφημ. Ἐρηκιάς—Ἀμφιλοχίας. Ἐγένετο ἡ διόρθωσις εἰς τὴν διεύθυνσίν σας μερίμνη τῆς Ἱ. Μητροπόλεώς σας. —Αἰδεσιμ. Λιοπυ-

ράκη ν' Ἐμ., Κρουσῶν—Μαλεβιζίου καὶ Κωστάκη ν' Ἀθανάσιον, Ν. Στάδιον Ἡρακλείου—Κρήτης. Ἐνεγράφητε μερίμνη τῆς Ἱ. Μητροπόλεως σας καὶ ἀπεστάλησαν εἰς ὑμᾶς τὰ ὑπάρχοντα τεύχη παρ' ἡμῶν ἀναδρομικῶς.—Ὁσιώτ. Μοναχὸν Μάξιμον. Ἱερὰν Μοῆν Κουτλουμουσίου "Ἁγιον Ὄρος. Ἐνεγράφητε εἰς τὴν «Θεολογίαν» καὶ ἀπεστάλησαν τὸ ζητηθὲν τεύχος τῆς «Ἐκκλησίας» καὶ τὸ Α'. τεύχος «Θεολογίας», τὸ ὁποῖον μόνον καὶ ἐξεδόθη, μέχρι τοῦ παρόντος.—Αἰδεμ. Σακελλαρίου υ Πλάτωνα, Κορυφῆν Κιλίκις. Ἐλήφθη ἡ ἐπιστολή σας καὶ σᾶς ἀπεστείλαμεν τὰ ζητηθέντα τεύχη.—Αἰδεμ. Κοζιοῦ Νικόλαον, Ἁρλαν Πατρῶν. Ἐγένετο ἡ ἀλλαγὴ εἰς τὴν νέαν σας διεύθυνσιν.—Αἰδεμ. Σιζυράκη ν' Εὐάγγελον, Ἀρχάγγελον—Φούστανης—Ἀλμωπίας. Σᾶς ἀπεστείλαμεν ἐκ νέου τὰ τεύχη ἀπὸ 1ης Σεπτεμβρίου κ. ἐ. καὶ διωρθώσαμεν τὴν διεύθυνσίν σας καθὼς σημειώνετε εἰς τὴν ἐπιστολήν σας.—Αἰδεμ. Μπαρτζαβέλαν Πέτρον. Ἄνω Σοῦλι—Ἀττικῆς. Ἐνεγράφητε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης, Κριτικὴ τοῦ «Οὐμανιστικοῦ» ἢ ἀνθρωπιστικοῦ ἰδεώδους ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς.—Τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, Ὁ περὶ Ἱερωσύνης Λόγος. Ἀπόδοσις Θεοδόση Σπεράντσα.—Ἐκλεκτὲς σελίδες ἀπὸ τὸν Ἱερὸν Χρυσόστομον, Ἡ εὐγένεια καὶ ἡ καθαρότης τῆς ψυχῆς μας πρέπει νὰ εἶναι ἡ κυρία φροντίδα μας. Ἀπόδοσις Ἀνθίμου Θεολογίτη.—Ἀρχιμ. Νικοδήμου Γκατζιρούλη, Ἱεροκέρυκος Ἱ. Ἀρχ/πῆς Ἀθηνῶν, Τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον.—Θρησκευτικὰ καὶ ἠθικὰ μελέτες τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Νεκταρίου Αἰγίνης. «Γνώρισε τὸν ἑαυτὸ σου». Ἀπόδοσις Θεοδόση Σπεράντσα.—Βασ. Ἠλιάδης, Παραμονὲς καὶ Χριστούγεννα.—Φ. Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες.—Νικολάου Παπαδοπούλου, Πρωτοερέως, Κοτόπουλος Νικόλαος.—Βασ. Μουστάκη, Ἡ Ἁγία Γραφή στὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν.—Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Καλύβα, Ἡ λογικὴ τῆς καρδιάς.—Ἀλληλογραφία.

Τύποις: ΤΣΙΡΩΝΗ (Μονοτυπικὰ Συγκροτήματα)
Ὁδὸς Μετάνδρου 4, Ἀθῆναι—Τηλέφ. 311.121.

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου Γ. Σ. Χρυσάφης, Ἱασωνίδου 22, Σούρμενα